فہرست اسمائے علمائے و اصفیائے کہ برین فتوی تحسین و تصحیح فرمودہ اند

اسامی	سکونت
امام العرفاء سند الاتقیاء جامع الطرق ... جناب طریقت العالم الربانی ... المحدث حضرت مولانا شاہ محمد علی حبیب صاحب ...	سجادہ نشین خانقاہ قصبہ پھلواری ضلع عظیم آباد پٹنہ
جناب مولوی آل احمد صاحب	قصبہ پھلواری
جناب مولوی شاہ وصی احمد صاحب	ایضاً
مولوی شاہ محمد وحید الحق صاحب ... سجادہ نشین رئیس المحققین امام المتقین فخر المدرسین الحافظ المحدث العارف استاذنا مولانا شاہ عبد الغنی محمد قدس سرہ	ایضاً
مولوی سید محمد وجیہ صاحب	ایضاً
مولوی بدر الدین صاحب	ایضاً
مولوی صدیق احمد صاحب	عیسی چک پھلواری
مولوی محمد عبد الرحمن صاحب	قصبہ پھلواری
مولوی ظہور محی الدین صاحب	ایضاً
مولوی سید محمد مرتضی حسن صاحب	ایضاً
مولوی رضی الدین احمد صاحب	ایضاً
مولوی محمد اشرف مجیب صاحب	ایضاً
مولوی محمد حسن عسکری صاحب	ایضاً
مولوی محمد نعمت مجیب صاحب	ایضاً
مولوی صفت اللہ صاحب	ایضاً
مولوی محمد یحیی صاحب	ایضاً
مولوی احمد کبیر صاحب	ایضاً
مولوی شہاب الدین احمد صاحب	نہسہ متصل پھلواری

اسامی	سکونت
مولوی محمد مقصود علی صاحب	نہسہ متصل پھلواری
مولوی سید حمید الدین صاحب	گھوراسٹ ضلع عظیم آباد
مولوی سید قسیم الدین احمد صاحب	کرریا ضلع ایضاً
مولوی محمد منیر صاحب	قصبہ پھلواری
مولوی حکیم محمد مراد علی صاحب	لودی کٹرہ ضلع عظیم آباد عرف پٹنہ
مولوی بشارت حسین صاحب	حبیب پور ضلع ایضاً
مولوی محمد سید فضیلت حسین صاحب	دہنوت متصل پھلواری
مولوی حکیم سید حفاظت حسین صاحب	در قصبہ پھلواری قیام و مطب در عظیم آباد
مولوی عبد العلی صاحب ولایتی	بمقام ڈومری ضلع پٹنہ
مولوی سید صاحب	پشاور
مولوی محمد عظیم صاحب پنجابی	مدرس عظیم آباد
مولوی محمد کمال صاحب	ایضاً
مولوی عبد العلی صاحب	حال مدرس نارمل اسکول پٹنہ
مولوی حکیم سید فدا حسین صاحب	عزری چک مطب در عظیم آباد
مولوی اسد اللہ صاحب	عالم گنج پٹنہ متعلقات
مولوی محمد گل صاحب ولایتی	جلال آباد
مولوی امیر الدین صاحب	کنڑے ضلع گیا
مولوی محمد لطف علی صاحب حافظ و محدث	مدرس ... ضلع پٹنہ
مولوی سید ارشاد حسین صاحب	شہر عظیم آباد پٹنہ
مولوی حکیم عنایت احمد صاحب	ایضاً

اسامی	سکونت	اسامی	سکونت
مولوی قاضی عبد الباری صاحب	بلدہ کلکتہ	مولوی وحید الحق صاحب	بہار مدرس قصبہ آرہ
مولوی محمد الہ داد صاحب	مدرس مدرسہ کلکتہ	مولوی حکیم محمد ناصر علی صاحب	قصبہ آرہ
مولوی محمد عبد الحق صاحب خلف الرشید و تلمیذ مولانا محمد عبد الحلیم صاحب	خیرآبادی مدرس اول کلکتہ	شاہ تقی الدین احمد صاحب	سجادہ نشین قصبہ آرہ
مولوی ذو الفقار علی صاحب	کلکتہ	مولوی نور الحسن صاحب	قصبہ آرہ
مولوی سید عنایت حسین صاحب	قصبہ مونگیر	مولوی حکیم محمد عبد السلام صاحب	مطب و مقام آرہ
مولوی محمد طیب صاحب	کلکتہ	مولوی محمد عادل صاحب	شہر کانپور
مولوی غلام حسین صاحب	ایضاً	مولوی شاہ عبد الحق صاحب تلمیذ مولانا فضل حق صاحب	ایضاً
مولوی رحمت علی صاحب	ایضاً	مولوی محمد لطف اللہ صاحب	ایضاً کانپور
مولوی عنایت اللہ صاحب	ایضاً	مولوی عبد الغنی صاحب	ایضاً
مولوی عبد الباری صاحب بردوانی	کلکتہ	مولوی احمد علی صاحب محدث و محقق	سہارنپور
مولوی فضل علی صاحب	ایضاً	مولوی عبد الحق صاحب	ایضاً مدرس مدرسہ قصبہ آرہ
مولوی صوفی فتح علی صاحب	ایضاً	مولوی حافظ قاری عبد الرحمن صاحب	شہر پانی پت
مولوی محمد شاہ صاحب	مقامی کلکتہ محلہ [illegible]	مولوی محمد حفیظ اللہ صاحب	سجادہ نشین پانی پت
مولوی محمد عبد الرحمن صاحب	کلکتہ	مولوی رحیم بخش صاحب	پانی پت
مولوی حافظ جمال الدین صاحب	مقیم کلکتہ	مولوی عبد السلام صاحب	ایضاً
مولوی عبد الرحیم صاحب	کلکتہ	مولوی عالم علی صاحب محدث	مراد آباد
مولوی ابو القاسم عبد الحکیم صاحب	ایضاً	مولوی سید محمد نذیر حسین صاحب	بلدہ دہلی
مولوی شاہ امین احمد صاحب ولی و سجادہ نشین و صاحب سجادہ شیخ الزمان آفتاب ہند مخدوم جہان حضرت شیخ شرف الدین احمد یحییٰ منیری و بہاری	سجادہ نشین قصبہ بہار	مولوی محمد مسعود صاحب	ایضاً
		مولوی کریم اللہ صاحب	ایضاً
مولوی سعادت حسین صاحب	بہار مدرس قصبہ آرہ	مولوی محمد شاہ صاحب	ایضاً

اسامی	سکونت	اسامی	سکونت
مولوی محمد یوسف صاحب	بلدۂ دہلی	مولوی محمد اعظم صاحب	بلگرام مقامی قصبہ
مولوی ابو الاحیاء محمد نعیم صاحب ابن ابن الابن ملک العلماء بحر العلوم قدس سرہ	شہر لکھنؤ	قاضی مفتی مولوی سعد اللہ صاحب	شہر رامپور
		مولوی شاہ محمد ارشاد حسین صاحب مجددی	ایضاً
مولوی شاہ ابو الحیاء عبد الحلیم صاحب ایضاً	ایضاً	مولوی سعید الدین صاحب پھلواری	ایضاً
مولوی عبد العزیز صاحب	ایضاً	مولوی سید عبد الوہاب صاحب تلمیذ مولوی محمد ارشاد حسین صاحب ممدوح	پشاور قرب صوات
مولوی محمد مظہر کریم صاحب	دریاآباد ردولی		
مولوی ابو الحسنات محمد عبد الحی صاحب	شہر لکھنؤ	مولوی لطف اللہ صاحب	رامپور
مولوی محمد رحمت اللہ صاحب	ایضاً	مولوی عبد الکریم خان صاحب	ایضاً
مولوی ابو الکیش محمد مہدی صاحب	ایضاً	مولوی عبید اللہ صاحب	ایضاً
مولوی محمد فضل اللہ صاحب	ایضاً	مولوی غلام اکبر خان صاحب	ایضاً
مولوی محمد ابراہیم صاحب	ایضاً	مولوی عبد العلی صاحب	مدرس مدرسہ رامپور
مولوی عباس علی صاحب	ایضاً	مولوی ظہور الحق صاحب	رامپور
مولوی فخر الدین صاحب	ایضاً	مولوی محمد جعفر علی صاحب	ایضاً
مولوی محمد لطف اللہ صاحب [illegible] ابن زمان	ایضاً	مولوی محمد عبد القادر صاحب ولایتی	مدرس مدرسہ رامپور
مولوی محمد عبد الوہاب صاحب	ایضاً	مولوی بشارت اللہ صاحب	ایضاً
مولوی محمد امان الحق صاحب	ایضاً	مولوی سیف الدین صاحب	ایضاً
مولوی محمد لمعان الحق صاحب	ایضاً	مولوی محمد اسحاق صاحب	فقیہ رامپور
مولوی محمد عبد الجبار صاحب	ملکاپور	مولوی محمد حبیب اللہ صاحب	ایضاً
مولوی محمد عبد العزیز صاحب	دریاآباد	مولوی احمد شاہ صاحب فاضل سندی	رامپور
مولوی محمد جمیل احمد صاحب	بلگرام مقامی قصبہ	مولوی محمد حسین صاحب	رامپور مقامی عظیم آباد پٹنہ

اسامی	سکونت
مولوی محمد نظام صاحب	بلدۂ شاہجہانپور
حضرت شیخ عبدالرحمن بن عبداللہ سراج مفتی حنفیہ	مکہ معظمہ
حضرت شیخ احمد بن زینی دحلان مفتی شافعیہ	مکہ معظمہ
حضرت شیخ حسین بن ابراہیم مفتی مالکیہ	مکہ معظمہ
حضرت شیخ محمد بن عبداللہ بن حمید مفتی حنابلہ	مکہ معظمہ
حضرت شیخ العلما محمد امین بالی مفتی حنفیہ	بلدہ طیبہ مدینہ منورہ
حضرت شیخ محمد عرب شافعی مدرس	مدینہ منورہ
حضرت شیخ محمد بن احمد بن فوزان مالکی	مدینہ منورہ
حضرت شیخ رئیس احمد مغات مفتی حنابلہ	مدینہ منورہ
جناب محمد معتوق تاشقنجی تلمیذ شیخ العلماء والمدرسین شیخ یوسف غزی حنفی	مدینہ منورہ
مولوی سید امیر صاحب ولایتی	کاشغر
مولوی سید محمد یحیی صاحب ولایتی	پشاور
مولوی غلام حسن صاحب ولایتی	کاشغر

تمت

ماشاء الله لا قوة الا بالله

از افادات آنحضرت مرشد معظم حضرت مولانا سید علی اعظم قادری پهلواروی رساله در تفضیل شیخین رضی الله عنهما موسوم به

باهتمام امیدوار رحمت ایزد منان محمد عبدالرحمن ابن حاجی محمد روشن خان تغمده الله بحار الرضوان

در مطبع نظامی واقع کانپور مطبوع گردید ۱۲۹۲ھ

ھ ۳۰۳۵

۲

بسم الله الرحمن الرحیم

سوال

چه میفرمایند علماے شریعت وطریقت ما اہل السنة والجماعة در حق کسیکه خود را

از اہل سنت وجماعت وانماید ودر عقیدهٔ خود تفضیل حضرت علی رضی الله

عنه بر اصحاب ثلاثه اعنی حضرت ابو بکر صدیق وحضرت عمر وحضرت عثمان رضی

الله عنهم بدین گوید که تفضیل حضرات اصحاب ثلاثه بترتیب خلافت صرف در امور

سیاست مدنی ست نه تفضیل از جهت دیگر فضائل ونه در امور باطنی ست

یا گوید که در ولایت باطنی اصحاب ثلاثه را دخل نیست یا گوید که این اصحاب

التماس بخدمت ناظرین این فتوی آنست که وقت ملاحظه این فتوی سهو [illegible] معاف فرمایند که بسیار [illegible] منه

ثلاثه را از خلافت فضیلت شد نه از سابق پس بر معتقدین این سخنها
اطلاق تفضیلیه و مخالف اجماع هست یا نه

جواب

افضلیت اصحاب رضی الله عنهم یعنی خلفای اربعه محمد مصطفی صلی الله
علیه و سلم بترتیب خلافت ست مطلقا نه مقید بظاهر یا باطن و اطلاق
تفضیلیه و خاطی و مخالف اجماع بر تفضیل دهندهٔ حضرت علی رض بر خلفای
ثلاثه صحیح ست و افضلیت خلفای ثلاثه پیشتر از زمان خلافت ثابت
که همان سابقهٔ فضل و تقدم و رجحان که در ازمان صحابه رض بود آنها را
در زمان آنها متعین برای خلافت کرد قال في شرح العقائد
افضل البشر بعد نبينا ابو بكر الصديق ثم عمر الفاروق
ثم عثمان ذو النورين ثم علي المرتضى رضي الله عنهم و
خلافتهم على هذا الترتيب ترجمه گفت در شرح عقائد نسفی
که فاضلترین مردمان بعد نبی ما صلی الله علیه و سلم ابوبکر صدیق رض ست

پس عمر فاروق سپس عثمان ذو النورین پس تر علی مرتضی رضی الله عنهم و
خلافت ایشان بر همین ترتیب ست انتهی وهکذا في شرح المواقف
وشرح التجريد وشرح الفقه الاكبر واحياء العلوم
وغنية الطالبين وغيرها واختلاف البعض ليس بشيء يعتد به
لان الاعتبار والاعتداد لما عليه الجمهور على ان الاجماع
اللاحق يرتفع الاختلاف السابق كما تقرر في موضعه ترجمه
وهمچنین در شرح مواقف و شرح تجرید و شرح فقه اکبر و احیاء العلوم
و غنیة الطالبین وغیره است و اختلاف بعض کسان نیست چیزیکه
معتد به باشد چراکه اعتبار و شمار آن چیز راست که بروی جمهور باشند علاوه بران اینکه
اجماع لاحق مرتفع می سازد اختلاف سابق را چنانکه ثابت شده در محل
خود پس ما مقلدان مذهب امام اعظم رح و ائمه ثلاثه را نمی رسد که
خلاف مذهب خود ها نمائیم علی الخصوص و قتیکه جمهور ائمه و علماء
سنت و جماعت و اکابر اولیای امت بران اتفاق دارند و اصحاب

ثلاثه رضی الله عنهم اکمل الاولیا واعرف العرفا بلکه قطب الاقطاب
در زمان خود ما بودند چنانکه از فتوحات مکیه و شرح آداب المریدین
واحیاء العلوم وغیره نقل میکنم و باید دانست که ماخذ متکلمین و
فقها وصوفیه وتمامه اهل اسلام کتاب الله وسنت رسول الله
است صلی الله علیه وسلم پس در قرآن شریف بسیار آیات مشعر
برضای خداوند تعالی از اصحاب ومخبر بفضائل وافضلیت ایشان
اند که بعضی از انها در ضمن اقوال اولیای کرام می آید واما احادیث
پس بسیار از بسیارست از انجمله دو حدیث شریف از صحیح بخاری که
اصح الکتب بعد کتاب الله ست ومنبی از اتفاق واجماع اصحاب
رضی الله عنهم بر سابقیت وافضلیت ایشان علی ترتیب الخلافت
ست نقل کنم عن ابن عمر رضی الله عنه قال کنا فی زمن النبی صلی الله علیه
وسلم لا نعدل بابی بکر احدا ثم عمر ثم عثمان ثم نترک
اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم لا نفاضل بینهم

۴ وعن ابن عمر رضی الله عنه قال کنا نفاضل بین الناس فی زمان رسول الله صلی الله علیه وسلم فنفاضل ابو بکر ثم عمر ثم عثمان

۵

رواه البخاری ترجمه از ابن عمر رضی است گفت بودیم ما در زمانه نبی صلی اللہ علیہ وسلم که برابر نمی کردیم با ابی بکر رضی کسی را پس با عمر رضی پس با عثمان رضی پس میگذاشتیم اصحاب نبی صلی اللہ علیہ وسلم را که تفضیل نمیدادیم در میان آنها روایت کرد این حدیث را بخاری انتهی وفي سنن ابی داؤد قال كنا نقول ورسول الله صلى الله عليه وسلم حي افضل امة النبي صلى الله عليه وسلم بعده ابو بكر ثم عمر ثم عثمان رضي الله عنهم هذا ما في المشكوة الشريفة ترجمه و در سنن ابی داؤد است گفت میگفتیم ما در حالیکه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم زنده بود که فاضلترین امت نبی صلی اللہ علیہ وسلم بعد از وی ابوبکر است پس عمر پس عثمان رضی اللہ عنہم این چیز نیست که در مشکوة شریف است انتهی وصاحب سنن ابی داؤد بابی در تفضیل اصحاب رضی اللہ عنہم منعقد کرده وقال باب فی التفضیل ترجمه و گفت این باب در تفضیل است

٦

انتهى حدثنا عثمان بن شيبة حدثنا اسود بن عامر

حدثنا عبد العزيز بن ابی سلمة عن عبید الله عن نافع

عن ابن عمر قال كنا نقول فی زمن النبی صلی الله علیه وسلم

لا نعدل بابی بکر احدا ثم عمر ثم عثمان ثم نترك

اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم لا نفاضل بینهم ترجمه

حدیث کرد ما را عثمان بن شیبه حدیث کرد ما را اسود بن عامر حدیث

کرد ما را عبد العزیز بن ابی سلمه از عبید الله از نافع از ابن عمر گفت که میگفتیم ما

در زمان نبی صلی الله علیه وسلم که برابر نمیکنیم با ابی بکر رض کسی را پس با عمر

پس با عثمان پس میگذاریم اصحاب نبی صلی الله علیه وسلم را که فضل

نمیدهیم در میان آنها انتهى حدثنا احمد بن صالح حدثنا

عنبسة حدثنا یونس عن ابن شهاب قال قال سالم بن عبد الله عن ابن عمر

قال كنا نقول ورسول الله صلی الله علیه وسلم افضل امة النبی صلی الله

علیه وسلم بعده ابو بكر ثم عمر ثم عثمان رضی الله عنهم

٥٧

ترجمہ حدیث کرد مارا احمد بن صالح حدیث کرد مارا عنبسہ حدیث کرد مارا
یونس از ابن شہاب گفت گفت سالم بن عبد اللہ از ابن عمر گفت
میگفتیم در حال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کہ فاضلترین امت نبی
صلی اللہ علیہ وسلم بعد ازان ابوبکر ست پس عمر پس عثمان رضی اللہ
عنہم انتہی **حدثنا** محمد بن مسکین **حدثنا** محمد یعنی
الفریابی قال سمعت سفیان یقول من زعم ان علیاً رضی اللہ
عنہ کان احق بالولایۃ منہما فقد خطأ ابابکر وعمر و ٨
المہاجرین والانصار وما اراہ ان یرتفع لہ مع ھذا عمل
الی السماء ترجمہ حدیث کرد مارا محمد بن مسکین حدیث کرد
مارا محمد یعنی الفریابی گفت شنیدم سفیان را کہ میگفت ہر کہ گمان برد کہ
علی رضی اللہ عنہ اولی و مستحق تر بولایت بود ازان ہر دو یعنی شیخین پس
بدرستیکہ بخطا منسوب کرد ابوبکر و عمر و مہاجرین و انصار را ونمی بینم آن
کس را کہ برداشتہ شود برای او با این عقیدہ کدامی عمل بسوی آسمان

و امثال این احادیث ناطق بصراحت فضل کلی اصحاب ثلاثه بر غیر آنها در
عین زمان حضرت نبوت صلی الله علیه وسلم و هم حدیث عبد الرحمن بن
عوف رضی الله عنه وقت بیعت با عثمان رضی الله عنه که صاحب صحیح بخاری
روایت فرموده صراحةً ناطق با فضلیت حضرت عثمان رض است حدثنا
عبد الله بن محمد بن اسماء حدثنا جویریة عن مالك عن
الزهری عن حمید بن عبد الرحمن اخبره ان المسور بن مخرمة
اخبره ان الرهط الذین ولاهم عمر اجتمعوا فتشاوروا فقال
لهم عبد الرحمن لستُ بالذی انافسکم علی هذا الامر ولکنکم
ان شئتم اخترت لکم منکم فجعلوا ذلك الی عبد الرحمن فلما ولّوا
عبد الرحمن امرهم فمال الناس علی عبد الرحمن حتی ما اری احدا
من الناس یتبع اولئك الرهط ولا یطأ عقبه ومال الناس علی
عبد الرحمن یشاورونه تلك اللیالی حتی اذا کانت اللیلة التی
اصبحنا منها فبایعنا عثمان قال المسور طرقنی عبد الرحمن بعد

هجعة من الليل فضرب الباب حتى استيقظت فقال اراك نائماً

فوالله ما اكتحلت هذه الثلث بكثير نوم انطلق فادع الزبير

وسعداً فدعوتهما له فشاورهما ثم دعانی فقال ادع لی علياً

فدعوته فناجاه حتى ابهار الليل ثم قام علی من عنده وهو علی طمع

وقد كان عبد الرحمن يخشى من علی شيئاً ثم قال ادع لی عثمان فناجاه

حتى فرق بينهما المؤذن بالصبح فلما صلى الناس الصبح واجتمع

اولئك الرهط عند المنبر فارسل الى من كان حاضراً من المهاجرين

والانصار وارسل الى امراء الاجناد وكانوا وافوا تلك الحجة مع عمر

فلما اجتمعوا تشهد عبد الرحمن ثم قال اما بعد يا علی انی قد نظرت

فی امر الناس فلم ارهم يعدلون بعثمان فلا تجعلن علی نفسك

سبيلاً فقال ابايعك على سنة الله ورسوله والخليفتين من بعده

فبايعه عبد الرحمن وبايعه الناس المهاجرون والانصار وامراء الاجناد والمسلمون

ترجمہ حدیث کرد مارا عبد اللہ بن محمد بن اسماء حدیث کرد مارا جویریہ از مالک از زہری از حمید

بن عبد الرحمن خبر داد او را بتحقیق مسور بن مخرمہ خبر داد او را بتحقیق گروہی کہ والی گردانیدہ بود ایشان را عمر رض جمع شدند پس باہم مشورت کردند گفت آنہا را حضرت عبد الرحمن بن عوف نیستم من کہ ہمنفسی ورغبت کنم شما را برین امر ولیکن شما اگر خواہید پسند کردہ دہم مرد را از شما پس حوالہ کردند این امر را بعبد الرحمن پس چون والی گردانیدند عبد الرحمن را در امر خود ہا پس مائل شدند مردمان جانب عبد الرحمن تا آنکہ ندیدم کسی را از مردمان کہ پیروی کند آن قوم را و نمیرفت پس وی ورغبت کردند مردمان طرف عبد الرحمن کہ مشورت میکردند با او درین شبہا تا کہ آمد آن شب کہ صبحش بیعت کردیم با عثمان رض گفت مسور آمد نزد من عبد الرحمن بعد گذشتن پارہ از شب پس زد دست در باب تا آنکہ بیدار شدم پس فرمود عبد الرحمن کہ می بینم ترا خفتہ واللہ سیر نخفتہ ام درین شبہای ثلاثہ برو پس بطلب زبیر و سعد را پس طلبیدم ہر دو را نزد او پس مشورت کرد با آن ہر دو پس از آن طلبید مرا پس گفت عبد الرحمن بطلب علی رض را پس طلبیدم او را پس نخفیہ سخن کرد عبد الرحمن با علی رض تا آنکہ گذشت نیمی از شب پس برخاست علی رض از نزد عبد الرحمن درحالیکہ علی رض

۱۱

طمع داشت و بود عبدالرحمن که می رسید از علی رض چیزی پس گفت عبدالرحمن طلب عثمان رض را
پس خفیه سخن کرد عبدالرحمن با عثمان رض تا آنکه تفریق کرد درمیان هر دو کس مؤذن صبح پس
هرگاه نماز صبح خواندند مردمان و جمع شدند آن گروه نزد منبر پس فرستاد
عبدالرحمن طرف حاضرین مهاجرین و انصار و امرای اجناد و بودند
که گذارده بودند این حج را با عمر رض پس چون جمع شدند همها خطبه خواند
عبدالرحمن بعد از ان گفت اما بعد که ای علی رض خوب نظر کردم در شان
مردمان پس ندیدم آنها را که برابر دانند کسی را با عثمان رض پس مگردان
برای نفس خود سبیلی پس گفت عبدالرحمن بیعت میکنم با تو ای عثمان رض
بر سنت خدا و رسول صلعم او و بعد دو خلیفۀ او پس ازان بیعت کرد عبدالرحمن و
جمیع مهاجرین و انصار و امرای اجناد و جمله مسلمانان انتهی والی هذا
اشار صاحب شرح العقائد بقوله علی هذا وجدنا السلف الخ و هکذا قال
صاحب المواقف و شارح المواقف لکنا وجدنا السلف قالوا بان الافضل
ابوبکر ثم عمر ثم عثمان ثم علی و حسن ظننا بهم یقتضی بانهم

۱۲

لو لم یعرفوا ذلك لما اطبقوا علیه فوجب علینا اتباعهم فی
ذلك القول ترجمه وبسوی همین معنی اشاره کرد صاحب شرح عقاید نسفی
بقول خود که بر همین یافتیم سلف را الخ وهمچنین گفت صاحب مواقف
وشارح مواقف که لیکن ما یافتیم سلف را که می گفتند که فاضلتر ابوبکر رض
ست پستر عمر رض پستر عثمان رض پستر علی رض وحسن ظن ما بآن اصحاب رض و
سلف مقتضی ست که آنها اگر نشناختندی این امر را هر آیینه اتفاق نکردندی
بروی پس واجب شد بر ما اتباع آنها درین قول انتهی پس بر امریکه
اصحاب رضی الله عنهم از مهاجرین وانصار اتفاق کردند وجمهور اهل
السنة والجماعة وهر چهار امامان مذهب بران اعتقاد دارند ازان اعراض
وانکار نباید و افراط وتفریط نشاید در مشکوة بروایت امام احمد بن حنبل
رحمه الله آورده عن علی قال قال لی رسول الله صلی الله
علیه وسلم فیك مثل من عیسی ابغضته الیهود حتی بهتوا امه
واحبته النصاری حتی انزلوه بالمنزلة التی لیست له ثم

١٣

دین مثل حدیث اصحابی کالنجوم ... کلیه و بیشتر ... از بسیار در فضیلت ... احادیث صحاح کثیر بسیار و دیگر آیات بینات و صدیق اکبر رض ... بر افضلیت حضرت ... چون ... کریمه ... الذی یؤتی ماله یتزکی ... سیجنبها الاتقی ... آیت قرآنی مثل

صحیح البخاری عن حذیفة بن الیمان رضی الله عنهما قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول لقد هممت ان ابعث الی الآفاق رجالا یعلمون الناس السنن والفرائض کما بعث عیسی علیه السلام بن مریم الحواریین ۱۳

فقیل له فاین انت عن ابی بکر وعمر رض قال انه لا غنا لی عنهما انهما من الدین بمنزلة السمع والبصر رواه الحاکم وصححه ...

قال يهلك فيّ رجلان محب مفرط يقرظني بما ليس فيّ و
مبغض يحمله شنآني على ان يبهتني ترجمه از علی رض روایت است
گفت فرمود مرا رسول خدا صلی الله علیه وسلم که در تو ای علی رض مثل
از عیسیٰ ست که بغض داشتند از وی یهود تا آنکه بهتان بستند بر مادر
وی و دوست داشتند او را نصاری تا آنکه در آوردند او را بمنزلتی که
نیست برای او پس گفت علی رض هلاک میشود بسبب من دو مرد یکی
محب مفرط که ستایش کند مرا بآنکه نیست در من و دیگر بغض دارنده
که بر انگیخته میکند او را دشمنی من بر اینکه بهتان بندد بر من انتهی وآیات
واحادیث واستشهادات کثیره برین عقیدهٔ اهل السنة والجماعة موجود
که در محل خود مذکور اند و از امثال این احادیث و از روایات آتیه
اجماع بر افضلیت آنها و سابقیت در فضل و از جهت افضلیت
خلیفه شدن آنها یکی بعد دیگری منعقد گشت تا آنجا که اطلاق تفضیلیه
وخاطی ومخالف الاجماع بر تفضیل دهندهٔ حضرت علی مرتضی رض پس

[illegible]

باید دانست که اطلاق تفضیلیه را که می پرسد اطلاق شیعه و رافضی و مبتدع و مرتکب کبیره در کتب کلام و فقه و غنیة الطالبین وغیره آمده در تمهید ابو شکور سالمی ست و بعض کلامهم (ای الروافض ۱۲) بدعة و لایکون کفرا وهو قولهم بان علیا رضي الله عنه کان افضل من ابی بکر و عمر و عثمان رضی الله عنهم الا ان خلافتهم جوزت بالاجماع ومنهم من قال ان علیا رضی الله عنه کان اعلم من ابی بکر و عمر و عثمان رضی الله عنهم ومنهم من قال بان حب علی واهل البیت رضی الله عنهما اولی واحق ترجمه و بعض کلام روافض بدعت ست وکفر نمیشود و آن قول ایشان ست که علی رضی الله عنه بود افضل از ابی بکر و عمر و عثمان رضی الله عنهم مگر اینکه خلافت ایشان جائز شد باجماع و بعض از ایشان آنکس ست که میگوید علی رضی الله عنه بود عالم تر از ابی بکر و عمر و عثمان رضی الله عنهم و بعض

15

ازانها آنند که میگویند بدرستیکه محبت علی واہل بیت رضی اللہ عنہم اولی وسزاوار تر ست انتہی در **شرح مواقف** گفته افضل الناس بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم عندنا واكثر قدماء المعتزلة ابو بكر رض وعند الشيعة واكثر متاخرى المعتزلة علي رضي الله عنه **ترجمه** فاضلترین خلق الله بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم نزد ما اہل سنت وجماعت ونزد اکثر از قدمای معتزله ابوبکرست رضی الله عنه ونزد شیعه ونزد اکثر از متاخرین معتزله علی رضی الله عنه ست انتہی **قال** خاتم المحدثین سند العلماء والمتکلمین

مولانا شاه عبد العزیز رحمه الله فی التحفة

دوم فرقه شیعه تفضیلیه که جناب مرتضوی رض را بر جمیع صحابه تفضیل میدادند واین فرقه از ادنای تلامذه آن لعین شدند وشمه از وسوسه او قبول کردند وجناب مرتضوی رض در حق اینها تهدید فرمود که اگر کسی را خواهم شنید که مرا بر شیخین تفضیل میدهد او را حد افترا که هشتاد چابک ست خواهم زد

ص ۵۱ محاکمه بین مفضلین الشیخین و مفضلین المرتضی رضی الله تعالی عنهم

16

بعده می فرماید واما تفضیلیه پس بآنجهت که از دو طرف مانده در وسط
مانده بودند سبّیه و تبرّائیه ایشانرا از خود نمی شمردند و در اعداد شیعهٔ
علی رضی نمی آوردند که داد محبت اهل بیت که بزعم شان منحصر در سب و
تبرای صحابهٔ و ازواج ست نمیدهند و جماعهٔ مخلصین آنها از غیر روش
جناب مرتضوی بیزار دانسته و مورد وعید آنجناب انگاشته تحقیر و تذلیل
میکردند لا فی العیر و لا فی النفیر در حق ایشان راست آمد و بعده
میفرماید پس غلاة سبّیه را نواصب دانند و سبّیه تفضیلیه را و
تفضیلیه شیعهٔ اولی را و خوش حال شیعهٔ اولی که مورد طعن و ملامت
جمیع فرق ضالّه از شیعه و نواصب گردیده اند و باهمه آنها مخالفت
گزیده گویا ایشانرا بوراثت جناب مرتضوی مجاهدهٔ کبری و غربت
عظمی نصیب شده و ان الدین بدأ غریبا وسیعود غریبا
بدرستیکه دین شروع شد غریب و قریب است که باز رود غریب
فطوبی للغرباء مصداق حال ایشان و کشف مآل اوشان آمده
پس بشارت باد برای غربا ۱۲
قال صاحب الاشباه والنظائر فی فتاوی الزینیة

١٧

فی رسالة مستقلة عد فیها الکبائر والصغائر تفضیل علی
علی الشیخین من الکبائر ترجمه گفت صاحب اشباه ونظائر
در فتاوای زینیه در رساله مستقل که شمرده است در وی گناههای کبیره
وصغیره را که تفضیل علی رض بر شیخین از جمله کبائرست انتهی وقال
الغوث الاعظم شیخ شیوخ العالم فی **غنیة الطالبین**
ویعتقد اهل السنة ان امة محمد علیه السلام خیر الامم
اجمعین الخ وقال بعد هذا وافضل هؤلاء العشرة الابرار ١٨
الخلفاء الراشدون الاربعة الاخیار وافضل الاربعة
ابوبکر ثم عمر ثم عثمان ثم علی الخ وخلافة الائمة
الاربعة کانت باختیار الصحابة واتفاقهم ورضاهم
ولفضل کل واحد منهم فی عصره وزمانه علی من سواه
من الصحابة ولم تکن بالسیف والقهر والغلبة والاخذ
ممن هو افضل منه الخ وقال فی فصل اخر واما الشیعة

فلهم اسام الخ فانما قيل لها الشيعة لانها تشيعت عليا رضي الله عنه وفضلوه
على سائر الصحابة الخ وقال فيه ايضا وقيل ان الشيعي من
لا يفضل عثمان على علي رضي الله عنهما والرافضي من
فضل عليا على عثمان وقال رضي الله عنه فی آخر فصول
وانما اوردنا ذکر مقالاتهم مجردة للتحذير منها اعاذنا الله
واياکم من شر هذه المذاهب واهلها وامانتنا على الاسلام
والسنة فی الفرقة الناجية برحمته ترجمه وفرمود غوث اعظم شیخ شیوخ
عالم حضرت سید عبد القادر جیلانی رح در غنیة الطالبین واعتقاد دارند
اهل سنت وجماعت اینکه امت محمد علیه السلام بهترین جمیع امتان است
ونیز گفت بعد ازین وفاضلتر این همه ده تن ابرار خلفای راشدین هر چهار
اخیار اند وفاضلترین این چهار ابو بکر ست پس عمر پس عثمان پس علی
وخلافت این هر چهار ایمه بود به پسند صحابه واتفاق آنها ورضای آنها
وخلافت اینها بجهت فضل هر یک از ایشان در عصر وزمان خود بود

رای خود چه قدر مبتدیان بل شوسطان اشتر لذ و پریشان نمود و عصای ضلالت در دست قاصران و تفضیلیان

برآنکس که سوای ایشان بودند از صحابه ونبود خلافت به تیغ و زبردستی و

غلبه و نبود بگرفتن ازان کس که او فاضلتر بود ازان وگفت در فصل آخر

اما شیعه پس آنها را نامهاست ونیست جز اینکه گفته شد آنها را شیعه برای

اینکه ایشان پیروی کرده اند علی رض را و تفضیل داده اند او را بر همه یاران

وگفت دران فصل نیز وگفته شده است که شیعه کسی ست که تفضیل ندهد عثمان

را بر علی رضی الله عنهما و بدرستی که رافضی کسی ست که تفضیل کند علی رض را بر عثمان رض

وگفت رضی الله عنه در فصلهای آخر وجز این نیست که آوردم من بیان ۲۰

سخنهای ایشان تنها از دلائل از جهت گریختن از ینها پناه دهد مرا خدای

تعالی و شما را از بدی این مذهبها و از بدی اهل ایشان و بمیراند مرا بر دین

اسلام و طریقهٔ مصطفویه در گروهی که نجات یابنده است برحمت او و پس

سابقیت در تفضل اصحاب اربعه را رضی الله عنهم و بآن وجه تحقق خلافت

باجماع اصحاب و اهل السنة والجماعة که ایمهٔ اربعه و مذاهب اربعه دران

داخلند ثابت و نیز منکرش که تفضیلیه است مصداق تفضیلیه و مخالف

الاجماع وشیعه ورافضی از فتوای پیشوای اولیا و سرحلقهٔ اصفیا رضی الله عنه
گردید و اگر ازین زیاده صراحت کمال وتفضیل خلفای ثلاثه رضی الله عنهم
در باطن هیجولی پس بعد یاد داشتن عبارت غنیة الطالبین از حجة الاسلام
مستند اولیای کرام حضرت امام محمد غزالی رح باید شنید در احیاء العلوم
در جلد اول کتاب العلم فی الباب الثانی فی القسم الثانی وما فضل
ابو بکر رضی الله عنه الناس بکثرة صیام ولا بکثرة صلوٰة
ولا بکثرة روایة ولا فتوی ولا کلام ولکن بشیٔ وقر فی صدره
کما شهد له سید المرسلین صلی الله علیه وسلم انتهی ترجمه
و فاضل نشد ابو بکر رضی الله عنه از مردمان بسبب کثرت روزها و نه بسبب
کثرت نماز و نه بسبب کثرت روایت و نه بسبب فتوی و نه بکلام ولیکن
بسبب چیزیکه گران شد در سینهٔ وی رض چنانکه گواهی داد برای وی رض
سید المرسلین صلی الله علیه وسلم انتهی و ایضاً فیه در همان قسم فاعلم
ان ما ینال به الفضل عند الله شیٔ وما ینال به الشهرة

هذا تفضیل من جهة الباطن والعلم والولایة والصدیقیة لعل این تفضیل بسبب باطن ... ۳۱

عند الناس شيئ آخر فلقد كان شهرة ابي بكر الصديق
رضي الله عنه بالخلافة وكان فضله بالسر الذي وقر في قلبه
وكان شهرة عمر رضي الله عنه بالسياسة وكان فضله بالعلم
بالله الذي مات تسعة اعشاره بموته وبقصده التقرب
كما قال ابن مسعود رضي الله عنه ۱۲ منه سلمه
الى الله عز وجل في ولايته وعدله وشفقته على خلقه
وهو امر باطن في سره انتهى **ترجمه** پس بدانکه بدرستیکه آنچیز که
میرسد بسبب او فضل را نزد الله تعالی چیزیست وآنچیز که برسد بسبب
او شهرت را نزد مردمان چیزیست دیگر پس بدرستیکه بود شهرت ابوبکر
صدیق رضی الله عنه بخلافت وحال آنکه بود فضل او بسبب سریکه
گران شده بود در دل وی وبود شهرت عمر رضی الله عنه بسیاست
وحال آنکه بود فضل او بسبب علم بالله یعنی معرفت که فوت شد نه حصه
از ده حصه علم بوفات او رض وبود فضل او بقصد او تقرب را بسوی
خدای عز وجل در ولایت وعدل خود وشفقت خود بر خلق او تعالی

فوائد ۵۷ قوله وكان فضله بالعلم بالله وقوله وهو امر باطن في سره
خواجه خواجگان حضرت شیخ بهاؤ الدین نقشبند میفرماید وآنکه فرمود صلی الله علیه وسلم ... ۱۲

۲۲

وآن امر باطن ست در سر او انتهى وايضا فيه فى كتاب قواعد العقائد

فى الفصل الاول فى معنى الكلمة الثانية وان يعتقد فضل الصحابة

رضي الله تعالى عنهم وترتيبهم وان افضل الناس بعد النبي

صلى الله عليه وسلم ابو بكر ثم عمر ثم عثمان ثم علي رضي

الله تعالى عنهم وان يحسن الظن بجميع الصحابة ويثني عليهم

كما اثنى الله تعالى ورسوله صلى الله عليه وسلم عليهم اجمعين

وكل ذلك مما وردت به الاخبار وشهدت به الآثار

فمن اعتقد جميع ذلك موقنا به كان من اهل الحق و

عصابة السنة وفارق رهط الضلال وحزب

بالفتح گروه مردان از سه یا هفت تا ده یا کم از ده و قیل از ده تا چهل

البدعة فنسال الله تعالى كمال اليقين والثبات فى الدين

لنا ولكافة المسلمين انه ارحم الراحمين ترجمه و نیز در احیاء العلوم

در کتاب قواعد العقائد در فصل اول در معنی کلمه ثانی و اینکه اعتقاد

کند فضل صحابه و ترتیب ایشان را رضی الله تعالی عنهم و اینکه افضل خلائق

و چون از چاه بدر آمدم بر چشم من نزگریه بود انتهى محصلا ١٢ منه عفى عنه

بعد نبی صلی اللہ علیہ وسلم ابوبکر پس عمر پس عثمان پس علی رضی اللہ
تعالی عنہم و اینکہ نیک گمان برد با جمیع صحابہ و ثنا کند بر آنہا چنانکہ ثنا
کردہ است اللہ تعالی و رسول او صلی اللہ علیہ وسلم بر جمیع اصحاب
و آنہمہ از انجملہ است کہ وارد شد بہ آن اخبار و شاہد شد بروی آثار
پس ہر کہ اعتقاد کند اینہمہ را در حالیکہ یقین کنندہ باشد بران باشد
آنکس از اہل حق و عصابت سنت و مفارقت کرد آنشخص گروہ ضلال
و گروہ بدعت را پس میخواہیم از خدای تعالی کمال یقین را و ثبات را در
دین برای خود و برای جمیع مسلمین بدرستیکہ او تعالی ارحم الراحمین ست
انتہی و ایضًا فیہ در ہمان کتاب در فصل ثالث ان فضل الصحابۃ علی
حسب ترتیبھم ترجمہ بدرستیکہ فضیلت صحابہ بر حسب
ترتیب آنہاست انتہی و ایضًا فیہ در ہمان کتاب در رکن رابع در اصل
ثامن ان فضل الصحابۃ رضی اللہ عنہم علی حسب ترتیبھم
فی الخلافۃ اذ حقیقۃ الفضل ما ھو فضل عند اللہ

عزّ وجلّ وذلك لا يطلع عليه الا رسول الله صلى الله عليه

وسلم وقد ورد في الثناء على جميعهم آيات واخبار

كثيرة وانما يدرك دقائق الفضل والترتيب فيه لمشاهدين

للوحي والتنزيل بقرائن الاحوال ودقائق التفضيل فلولا

فهمهم ذلك لما رتبوا الامر كذلك اذ كان لا تأخذهم

في الله لومة لائم ولا يصرفهم عن الحق صارف

ترجمہ بدرستیکه فضیلت صحابه رضی الله عنهم بحسب ترتیب آنهاست ۲۵

در خلافت چه حقیقت فضل همان ست که او فضل نزدیک خدای

عزوجل باشد و مطلع نیست بروی بجز رسول خدا صلی الله علیه وسلم

وبدرستیکه وارد شده است در ثنا بر جمیع آنها آیات واحادیث

بسیار و جزین نیست که می یابند دقائق فضل وترتیب را در فضل

آنانکه مشاهده کرده اند وحی وتنزیل را بقرینهای احوال ودقیقهای

تفضیل پس اگر نبودی فهم آنها اینچنین هرآیینه ترتیب نمیدادند این

امر را همچنین چرا که بود که نمیگرفت اوشان را در راه خدا نکوهش
نکوهندگان و برگشته نمیکرد آنها را از امر حق که دامی برگشته کنند
انتهی آنچه این امام حجة الاسلام درین مقام استدلال بادراک
اصحاب رضی الله عنهم بوجه مشاهدهٔ وحی و تنزیل و بقرائن احوال
فرموده در دیگر مقامات نیز از جهت قوت و حقیت این مسلک
بهمین منوال دلیل آورده قال فی الاحیاء فی بیان العلم
الذي هو فرض الكفاية من الباب الثاني فی العلم ۲۶
المحمود والمذموم وكذا الاثر فانه ایضاً یدل علی
السنة لان الصحابة رضي الله عنهم قد شاهدوا الوحي
والتنزيل وادركوا بقرائن الاحوال ما غاب عن غيرهم
عيانه وربما لا تحيط العبارات بما ادرك بالقرائن
فمن هذا الوجه رأی العلماء الاقتداء بهم والتمسك
بآثارهم ترجمه گفت در احیاء العلوم در بیان علمیکه

آن فرض کفایه است از باب ثانی در علم محمود و مذموم و همچنین

اثر صحابه پس بدرستیکه آن هم دلالت دارد بر سنت چراکه صحابه

رضی الله عنهم بدرستیکه مشاهده میکردند وحی و تنزیل را و دریافت

میکردند بقرائن احوال آنچیز را که غائب شد از غیر آنها دیدن او و

گاهی احاطه کردن نتوانند عبارات آنچیز را که دریافت شد بقرینها

پس ازین سبب پسندیدند علمای اقتدای را باصحاب و تمسک را

بآثار اصحاب انتهی و ایضا فیه قال فی الفصل الثانی فی وجه

التدریج الی الارشاد و ترتیب درجات الاعتقاد

وعلی هذا استمر الصحابة رضي الله عنهم فالزيادة على الاستاد

طغيان وظلم وهم الاستاذون والقدوة ونحن الاتباع

والتلامذة ترجمه و نیز دران کتاب گفت در فصل ثانی در وجه

تدریج بسوی ارشاد و ترتیب درجهای اعتقاد و برهمین گذشتند

صحابه رضی الله عنهم پس زیادتی بر استاد طغیان و ظلم ست

حالانکه آن صحابه استاذان اند و پیشوایان و مایان تابعان و شاگردان

انتهی و ایضاً قال بعید هذا قال صلی الله علیه وسلم ما

فضلکم ابو بکر بکثرة صیام ولا صلوٰة ولکن بسرٍّ وقر

فی صدره رضی الله عنه ولا شك فی ان ذلك السر

کان متعلقاً بقواعد الدین غیر خارج منها ترجمه

و نیز گفت قریب این فرمود صلی الله علیه وسلم فاضل نشد

بر شما ابو بکر رض بسبب کثرت روزه ها و نه بسبب نماز ولیکن بسبب

سری که گران شد در سینهٔ وی رضی الله عنه و شک نیست در اینکه

این سر بود متعلق بقواعد دین نه خارج از قواعد دین انتهی ملاحظه

فرمایند که اعتقاد افضلیت خلفای اربعه رض بترتیب خلافت چه قدر

ضروری در دین نزد این اولیاء الله ست که این اعتقاد را از جملهٔ

اعتقاد معنی کلمهٔ ثانیه قرار داده و معتقدش را از اہل حق و عصابهٔ سنت

فرموده و منکرش را از اہل ضلال و اہل بدعت شمرده و دعامی یقین

وثبات برین عقائد برای خود وجمیع مسلمین نموده رضی الله عنهم ونیز
گفت در جلد رابع فی بیان ان وجوب التوبة عام فی الاشخاص
پس از بیان توبه حضرت عیسی علیه السلام از توشد حجر وپس از بیان
توبه شفیع المذنبین خاتم النبیین حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وعلی
آله واصحابه اجمعین + از توبکه دران علم بود واز شراک نو تعلین
با عادہ شراک کهنه آفتوی ان الصدیق رضي الله عنه بعد ان
شرب اللبن وعلم انه علی غیر وجهه ادخل اصبعه في حلقه
ليخرجه حتى كاد يخرج معه روحه ما علم من الفقه هذا
القدر وهو ان ما اكله عن جهل فهو غير اثم به ولا يجب
في فتوى الفقه اخراجه فلم تاب عن شربه بالتدارك
على حسب امكانه بتخلية المعدة عنه وهل كان ذلك
الا لسر وقر في صدره عرفه ذلك السر ان فتوى العامة
حديث اخر وان خطر طريق الاخرة لا يعرفه الا

الصدّیق یقولون فتأمّل احوال هؤلاء الذین هم اعرف
خلق الله بالله وبطریق الله وبمکر الله وبمکامن الغرور
بالله الخ ترجمه آیا پس دیدی تو صدیق را رضی الله عنه بعد از انکه
نوشید شیر و دانست که آن شیر بغیر وجه اوست داخل کرد انگشت ۵۷
خود را در حلق خود تا که خارج نماید او را تا آنکه قریب بود که بر آمدی
با او روح او و آیا ندانسته بود از فقه این قدر مسأله که بدرستیکه
هر چه بخورد مردم بنادانستگی پس او گنهگار نیست و واجب نیست ۳۰
در فتوای فقه بیرون انداختن آنچیز را پس چرا توبه کرد صدیق رض
از نوشیدن آن شیر بتدارک حتی الامکان خود بخالی کردن معده را
از شیر و نبود این امر مگر بسبب سریکه بزرگ شد در سینه وی که شناسا
کرد او را این سر بدرستیکه فتوای عامه امر دیگرست و خطر راه آخرت را
کسی نشناسد بجز صدیقان پس تأمل کن در احوال اینهمه که آنها عارفترین
اند از جمله خلق الله بخدای تعالی و براه او تعالی و بمکر او تعالے و

نمی آمد الخ ۱۲ منه مد ظله

نجابهای پنهانی غور با خدای تعالی و نیز در همین جلد در بیان
ان المستحق للمحبة هو الله وحده اما صفة التنزه قال
سید الانبیاء صلوات الله علیه و علیهم اجمعین لا احصی
ثناءً علیک انت کما اثنیت علی نفسک وقال سید
الصدیقین رضی الله تعالی عنه العجز عن درک الادراک
ادراک سبحان من لم یجعل للخلق طریقاً الی معرفته الا
بالعجز عن معرفته ترجمه فرمود سردار انبیاء علیه و علیهم الصلوات
که شمردن نتوانم ثنا را بر تو چنانکه تو خود ثنا کردی بر نفس خود و گفت سردار
صدیقان رضی الله تعالی عنه که عجز از دریافت ادراک ادراک ست چه
پاک ست آنکه نگردانید برای خلق کدامی راه بسوی معرفت خود سوای
عجز از معرفت خود انتهی از ین عبارات و از لفظ عرف خلق الله
و از لفظ سید الصدیقین و از تلو احوال صدیق اکبر رض باحوال انبیا
در مقامات علیا و از سیاق و سباق تحریرات که بخوف اطالت

۳۱

بقدر ضرورت نقل کرده ام پی با فضلیت حضرت صدیق اکبر رض در
امر باطن و ولایت بردن میتوانند و نیز در بسیاری جا علاوه از مقامات
منقوله بیان معارف و محامد اصحاب ثلاثه رضی الله عنهم نموده است
کما لا یخفی علی من طالع احیاء العلوم از انجمله است در جلد اول
فی الباب الخامس فی آداب المتعلم والمعلم فی الوظیفة السادسة
وازانجمله است در همین جلد فی کتاب قواعد العقائد فی الفصل الثانی
فی وجه التدریج الی الارشاد وازانجمله است در همین کتاب
وفصل فی القسم الاول وازانجمله است در همین جلد فی کتاب
اسرار الزکوة فی بیان دقائق الآداب الباطنة فی الزکوة
فی الوظیفة الاولی وازانجمله است در جلد دوم فی کتاب
الاخوة والصحبة فی الباب الاول فی القسم الرابع
وازانجمله است در همین مقام بعد یک صفحه که دران نزول آیه
ولا یأتل اولوا الفضل منکم والسعة الخ در حق صدیق اکبر رض

۵ شیخ عبدالحق نیز در مدارج النبوة این آیه را در فضل حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه آورده

۳۲ ... انتهی منه

نوشته است وهم درانجا افاده فرموده كلهم اتفقوا على اظهار
البغض للظلمة والمبتدعة الخ ترجمه جميع فقها اتفاق
كرده اند بر اظهار بغض ظالمان وبدعتيان وازانجمله است در
همين جلد درباب ثالث في حق المسلم والرحم والجوار وازانجمله
است درجلد چهارم في كتاب الفقر والزهد في الحالة الخامسة
وازانجمله است درهمين جلد في كتاب التوحيد في بيان حقيقة
التوحيد الذي هو اصل التوكل وبرينقدر انحصار نيست
كه ماوراى اين مستندات ونشانها مستندات ديگر نيز دران كتاب
مستطاب ست وحضرت شيخ اكبر خاتم الولاية المحمدية صاحب
الفصوص والفتوحات المكية شيخ محي الدين بن عربي درفتوحات
مكى ميفرمايد في الفصل الاول من الباب الثاني في معرفة الحروف
والحركات من العالم الخ نودي عليه السلام في ليلة
اسرائه في استيحاشه بلغة ابي بكر قف ان ربك يصلي

[illegible] قرار داده و بران زيادتى وفضل حضرت صديق اكبر را از جهت معيت خلت و وليت آن فرموده منه مدظله العالى

فانس بصوت ابی بکر خلق رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
وابو بکر من طینۃ واحدۃ الخ ترجمہ در فصل اول از باب ثانی
در معرفت حروف وحرکات از عالم تا آخر ندا کردہ شد آنحضرت علیہ
السلام در شب معراج بوقت استیحاش او صلعم بلغت ابی بکر رض کہ
توقف فرما ای محمد ص بتحقیق پروردگار تو نماز میگزارد پس انس گرفت
او صلعم بآواز ابی بکر رض کہ پیدا کردہ شد رسول خدا صلی اللہ علیہ
وسلم وصدیق اکبر رض از طینت واحدہ ہمچنین گفت شیخ عبد الحق ۴۴
محدث دہلوی در مدارج النبوۃ جلد اول در واقعات معراج و اما
شنوانیدن من ترا آواز یار ترا کہ ابی بکر ست رضی اللہ عنہ برای آنست
کہ انس گیری تو و بحال خود بیائی درین مقام پر ہیبت یا محمد چون
خواستیم ما کہ کلام کنیم برادر ترا موسیٰ پس گرفت ورا ہیبتی عظیم پس
پرسیدیم اورا وما تلک بیمینک یا موسیٰ پس حاصل شد او را انس
بذکر عصا و بحال خود آمد ہمچنین تو ای محمد خواستم کہ انس گیری بآواز یار خود

که پیدا کرده شده تو و وی از یک طینت و وی انیس تست در دنیا و
آخرت پس پیدا کردم فرشته را بر صورت وی که ندا کند ترا بلغت وی
تا زائل گردد از تو استیحاش الخ وایضاً فی الفتوحات
فی الباب الثالث في تنزيه الحق تعالی عما في طي الكلمات
وترتيب النقطتين ولما لم يصح اجتماع صادقين معاً لذلك
لم يقم ابو بكر في حال النبي صلى الله عليه وسلم وثبت مع
صدقه فلو فقد النبي صلى الله عليه وسلم في ذلك الموطن 35
وحضره ابو بكر لقام في ذلك المقام الذي اقيم فيه رسول الله
صلى الله عليه وسلم لانه ليس ثم اعلى منه يحجبه عن
ذلك فهو صادق ذلك الوقت وحكيمه وما سواه تحت حكمه
ترجمه وہم در فتوحات مکی در باب ثالث در پاکی حق تعالی از انچه در
طی کلمات وترتیب دو نقطه وهر گاه صحیح نیست اجتماع دو صادق باهم
بدین سبب نه قائم شد ابو بکر رض در حال نبی صلی الله علیه وسلم وثابت ماند

باصدق خود پس اگر نبودی نبی صلی اللہ علیہ وسلم درین مقام وحاضر
بودی ابوبکر رضہ ہر آئینہ قائم شدے در مقامیکہ قائم کردہ شدہ بود دران
مقام رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم زیرا چہ نبود کسی را نجابر تر از صدیق اکبر
کہ محجوب کند او را ازین مرتبہ پس او صادق این وقت ست وحکیم او ست
ودیگران زیر حکم او ہستند ودر باب ثالث وثلثین فی اقطاب
النیات واسرارھم وھذہ الطائفۃ فی الرجال قلیلون فانہ
مقام ضیق جدا یحتاج صاحبہ الی حضور دائم واکثر ۲۸۷
من کان فیہ ابوبکر الصدیق رضي اللہ عنہ ولھذا قال
عمر بن الخطاب رضہ الخ ترجمہ واین طائفہ در مردان خدا قلیل اند
پس بدرستیکہ اینمقام تنگ ست یقیناً محتاج میگردد صاحب اینمقام
بسوی حضور دائمی یکسیکہ زیادہ تر دران مقام ماند صدیق اکبر بود رضی اللہ عنہ وبہمین سبب
گفت عمر بن الخطاب رضہ تا آخر ودر جلد ثانی در باب ثالث وسبعون
في معرفۃ عدد ما تحصل من الاسرار للمشاھد الخ لکن

الاقطاب المصطلح على ان يكون لهم هذا الاسم لا يكون
منهم في الزمان الا واحد وهو الغوث ايضاً وهو من
المقربين وهو سيد الجماعة في زمانه ومنهم من يكون
ظاهر الحكم ويحوز الخلافة الظاهرة كما حاز الخلافة
الباطنة من جهة المقام كابي بكر وعمر وعثمان وعلي
والحسن ومعاوية بن يزيد وعمر بن عبد العزيز والمتوكل

ترجمہ لیکن قطبہائیکہ قرار دادہ شدہ اند برانکہ باشد مر آنہارا این
اسم نباشد ازانہا در زمانہ بجز یک تن واو غوث نیز باشد واو از مقربین
ست واو سردار جماعت باشد در زمان خود وبعض از ایشانند کہ باشد
ظاہر الحکم وگرد آرد خلافت ظاہرہ را چنانکہ گرد آوردہ ومحیط ست
خلافت باطنہ را از جہت مقام ہمچون ابوبکر وعمر وعثمان وعلی وحسن و
معاویہ بن یزید وعمر بن عبد العزیز ومتوکل انتہی وایضاً فی ہذا الباب
وهذا المقام الذي اثبتناه بين الصديقية ونبوة التشريع

۳۷

الذي هو مقام القربة وهو للافراد وهو دون نبوة التشريع في المنزلة عند الله وفوق الصديقية في المنزلة عند الله وهو المشار اليه بالسر الذي وقر في صدر ابي بكر ففضل به الصديقين اذا حصل له في قلبه ما ليس في شرط الصديقية ولا من لوازمها فليس بين ابي بكر وبين رسول الله صلى الله عليه وسلم رجل لانه صاحب صديقية وصاحب سر ترجمه واين مقاميست که ثابت کردم آنرا درمیان صدیقیت ونبوت تشریعی که نام آن مقام قربت ست واو ثابت ست برای افراد وآن کمتر از نبوت تشریعی ست در منزلت نزد خدای تعالی وبالاے صدیقیت ست در منزلت نزد خدا تعالی وآن همان ست که اشاره کرده شده ست بسوی وی بسریکه بزرگ شد در سینهٔ ابوبکر رض پس فاضل شد بسبب آن مقام از جملهٔ صدیقان هرگاه که حاصل شد اورا در قلب او چیزیکه نیست در شرط صدیقیت ونه از لوازم آن پس نیست درمیان

ابوبکر رض و در میان رسول خدا صلی الله علیه وسلم کسی شخص چرا که او رض صاحب
صدیقیت ست وصاحب سر ست انتهی وفی الباب الحادی و
الستين ومائة في معرفة المقام بين الصديقية والنبوة
ومن هذا المقام حصل لابي بكر رض الصديق السر الذي
وقر في نفسه وظهرت قوة ذلك السر مع وقته وقول
عايشة رض لرسول الله صلى الله عليه وسلم في مرضه
حين امره ان يصلي بالناس انه رجل اسيف ورسول الله
صلى الله عليه وسلم يعرف منه بالسر الذي حصل عنده
ما لا تعرفه الجماعة فما بقي احد يوم مات رسول الله
صلى الله عليه وسلم الا وهل في ذلك اليوم وخولط في
عقله وتكلم بما ليس الامر عليه الا ابو بكر رض الصديق
فما طرأ عليه في ذلك الامر بل رقي المنبر وخطب الناس
وذكر موت النبي صلى الله عليه وسلم فقال من كان منكم

يعبد محمداً فان محمداً قد مات ومن كان يعبد الله فان الله
حي لا يموت ثم تلا اِنَّكَ مَيِّتٌ وَّاِنَّهُمْ مَّيِّتُوْنَ وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا
رَسُوْلٌ الآيه فسكن جاش الناس حتى قال عمر رضي الله عنه
والله ما كاني سمعت هذه الآية الا في ذلك اليوم ترجمه
واز همین مقام حاصل شد مر ابی بکر صدیق رض را سریکه عظیم شد در
نفس وی وظاهر شد قوت این سر در وقت او وگفتن عایشه رض
از رسول الله صلی الله علیه وسلم در مرض او صلی الله علیه وسلم وقتیکه
امر فرمود او را برای نماز گزاردن با مردمان که او مردیست رقیق القلب
وحال آنکه رسول الله صلی الله علیه وسلم میشناخت انجام آن از وی رض
بسبب سریکه حاصل شده بود نزد او صلعم صدیق رض را انچه نشناخته
بودند جماعت پس باقی نماند کسی بروز وفات رسول خدا صلی الله
علیه وسلم مگر آنکه سهو وغلط کرد درین روز واختلاط در عقل وی
شد وسخن کرد بر خلاف مقصود بجز حضرت ابو بکر صدیق رض پس بنیامد

ط جاش رابت دل از اضطراب ورسید قرار گرفتند الخ جاش بفتح دل از ارتعاش ۴۰ منه

۱۴۱

آنحالت اختلاطیکه بروی رض درین امر بلکه برآمد بر منبر و خطبه خواند
مردمان را و بیان کرد وفات نبی صلی الله علیه وسلم را پس گفت رض
کسیکه از شما می پرستد محمد صلعم را پس بتحقیق محمد صلعم وفات فرمود
و هرکه می پرستد خدای تعالی را پس بدرستیکه خدا زنده است که
هرگز نمی میرد پس بخواند این آیه را که بدرستیکه تو ای محمد میت هستی
و آنها هم میت هستند و نیست محمد صلعم مگر رسول الله پس تسکین یافت
اضطراب عظیم دلهای مردمان تا آنکه گفت عمر رضی الله عنه که والله گویا
نشنیده بودم این آیت را سوای امروز انتهی و ایضاً فی المجلد الثانی
فی الباب الموفی سبعین ومائتین فی معرفة منزل القطب
والامامین محمد صلی الله علیه وسلم عبد الجامع وما من
قطب الا وله اسم یخصه زائد علی الاسم العام الذی
هو عبد الله سواء کان القطب نبیاً فی زمان النبوة
المقطوعة او ولیاً فی زمان شریعة محمد صلی الله علیه وسلم

وكذلك الامامان لكل واحد منهما اسم يخصه ينادي
به كل امام في وقته هنالك والامام الايسر عبد الملك و
الامام الايمن عبد ربه وهما للقطب الوزيران فكان ابوبكر
رضي الله عنه عبد الملك وعمر رضي الله عنه عبد ربه
في زمان رسول الله صلى الله عليه وسلم الى ان مات
صلى الله عليه وسلم فسمي ابوبكر عبد الله وسمي عمر
عبد الملك وسمي الامام الذي ورث مقام عمر عبد ربه
ولا يزال الامر على ذلك الى يوم القيمة الخ ترجمہ
محمد صلی اللہ علیہ وسلم عبد جامع بود و قطبی نیست مگر اینکہ مراو را اسمی
خاص باشد زائد بر اسم عام کہ او عبد اللہ ست برابرست کہ باشد
آن قطب نبی در زمان نبوت مقطوعہ یا ولی در زمان شریعت محمد
صلی اللہ علیہ وسلم و ہمچنین دو امام اند کہ برای ہر یک از ایشان اسمیست
مخصوص کہ ندا کردہ میشوند بآن اسم ہر امام در وقت خود آنجا و امام چپ

عبدالملک و امام راست عبدالرب وآن هر دو امام برای قطب دو وزیر
باشند پس بود ابوبکر رضی اللہ عنہ عبدالملک و بود عمر رضی اللہ عنہ
عبدالرب در زمان رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم تا آنکہ وفات فرمود
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس نام نہادہ شد ابوبکر رض بعبداللہ و
مسمی شد عمر رض بعبدالملک و موسوم شد امامیکہ وارث شدہ بود در
مقام عمر بعبدالرب و ہمیشہ باشد این امر برین انتظام تا روز قیامت

قال بحرالعلوم ملك العلما سند الفضلا اعرف
العرفا مولانا عبدالعلی رحمة الله علیه في
حاشیته علی حاشیة السید الزاهد المعلقة علی
رسالة التصور والتصدیق وذکر في کتاب التجلیات
من لقي منهم خلیفة رسول الله صلی الله علیه وسلم
أمیرالمؤمنین ابابکر الصدیق رض وامیر المؤمنین
عمر رض وامیر المؤمنین علیاً رضي الله عنه وذکر

۴۳
ف ۵
ا ے
صاحب
الفصوص
والفتوحات
۱۲

حكايات لطيفة وذكر ان امير المومنين علياً رضي الله عنه
قال انت اخي قلت نعم فو اخيته قلت اين ابو بكر قال امام
قلت اريد اللحاق به حتى اسأله ما سألتك قال انظر
في النور الابيض خلف سرادق الغيب فتركته وانصرفت
ودخلت في النور الابيض خلف سرادق الغيب
فالتقيت ابا بكر الصديق رض على راس الدرجة
مستند اناظر الى الغرب عليه حلةٌ من الذهب
الابهى له شعاع يأخذ الابصار قد اكتنفه النور
ضارباً بذقنه نحو مقعده ساكتاً لا يتكلم ولا يتحرك
كانه المبهوت فناديته بمرتبتين ليعرفني فاذا انه
اعرف بي مني بنفسي فرفع رأسه الي قلت كيف الامر
قال هلو ذا ينظر فيَّ قلت له ان علياً قال كذا وكذا قال
صدق علي وصدقت انا وصدقت انت قلت فما افعل

ضارباً بذقنه نحو مقعده صح
يقال ضرب بذقنه الارض من بشيئ من فحص الصبي

قال ما قال لك رسول الله صلی الله علیه وسلم قلت هو مقام ملک

قال هو مقامه صلی الله علیه وسلم قلت قد وهبه لک

قال فقد وهبته لک قلت هو بیدیک قال خذه فقد وهبته

لک الخ ترجمه و ذکر کرد شیخ اکبر رض در کتاب تجلیات آن کسانرا

که ملاقات کرد ازانها که خلیفهٔ رسول الله صلی الله علیه وسلم اند یعنی

امیر المومنین ابوبکر صدیق رض و امیر المومنین عمر رض و امیر المومنین علی رض

و بیان کرد حکایات لطیف و ذکر کرد که امیر المومنین علی رضی الله عنه فرمود

که تو برادر منی گفتم بلی پس مواخات کردم ازوی رض پرسیدم کجاست ابوبکر رض

گفت پیش ازین ست گفتم که میخواهم لحوق را باوی تا که پرسم ازوی انچه

پرسیدم از تو گفت علی رض که ببین در نور ابیض پس پرده های غیب پس

گذاشتم علی رض را و برگشتم و داخل شدم در نور ابیض پس پردهای

غیب پس دیدار کردم با بکر صدیق رض را بر اعلی درجه درحالیکه تکیه زده

بنشسته بود بجانب مغرب بروی حلهٔ بود از زربفت بها فاخره که او را شعاعی

۴۵

بود که خیره میکرد چشمان را بدرستیکه محیط شد او را رض نور در حالیکه ترسان
وساکت بود که کلام نمیفرمود و نه حرکت مینمود گویا که او رض در مقام تحیرست
پس ندا کردم او را رض دو بار تا بشناسد مرا پس دفعةً ظاهر شد که بتحقیق او
رض شناساترست ما را از ما بنفس ما پس برداشت سر خود را سوی من عرض کردم
که حال چیست فرمود که آن خداوند تعالی که اینست می بیند در من گفتم
ازوی بدرستیکه علی رض فرمود چنین و چنین فرمود رض راست گفت علی رض و راست
گفتم من و راست گفتی تو پرسیدم پس چه کنم من فرمود آنچه فرمود ترا رسول الله
صلی الله علیه وسلم گفتم که آن مقام خاص تست فرمود آن مقام آنحضرت
صلی الله علیه وسلم ست گفتم که بتحقیق عطا فرموده است آن مقام را برای
خاص تو فرمود که حالیا بتحقیق بخشیدم ترا گفتم آن مقام باختیار تست فرمود
بگیر آنرا پس بیشک بخشیدم من او را بتو و از امام اجل شیخ
ابو نجیب سهروردی رح در آداب المریدین در
مقام عقائد متصوفین بشنو افضل البشر بعده ابو بکر رض الخ در شرح آن

حضرت مخدوم جهان شیخ الزمان شیخ شرف الدین احمد یحیی منیری قدس سره
رح میفرماید بهترین آدمیان بعد پیغمبر علیه السلام ابوبکر صدیق رضی الله عنه است
زیراکه پیغامبر صلعم فرموده است بر نیاید آفتاب و فرود تر نرود بعد از
پیغامبران علیهم السلام بر هیچ ذاتی بهتر از ابوبکر رض و در خبر آمده است
لم یفضلکم ابو بکر بکثرة صیام ولا صلوة انما فضلکم
بشیء وقر في صدره فاضل نشده است بر شما ابوبکر رض به بسیاری
صیام و نه به بسیاری نماز بدرستی و راستی که فاضل شده است
بچیزی که بزرگ گشته است در سینهٔ او و آن تعظیم خداوند تعالی
است الخ و معقول چنین گفته اند اول کسیکه پیغامبر علیه السلام را
تصدیق کرده است و بدو ایمان آورده ابوبکر صدیق بود رضی الله
تعالی عنه پس سنت حسنه در عالم او نهاده است پس هر که تصدیق
میکند پیغامبر علیه السلام را و ایمان بدو می آرد کار بر سنت وی
میکند پس آنچه مومنان را برین تصدیق و برین ایمان آوردن بدهند

و اعطاني مثل ایمان کل من آمن به من ولد آدم یعنی فرمود رسول الله صلی الله علیه وسلم مر صدیق رض را بتحقیق

تنها او را بدہند کہ این سنت وی ست پس از اینجا ہر آئینہ فضل بر ہمہ
بعد از انبیا و رسل علیہم السلام او را بود بر جملہ است انتہی از اینجا فضل
بجمیع الوجوہ مر صدیق رض را مستنبط میشود چہ ثواب ہر قسم فضائل
کہ دیگران را بود جملہ مجموعۃً صدیق اکبر رض را تنہا بود و علاوہ است از آن
فضائل ذاتیہ مخصوصہ کہ بآنہا حضرت صدیق رض ممتاز و متفرد ست
و ایضاً اقول ہذا کما قال صاحب **الاشباہ والنظائر**
في فضائل **الامام الاعظم ابي حنيفة رح**
وهو كالصديق رضي الله عنه وله اجره واجر من دون
الفقه وألّفه وفرع احكامه على اصوله الى يوم القيامة
فقط ترجمہ ونیز میگویم این چنانست کہ گفت صاحب اشباہ
ونظائر در فضائل امام اعظم ابوحنیفہ رحمہ اللہ کہ او رحمہ اللہ تعالی
مثل صدیق اکبر ست رضی اللہ عنہ وبرای او اجر او ست واجر آن
کس کہ تدوین کرد فقہ را و تالیف کرد او را و برآورد احکام فقہ را بر اصول او

تا روز حشر انتهی بر ہمین نسق حضرت شیخ الاسلام شیخ فرید گنج شکرؒ
در راحت القلوب در مجلس سیزدہم ماہ ذیحجہ سنہ ۶۵۵ ششصد و پنجاہ و پنج ہجریہ میفرماید کہ مردم را بباید کہ درین چہار مذہب
ہیچ شک نیارد تا مسلمان سُنّی باشد اما بالقطع والیقین بداند و بدان اعتقاد کند کہ مذہب امام اعظم ابو حنیفہ کوفی رح برحق و از ہمہ فاضلتر است
و دیگران پس رو مذہب اویند زیرا چہ اول مذہبیکہ در عالم بنا کرد امام اعظم رح بود والفضل للمتقدمین عند اللہ تعالی و مذہبیکہ
ما داریم مذہب ابو حنیفہ کوفی ست رحمۃ اللہ علیہ اقول مذہب امام ابو حنیفہ رح و اعتقادش در فقہ اکبر کہ تصنیف اوست رضی اللہ عنہ
اینست افضل الناس بعد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ابوبکر الصدیق ثم عمر بن الخطاب ثم عثمان بن عفان
ثم علی بن ابی طالب رضی اللہ تعالی عنہم اجمعین ترجمہ افضلترین مردمان بعد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ابوبکر صدیق رض ست

پس عمر بن الخطابؓ سپس عثمان بن عفان پس علی بن ابیطالب رضی
اللہ عنہم انتہی وقال سلطان العلماء **علی القاری** رحمۃ اللہ
علیہ في شرحہ فهو افضل الاولیاء من الاولین والآخرین
ای الصدیق الاکبر ترجمہ وگفت سلطان علماء ملا علی قاری
رحمۃ اللہ علیہ در شرح فقہ اکبر پس او رضی اللہ عنہ فاضلتر اولیاست
از اولین وآخرین انتہی وبعدہ در ہمان شرح آداب المریدین
سیفرماید آیات قرآن در فضل این ہر چہار یار رض بسیارست یکی
ازان اینست مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللّٰہِ وَالَّذِیْنَ مَعَہٗٓ اَشِدَّآءُ عَلَی الْکُفَّارِ
الخ اندرین آیت فضل ہمہ را پیداست از بہر آنکہ رکوع وسجود خاصۃً
نصیب راکع وساجد را بود وباز رحمت بغیر تعدی کند وآن طاعتی
کہ خلق را از وی نصیب باشد برتر از طاعتی بود کہ خاص مر مطیع را باشد
بدین دلیل آمدہ کہ عثمانؓ بہتر از علی رض بود الخ اقول سبحان اللہ زہے
علم وتقوی ودیانت وحق شناسی این سرامد اولیاء اللہ باوجودیکہ

سلسلهٔ عالیهٔ او تا بحضرت علی مرتضی رض همی رسد صاف افاده فرمود که عثمان رض
بهتر از علی رض بود و همچنین حضرت غوث الثقلین و حضرت شیخ المشایخ
سلطان الاولیا نظام الدین اولیا و دیگر ائمهٔ طریقت که سلسلهٔ جملهٔ
این اولیای کبار بحضرت امام المتقین علی مرتضی رض منتهی ست همه حق
بین و حقگو و حق پسند و متفق درین عقیده اند باز حضرت مخدوم الملک
درهمان شرح آداب المریدین میفرماید سر یکی از ین بی دیگر محال
بود که ظاهر بی باطن نفاق بود و باطن بی ظاهر زندقه بود و ظاهر شریعت
بی باطن نقص و باطن بی ظاهر هوس انتهی پس چگونه انکار از مراتب
باطنی و اقرار از مراتب ظاهری صرف در اصحاب کبار رض از مسلمانی
بوقوع آید نیست این مگر تجویز نفاق بر اصحاب کبار رض معاذ الله من
ذلك باز حضرت مخدوم جهان درهمان شرح میفرماید فی
ذکر آدابهم فی حال البدایة قوله قال علیه السلام لو وزن
ایمان ابی بکر مع ایمان امتی اهل الارض لرجح و قال علیه السلام

ما فاق ابو بکر بکثرة الصلوة والصیام لکن بشیٔ وقر فی قلبه

خدمت شیخ رحمة الله علیه دلیل می آرد این خبر را بدانکه عمل بحرکات دل

برترست از اعمال بحرکات جوارح زیراکه حضرت رسالت صلی الله علیه

وسلم فرموده است اگر وزن کرده شود ایمان ابی بکر با ایمان اهل روی

زمین هر آیینه ایمان ابی بکر بر ایمان همه راجح آید و دلیل دیگر سے آرد

پیغامبر علیه السلام گفته است برتر نشد ابو بکر به بسیاری نماز و روزه و

لیکن برتر شد بچیزیکه آن بزرگ شده است و گران گشته است در دل

وی پس ثابت شد که عمل بحرکات قلوب برترست از عمل بحرکات جوارح

واگرنه در عمل جوارح همه اصحاب پیغامبر علیه السلام برابر بوده اند چنانکه

ابو بکر را بود دیگرانرا همچنان بود قوله ولهذا اظهر من حاله بعد

وفات رسول الله صلی الله علیه وسلم ما لم یظهر من حال

غیره حین صعد المنبر فحمد الله واثنی علیه ثم قال من کان منکم

یعبد محمدًا فان محمدًا قد مات ومن کان یعبد رب محمدٍ فانه

الله حی لا یموت و این تائیدیست که خدمت شیخ می آرد بر آنکه فوقیت ابوبکر رض

بر همه خلق بدان بود که ساکن شده بود در دل وی نه بینی که ظاهر شد از

حال وی بعد از وفات پیغامبر صلی الله علیه وسلم آنچه ظاهر نشد از حال دیگری

از صحابه رضی الله عنهم تا آنکه گویند آنروز سی و سه هزار صحابه بوده اند آنگاه

که ابوبکر صدیق رضی الله عنه بر منبر برآمد پس خداوند تعالی را حمد گفت و

بروی ثنا کرد پس گفت هر که از شما می پرستید محمد را پس بدرستی و راستی

که محمد مرد و هر که از شما می پرستید خداوند محمد را پس بدرستی و راستی که

پروردگار محمد زنده است که هرگز نمیرد و بزرگان اینجا میگویند که دانند این

صدیق رض چه دیده بود تا سر وی چنان مشغول آن بود که هیچ چیز وی را از

جای نبرد فتنتان بین الثقلین پس بدینوجه فرق بود در میان

دو تعظیم یکی تعظیمیست که او را از جای می برد فوت دوستی یا فرزندی

و یکی تعظیمی ست که او را نجنبانید فوت سید هر دو جهان صلی الله علیه وسلم اما اگر کسی گوید تا

بود بظاهر این لفظ منتظر گشتگان هر که استصغار فقرست و نه چنین هست

که قدر و خطر خلق باضافت قدر حق همه خرد ست در تحقیق اقول حضرت

مولانا روم قدس سره در مثنوی شریف در دفتر ششم

در معنی حدیث موتوا قبل ان تموتوا اسے فرماید ع

مصطفی زین گفت کای اسرار جو + مرده را خواهی که بینی زنده تو +

میرود چون زندگان بر خاکدان + مرده و جانش شده بر آسمان +

هر که خواهد کو ببیند بر زمین + مرده را کو میرود ظاهر یقین +

مر ابوبکر تقی را گو ببین + شد ز صدیقی امیر الصادقین +

اندرین نشأه نگر صدیق را + تا بحشر افزون کنی تصدیق را +

ایضا در دفتر ایضا در قصه بلال رض می فرماید ع انچه آمد م از لب صدیق

جست + گر بگویم گم کنی تو پا و دست + آن ینابیع الحکم همچون فرات +

از دهان او روان از بی جهات + همچو از سنگی که آبی شد روان + نے

ز پهلو مایه دارد نی میان + اسپر خود کرده حق آن سنگ را + برگشاده

آبی مینا رنگ را + همچنان کز چشمه چشم تو نور + او بدوان کرد بی بخل و فتور

ازینجا افضل الاولین بل افضل [illegible] الصدیقین ۵۴ ایضا ع [illegible]

55

نی زپیه آن مایه دارد نی زپوست + روی پوشی کرده در ایجاد دوست

باز حضرت مخدوم جهان رحمه الله شرح میفرماید **قوله**

وقاتل اهل الردة حتى حفظ الاسلام و کارزار کرد ابوبکر

صدیق رض با اهل ردّت تا نگاهداشت بدان کارزار کردن اسلام را

و این دیگر تائیدست که خدمت شیخ رحمة الله علیه آورده است که از

امیر المؤمنین ابوبکر صدیق رض ظاهر شد و آن حرب کردن بود

با اهل ردت بعد از نقل پیغمبر علیه السلام در خبرست که روزی

صدیق اکبر رض در مسجد در آمد سید عالم علیه السلام گفت پیشتر آی

پیشتر آمد همچنین چند بار گفت پیشتر آمی او پیشتر می آمد تا زانوے

صدیق رض بازانوی سید عالم علیه السلام برابر شد اعرابی برخاست

و گفت یا رسول الله صدیق رض را اینهمه منزلت بدان آمد که چهل هزار

دینار پنهان داد و چهل هزار آشکارا داد اگر مانیز هشتاد هزار بدهیم

بدین محل رسیم سید عالم علیه السلام گفت نه اعرابی گفت که اگر

دو هشتاد و دهم بیم سید عالم علیه السلام گفت نه اگر ده هشتاد بدهید

بدین محل نرسید اعرابی گفت چرا گفت محل او که بزرگ ست نه بزبان

بسیار مال ست بلکه محل او بچیز یست وقر فی قلبه و آن عظمت و جلال

خداوندست که در سر وی پدید آمده است معلوم شد که او را محل

خاص بود که دیگران را نبود رضی الله عنه انتهی باز همین شیخ الاسلام

مخدوم جهان در مکتوبات بست و هشت که در خاص

حل مشکلات و معاملات حضرت مخدوم مظفر بلخی ست و اظهار آن

مکاتیب را منع فرمود که موجب افشای سر ربوبیت ست این حد

نوشته در مکتوب دهم لم یفضل ابو بکر بکثرة صلوة ولا بکثرة

صوم انما فضل بشیء وقر فی صدره سرچه ابو بکر رض را بود از یعنی

بود و بعد در انجا میفرماید آنکه نوشته بود در باب نشانه سرچه که در مکتوب

باید خواند همه در نشانه فرو خواندم گویی این نشانه در پیش دل من

چیزی بیان میکند نشانهای مخدوم آنچه نشانها بمن میرسد

افضلیت مطلقه و خصوصیت کامله بوجوه حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه ثابت شد ۱۲ منه مدظله العالی

۵۵ در مکتوب بیست و هشتم ...

حضرت مخدوم الملک ... رضی الله عنه ... افضل ... بعد الانبیاء ...

نبشتن چه حاجت نزدیک ست ایمعنی بدانکه ما صب الله شیئاً
فی صدری الا وقد صببته فی صدر ابی بکر رضہ واین صب
از دل بدل بود زبان را خبر نی چون مرید را با دل پیر مقابله افتد
بر قدر مقابله ازان دل بدین دل صب شود اگر نبشتن و زبان در میان
نبود چه زیان واین استعداد مرید بغایت عزیز ست انتهی ونیز همین مخدوم
جهان قطب عارفان در مکتوبات صدی در مکتوب بست هفتم
میفرماید وهم ازین معنی ست که خواجه کونین فرمود ان الله یتجلی للخلق
عامة ولابی بکر خاصة یعنی معرفت صدیق رضہ که بوی جگر سوخته
او بمشام ساکنان قدس رسیدی کاملتر بود پس لذت او از دوست
بیشتر بود انتهی اینجا هم افضلیت بجمیع وجوه فضائل آشکارا ست که
هر کسی را هر قدر که فضائل خواهد بود مقصود ازان همان ثواب عند الله ست
و میزان شناخت ثواب همان تجلی و رویت حق ست و در تجلی و معرفت و
لذت حضرت صدیق اکبر رضہ اکثر و افضل برآمد از جمله عالم وهم همین

مخدوم جهان در مکتوب هفتاد و چهارم میفرماید صدیق

اکبر رض آن مرد با ادب که صد و بست و چهار هزار و چند پیغامبر آمدند

و رفتند هیچکس را مریدی چون صدیق رض نبود و نیز حضرت مخدوم جهان

در فوائد رکنی میفرماید پیر چون محمد مصطفی علیه السلام باید که تا بگوید

ما صب الله شیئاً فی صدری الا وقد صببت فی صدر ابی بکر

ترجمه نریخت خدای تعالی چیزیرا در سینه من مگر بتحقیق ریختم در سینه

ابوبکر صدیق رض انتهی این صبی بود از دل بدل و گوش و زبان را خبری نه

زهی مرید و زهی پیر تا عالم بود هرگز نه چنین پیر دیده بود و نه چنین مرید

شنیده انتهی و نیز چنین احادیث و تفصیل بر ترتیب خلافت در ملفوظات

و جلد دیگر مکتوبات همین مخدوم جهان موجود است و در شرح تعرف

نیز امثال این حدیث موجود که لم یفضل ابوبکر بکثرة صیام و

لا صلوة انما فضلکم بشیء وقر فی صدره ای عظم فی

صدره انتهی و نیز در مدارج النبوة شیخ عبدالحق محدث

دہلوی چند جا این ہر دو حدیث بعینہ و در بعضی جا معنی این آورده

قطب الوقت حضرت شیخ عبد القدوس گنگوہی قدس سره در مکتوب

چہل و نہم از مکتوبات قدوسیہ میفرماید در خدمت کفش صدیق

باید شد وکونوا مع الصادقین فرمانست و حکمت را این نشان ست

که در حضرت سلطان بی اعانت خواصان بی مصاحبت آشنایان

بار دشوار ست اگرچہ کردار و حسن ہزار ست و آن صدیق رضی الله

عنه درین عہد مصطفی صلی الله علیه وسلم و بعد او متابعان او بیند الخ

و در مکتوب ہشتاد و سوم میفرماید صدیق اکبر رض یار غار

بود بکمال و جمال او این مقدار بود که ہیچکس از اولیای اولین و

آخرین بمرتبہ او نمیرسد الخ و در مکتوب ہشتاد و چہارم میفرماید

نبشته بودند که گاه گاہی بنده صورت خود را طریق صورت حضرت

پیر دستگیری می بیند ای برادر این دولت مفتاح کنوز تجلیات

احدیت و انوار صمدیت ست درین مقام صدیق اکبر رض چنان

سلطان احمد چرم پوش بہاری قدس سره نیز ہمچنین ست کما مر فی ہذه الفتوی وکثیرا ما عندی

بلند رفت که دست هیچ ولی از ابتدای عالم تا انتها گرد دامن اعلای او
نگشت صورت او بصورت محمد صلعم در صحرای دل پدید گشت که
شيء وقر في قلبه اشارت بدانست لو كنت متخذ اخليلاً
لاتخذت ابابكر خليلاً بیان آنست که وی از صورت خود
درگذشته بود بصورت پیر خود خود را نموده بود و با پیر خود یکی گشته
محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم در قاب قوسین او ادنی
و آو با وی بیک صورت و بیک معنی لاجرم اتخاذ خلت بصورت حاجت
نیامد که در معنی هر دو بیک معنی آمد فكفى خلة الله لمحمد صلی الله
علیه وسلم وابوبكر هو لا هو الا هو فهو هو فذلك معنی
الفناء فی الشیخ والبقاء به + ای برادر این دولت بکمال سعادت
ربط قلب با شیخ بود که هر چند خود را بجوید شیخ را بیابد تا بجائی رسد
که خود را طلبد خدا را یابد الخ و در مکتوب نود و سوم میفرماید سرچه
از حق تعالی آورد ند فرق جمال ایشان کردند که ما صب الله شیئاً

همچنین شیخ عبد الحق محدث دهلوی رحمه الله تعالی در مطلب ... در فصل ... ادب ... آنحضرت صلی الله علیه وسلم ... از حقوق ...

في صدري الا وقد صببته في صدر ابي بكر الخ و در مکتوب

صد و پنجم سیفر ماید حضرت صدیق اکبر رض قدم بکمال رسانید و در

غار یار غار شد و گفت من خدای تعالی را در جان محمد مصطفی

صلی اللہ علیہ وسلم دیدم سبحان اللہ قدر پیران مریدان چہ دانند گہ گفتہ اند

ہر کہ ایشانرا شناخت خدای تعالی را یافت و ہر کہ خدای تعالی را

یافت ایشانرا شناخت الخ و نیز در ہمین مکتوب میفرماید فقرای

اہل صفہ را معلوم ست کہ چسان بر ایشان فقر بود و ابوبکر و علی 61

رضی اللہ عنہما را بر فقر داشتی و عثمان و عبد الرحمن بن عوف را

بر غنا و یسر گماشتی چون بفرمان پیر بود ہیچ زیان نداشت و ہیچ نقصان

نمی یافت بلکہ ہمہ کمال بر کمال بود و ہمہ جمال بر جمال مے افزود الخ

و نیز در ہمین مکتوب میفرماید غیر صحابی اگرچہ در مرتبۂ رفیع رسد و صاحب

ولایت و صاحب تصرف و عطا گردد بمرتبۂ صحابۂ کرام رضی اللہ عنہم

نرسد کہ فضل صحبت فضل کلی ست و آن فضل جزئی و فضل جزئی

بافضل کلی برابر نبود ازینجاست که صدیق اکبر رضرا بر جملہ اولیای عالم
فضل آمد که از ابتدا تا انتہا فضل صحبت یافت، ماصبّ الله شیئاً
في صدري الا وقد صببت في صدر ابي بکر شتافته الخ
و در مکتوب صد و سی و چہارم میفرماید مع ذلک تنزه از
ضلالت و اعتقاد آن شرط راہِ مردان خدا و اہل حق ست و من
علامة السنة والجماعة فضل الشیخین وحب الختنین فمن
فضل علی الشیخین قرشیا کان او عرشیا ولیّاً کان او علیّاً ۳۴
فهو من اهل الضلالة والخارج من اهل الهداية واصرار
العصیان یورث سلب الایمان والعیاذ بالله من ذلک
فاین المقام والحال الخ و در مکتوب صد و شصت و سوم
میفرماید و علی را بر جملہ اصحاب فضل دہد و آن رافضہ است
و مسح بر موزہ جائز ندارد و بر پای مسح کند و آن شیعہ است الخ
در فتاوی برہنہ نیز از تمہید گفتہ علمای سنت و جماعت گفتہ اند

که افضل خلق ست بعد از انبیا و رسل امیر المؤمنین ابو بکر صدیق
رضی الله تعالی عنه و فی الحدیث لم یفضلکم ابو بکر بکثرة صلوة
ولا بکثرة صوم و انما هو بشیء وقر فی قلبه و نگویم که علی رض شجاع تر
از و بود بلکه علی شجاع بود و او شجاع تر کما فی الجواهر الخ پس تفضیل
در امر باطن نیز بتوضیح تمام باعتقاد اولیای کرام رح بر آمده و حضرت
فرید الدین عطار رح بترجمه این حدیث در **منطق الطیر**
۶۳ میفرماید ؎ صدر دین صدیق اکبر قطب حق + در همه چیز از همه برده
سبق + انچه حق از بارگاه کبریا + ریخت در صدر شریف مصطفی +
آن همه در سینه صدیق رض ریخت + لاجرم تا بود زو تحقیق ریخت + و
حضرت شیخ سعدی **شیرازی** علیه الرحمه میفرماید ؎ ای
یار غار سید و صدیق نامور + مجموعه فضائل و گنجینه صفا الخ
و سلطان الاولیا شیخ المشایخ حضرت **نظام الدین اولیا** رح
در **افضل الفوائد** که جمع کرده سرگروه عشاق عالم و عارف

حضرت امیر خسرو علیه الرحمه است میفرماید در بیان آنکه امیر المومنین
ابوبکر صدیق رض را صدیق از کجا گویند بر لفظ مبارک اند که فاضلترین جمله یاران
پیغمبر صلعم بود و نیز چون رسول علیه السلام از معراج بازگشت هرچه فرمود
تصدیق نمود و استوار داشت و نیز صدق او بسیار بود بعد از آن
فرمود که چون رسول علیه السلام بدولت رسالت مشرف گشت
اول کسیکه پیش آمد ابوبکر رض بود که بر رسالت رسول صلی الله علیه
وسلم تصدیق آورد و بیک سخن ایمان آورد و بگفتگو نیفتاد و نام
امیر المومنین ابوبکر صدیق رض بر قرص آفتاب نبشته اند آنزمانیکه
آفتاب بر بام کعبه میرسد از آنجا میگذرد چنانچه فرشتگان بنام
امیر المومنین ابوبکر صدیق رض سوگند میدهند آنگاه آفتاب از آنجا میگذرد
انتهی ملخصاً و در فوائد الفواد همین سلطان الاولیا رح میفرماید
در مجلس روز یکشنبه بست یکم ذیحجه سنه هفتصد و هشت هجریه
جبرئیل علیه السلام بخدمت رسالت آمد صلی الله علیه وسلم گلیم پوشیده

وسنجی بران زده رسول علیه السلام و التحیة پرسید که این چه لباس ست
جبرئیل علیه السلام گفت یا رسول الله امروز جمله ملائکه را فرمان شده است
که بر موافقت ابو بکر صدیق رض گلیم بپوشند و سنجے بران زنند انتهی در
رشحات که ملفوظ حضرت خواجه عبید الله احرار ست قدس الله
سره در مقصد دوم در فصل اول رشحه هیجدهم موجود که در معنی حدیث
الیوم تسد کل فرجة الخ سیفر مودند مسجد یکه حضرت نبی صلی الله
علیه وسلم دران نماز میگزارند چندین در داشت آنحضرت صلی الله
علیه وسلم در مرض اخیر فرمودند تا اکثر فرجها را بستند و آن در که بر خانهٔ
حضرت صدیق اکبر رض بود باز گذاشتند پس فرمودند الیوم تسد
کل فرجة الا فرجة ابی بکر رض ارباب تحقیق درین باب
سخنے دارند و آن اینست که حضرت صدیق رض را کمال نسبتے حبے
بحضرت رسول صلی الله علیه وسلم ثابت بود آنحضرت صلی الله علیه
وسلم درین حدیث اشارت بآن معنی کردند که همه نسبتها و طریقها در جنب

نسبت حبی هست و دست و آنکه موصل بوصل بمقصود ست جز این نسبت حُبّی نیست و رابطه عبارت ازین نسبت حبی ست لیکن بصاحبید و که اعتقاد و وابستگی را لائق باشد و طریقهٔ خواجگان قدس الله ارواحهم که بحضرت صدیق اکبر رضه منسوب ست از حیثیت این نسبت حُبّی هست و طریق عزیزان بحقیقت نگاهداشت این نسبت حقیقی ست وقت دیگر در بیان تحصیل این نسبت حبی این ابیات خواندند که بیت

هین دریچه سوی یوسف باز کن + وز تماشا فش فرجه آغاز کن + الخ 66

بیت مولانا روم قدس سره

همچنین شیخ عبدالحق محدث رح در مدارج النبوة در جلد اول در وصل بیان وقار آنحضرت صلی الله علیه وسلم گفته و در حدیث دیگر آمده است که ابوبکر رضی الله عنه در پیش آنحضرت صلی الله علیه وسلم سنگریزه در دهن گرفته می نشست تا دم نتواند زد و سخن کرد و نظر بر جمال آنحضرت صلی الله علیه وسلم دوخته رابطهٔ محبت را نگاه میداشت و نیز در وقائع سال نهم از هجرت مثل این آورده در مقامات حضرت

مرزا جانجانان قدس سره در بیان استفادهٔ حضرت ایشان از

حضرت شیخ محمد عابد رحمة الله علیه نوشته ضمنیت کبری که مقامیست

بس عالی و مخصوص بحضرت صدیق اکبر رضی الله عنه چنانچه این حدیث

شریف ما صب الله في صدري شيئا الا صببته في صدر ابي بكر

مشعر این معنی ست الخ ایضاً در مکتوب نوزدهم در بیان خلفا بدانند که

لفظ خلافت اعم ست ازانکه ظاهری باشد یا باطنی و خلفای آنحضرت صلعم

میباید که جامع خلافتین باشند الخ در مثنوی شریف مولانا

جلال الدین رومی قدس الله اسرارهم چندین حکایات اصحاب

رضی الله عنهم مشتمل بر احوال و مقامات و قوت باطنی و شیخی ایشان وارد

که احصای آن دشوار اما چند اشعار از دفتر اول مقام تفسیر رجعنا

من جهاد الاصغر الی جهاد الاکبر از حکایت آمدن رسول

	قیصر روم نزد عمر رض برسالت بر چنین سه	

معنی الترک راحة گوش کن		بعد ازان جام بقا را نوش کن	

قد رجعنا من جهاد الاصغریم — با نبی اندر جهاد اکبریم

سهل شیری دان که صفها بشکند — شیر آنست آنکه خود را بشکند

تا شود شیر خدا از عون او — وارهد از نفس و از فرعون او

در بیان این شنو یک قصهٔ — تا برے از سرّ گفتم حصهٔ

بر عمر آمد ز قیصر یک رسول — در مدینه از بیابان نغول

گفت کو قصر خلیفه اے حشم — تا من اسپ و رخت را آنجا کشم

قوم گفتندش که او را قصر نیست — مر عمر را قصر جان روشنیست

گرچه از میری ورا آوازه ایست — همچو درویشان مر او را کازه ایست

ای برادر چون به بینی قصر او — چونکه در چشم دلت رستست مو

چشم و دل از موی علت پاک آر — وانگهان دیدار قصرش چشم دار

چون رسول روم این الفاظ تر — در سماع آورده شد مشتاق تر

دیده را بر جستن عمر گذاشت — رخت را و اسپ را ضایع گذاشت

هر طرف اندر پے آن مرد کار — میشدی پرسان او دیوانه وار

٦٩

کاینچنین مردے بود اندر جهان | وز جهان مانند جان باشد نهان

دید اعرابی زنی او را دخیل | گفت عمر نک بزیر آن نخیل

زیر خرمابن ز خلقان او جدا | زیر سایه خفته بین سایه خدا

آمد آنجا و از دور ایستاد | مر عمر را دید و در لرزه فتاد

هیبتے زان خفته آمد بر رسول | حالتی خوش کرده بر جانش نزول

بی صلاح این مرد خفته بر زمین | من بهفت اندام لرزان چیست این

هیبت حق ست این از خلق نیست | هیبت آن مرد صاحب دلق نیست

هر که ترسید از حق و تقوی گزید | ترسد از وی جن و انس و هر که دید

اندرین فکرت بحرمت دست بست | بعد یکساعت عمر از جا بجست

کرد خدمت مر عمر را و سلام | گفت پیغمبر سلام آنگه کلام

پس علیکش گفت و او را پیش خواند | ایمنش کرد و بنزد خود نشاند

خاطر ویرانش را آباد کرد | آن دل از جان رفته را دلشاد کرد

بعد از آن گفتنش سخنهای دقیق | در صفات پاک حق نعم الرفیق

وز نوازشهای حق ابدال را	تا بداند او مقام و حال را
هست بسیار اهل حال از صوفیان	نادرست اهل مقام اندر میان
شیخ کامل بود و طالب مشتهی	مرد چابک بود و مرکب درگهی
دید آن مرشد که او ارشاد داشت	تخم پاک اندر زمین پاک داشت

انتهی ملخصا ایضا در دفتر اول در قصه گفتن هاتف با عمر رض در خواب که چندین زر از بیت المال بآن [illegible]

آن زمان حق بر عمر خوابی گماشت	تا که خویش از خواب نتوانست داشت
در عجب افتاد کاین معهود نیست	این ز غیب افتاد بی مقصود نیست
سر نهاد و خواب بردش خواب دید	کآمدش از حق ندا جانش شنید

گردانیدن عمر رض نظر پیر چنگی را از مقام گریه که هستی ست بمقام استغراق

پس عمر گفتش که این زاری تو	هست هم آثار هشیاری تو
بعد از آن او را از آن حالت براند	زاعتذارش سوی استغراق خواند
چونکه فاروق آینه اسرار شد	جان پیر از اندرون بیدار شد
همچو جان بی گریه و بی خنده شد	جانش رفت و جان دیگر زنده شد

حال وقالی از ورای حال وقال	غرقۂ گشتہ در جمال ذو الجلال
غرقۂ نے کہ خلاصے باشدش	یا بجز دریا کسے بشناشدش

الخ علاوہ ازین اسناد منقولہ بسیار اسناد دیگر درین مثنوی شریف
وکتب وملفوظات اولیاء اللہ تعالی موجود ست کہ بخوف طوالت فتور
وملالت علما سند رج نکردم وہر قدر کہ نوشتہ شد برای تشنگان زلال
ہدایت وسالکان طریقۂ اولیای سنت وجماعت کافی ووافی ست
وبا اینہمہ قاعدۂ کلیہ کہ متفق علیہ تمامہ مشائخ وبرای ہمگنان عصای
ہدایت ست از ملفوظ شیخ الاسلام حضرت فرید گنج شکر کہ جمع کردہ
شیخ المشائخ حضرت نظام الدین اولیا قدس سرہما وسمے
بہ راحت القلوب ست ودر مجلس نہم ماہ شعبان ۶۵۵ھ
شش صد وپنجاہ وپنج نوشتہ است مینویسم کہ فرمود ہر کہ از مرید
وشیخ بر قانون مذہب اہل سنت وجماعت نباشد وحکایت او موافق
کتاب اللہ وسنت رسول اللہ نباشد او در معنی یکے از راہ زنان ست

فیه ایماء الی ... تحقیق شیخ ... المشکوٰة فی باب الاعتصام بالکتاب والسنة عن معاذ بن جبل قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان الشیطان ذئب الانسان کذئب الغنم یأخذ الشاذة والقاصیة والناحیة وایاکم والشعاب وعلیکم بالجماعة والعامة رواه احمد

الخ و حضرت مولانا روم قدس سره در مثنوی شریف بقصهٔ
مناظرهٔ مرغ با صیاد در حدیث لا رهبانیة فی الاسلام میفرماید

آنکه سنت با جماعت ترک کرد	در چنین مسبع نه خون خویش خورد
هست سنت ره جماعت چون رفیق	بی ره و بی یار افتی در مضیق
راه سنت با جماعت به بود	اسپ با اسپان یقین خوشتر رود

پس هرگاه مقام و نشان گنج مقصود و بهبود در مذهب اهل السنة و الجماعة و در کتاب الله و سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم دادند برطالبان رضای خدا و رسول خدا ادراک آن سهل و آسان شد که در کتب عقائد سنیهٔ متداوله معتبره به بینند و از علما که مصداق لا یخافون لومة لائم و از مداهنت پاکند تحقیق نمایند ایضا در

مثنوی شریف بدفتر چهارم

قصهٔ عثمان که بر منبر برفت	چون خلافت یافت بشتابید تفت
بعد ازان برجای خطبه آن ودود	تا بقرب عصر لب خاموش بود

شهره نی کس اگه گوید بین بخوان | یا برون آید ز مسجد آن زمان

شیلتی بنشسته بد بر خاص و عام | پر شده از نور یزدان صحن و بام

هر که بینا ناظر آن نور بود | کور را زان تاب هم گرمی فزود

تا ز گرمی فهم کردی آن ضریر | که برآمد آفتاب بس منیر

لیک این گرمی گشاید دیده را | تا ببیند عین هر بشنیده را

نور چون شد گرم از نور قدم | از فرح گوید که من بینا شدم

این نصیب کور باشد ز آفتاب | صد چنین والله اعلم بالصواب

وانکه او این نور را بینا بود | شرح او کی کار بوسینا بود

و حضرت شیخ محی الدین بن عربی در فتوحات مکی

در باب ثامن و اربعون در معرفت مقام فراست می فرماید

کما اتفق لعثمان رضی الله عنه و ذلک انه دخل علیه رجل فعند

ما وقعت عینه علیه قال یا سبحان الله ما بال رجال لا

یغضون ابصارهم عن محارم الله و کان ذلک الرجل

صفت جامعیت و ولایت کبری و قطبیت مطلقه و سید الجماعة و غوثیت برآمده چنانکه شیخ اکبر رضی در فتوحات تصنیف

قد ارسل نظرة فيما لا يحل له اما في نظرة الى عورة

انسان او نظرة في قعر بيت مسكون وما اشبه ذلك

فقال له الرجل أوحي بعد رسول الله صلى الله عليه

وسلم فقال لا ولكنها فراسة الم تسمع قول رسول الله صلى الله

عليه وسلم اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله الخ

ترجمه چنانچه اتفاق افتاد مر عثمان را رضي الله عنه و این چنانست که آمد

نزد او رض مردی پس وقتیکه افتاد نظر او بران شخص گفت عثمان رض یا سبحان ۱۴۷

الله چه حال ست آن مردان را که نپوشند چشمهای خود را از محارم خدای

تعالی و بود این مرد که بتحقیق نظر کرده بود دران که حلال نبود او را یا در نظر

کردنش بسوی ستر انسانی یا در دیدنش اندرون خانه مسکون کسی

وانچه مشابه باشد این را پس گفت آن مرد عثمان را رض آیا وحی کرده شد

بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم پس گفت عثمان رض که نمی آید ولیکن

این فراست ست آیا نشنیده قول رسول الله صلی الله علیه وسلم پرهیز کنید

از فراست مومن کہ تحقیق مے بیند مومن از نور خدا است انتہے

و حضرت مخدوم جہان در مکتوبات صدی در مکتوب

ہفتاد و ہشت میفرماید نقل ست چون اہل بہشت در

بہشت فرود آیند بحور و قصور و بشراب طہور قرار گیرند ناگاہ برقے

بتابد جملہ اہل بہشت چنان منور گردند کہ ہمہ در سجدہ افتند و گویند

اَلْجَبَّارُ اَطْلَعَ عَلَیْنَا خداوند ما بر ما تجلے کردہ است گویند ہیہات

75 نہ چنین ست کہ امیر المؤمنین عثمان رض از حجرہ بحجرہ نقل فرمودہ است

گوشۂ ردای او بود کہ بتافت انتہی احوال ولایت و قطبیت این اصحاب

ثلاثہ رض و کرامات و خرق عادات ایشان بسیار ست درین فتوی چگونہ گنجند

در کتب و ملفوظات اولیاء اللہ و ازالۃ الخفا عن خلافۃ الخلفا

ملاحظہ فرمایند وقت کاتب این اوراق از احصای آن قاصر ست

علی الخصوص درین علالت نقرس کہ اینقدر ہم بدشواری سرانجام

یافت و ازانجا کہ مستفتی را از افضلیت باطن و ولایت این خلفا

خلاصۂ رفع استفسار است کہ ازتقریر فیض تخمیر حضرات علمائے اللہ تعالی

بیشتر پسند آورده فحمد الله الهادي الى سواء السبيل و

الصلوة والسلام على حبيبه الحميد الجميل وعلى آله و

اصحابه الافاضل العرفاء وعلى اهلبيته وازواجه

العظماء الاتقياء فقط

كاتب هذه الاوراق المفتقر على الاطلاق

الى الله الغني العزيز الخلاق السيد علي اعظم ۸۴

عفا عنه الله الاكرم الحسيني الحنفي القادري

النعمتي الفلواروي العظيم آبادي البهاري

صحیح الجواب از علمای پھلواری و نواح آن

معظم و مکرم اخی مولوی سید علی اعظم صاحب دام مجدکم

از فقیر حقیر محمد علی حبیب بعد تحیت و تسلیم ملتمس آنکہ جواب استفتا را

دیدم و ہم پسندیدم و موافق عقائد اہل سنت و الجماعۃ و ذی اعتماد و ذی اعتبار

وسطابق صوفیان صافیان اہل الایدی والابصار یافتم جزاکم اللہ
تعالی عن اہل الحق خیر الجزاء بر جملہ اصحاب مذہب اہل سنت والجماعت
و پیروان سلسلۂ علیہ حضرات مشائخ طریقت تلقی بالقبول لازم و متحتم
علی الخصوص مارا قال اللہ تعالی اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِاِبْرَاهِيْمَ لَلَّذِيْنَ
اتَّبَعُوْهُ وَهٰذَا النَّبِيُّ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِيْنَ
والسلام علی من اتبع الہدی

(مہر: محمد علی حبیب ۱۲۶۸)

اللہ اللہ ما احسن المجیب فیما اجاب سبحان اللہ ما ابین
الجواب بالسنۃ والکتاب قدرہ اللہ الکریم الوہاب
واستمنحہ حسن الثواب عند افتتاح الخطاب ممن لا مرجع
الا الیہ والیہ المآب والصلوۃ والسلام علی سیدنا محمد
حبیبہ وعلی الہ واصحابہ وعلی من تبعہم الی یوم الحساب

(مہر: آل احمد ۱۲۷۷)

آل احمد

[illegible] صاحب سجادہ قصبہ [illegible] ۱۲۷۵

[illegible] حبیب [illegible]

[illegible]

المجیب مصیب والجواب صواب

الراجی بشفاعة النبی
محمد وصی احمد نعمتی فلواروی
انعمه الله بنعمته ۱۲۵۵

وصی احمد نعمتی پھلواروی
انعمه الله بنعمته

علیه مشائخنا سید محمد وجیه
رضوی فلواروی

سید
وجیه
الدین

الجواب صواب

محمد
بدر الدین
پھلواروي

الجواب حق لاجماع الصحابة علیهم رضی الله عنهم

صدیق احمد قادری
غوثپوری پھلواروی
عفا الله عنه

رایت الفتوی فوجدت روایاتها
مطابقاً بالکتاب وموافقاً
لمذهب اهل السنة والجماعة
وعقائد الصوفیة رضوان الله
علیهم اجمعین وعلیه اسلافنا
ولسمی

سید
محمد وحید الحق
قادری

محمد وحید الحق قادری

الجواب صواب ویشهد بذلك السنة والکتاب
العبد الراجي الی رحمة ربه
السبحان السید ابو نعمان

محمد
عبد الرحمن
الفلواروی

علیه اجماع اهل السنة والجماعة
ویدُ الله علی الجماعة من شذ
شذ فی النار

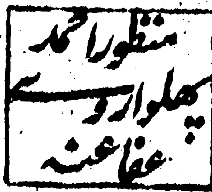

ما احسن هذا الجواب الموافق
للوحی والکتاب ومن انکر ذلک
فلیتبوأ مقعده من النار یوم الحساب
محمد مرتضی حسن الحسنی الحسینی
الپھلواروی عفا عنه الباری
فضیلت خلفای راشدین علی ترتیب
الخلافة حق و اصل مذهب اهل سنت والجماعة است

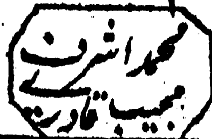

رضی الدین احمد رضوی پھلواروی عفا الله عنه

تفضیل الخلفاء الراشدین علی
ترتیب الخلافة حقٌّ وعلیه علماء
اهل السنة والجماعة ومن فضّل
علیاً کرّم الله وجهه علیهم
فهو البتة مبتدع کما قال فی
الاشباه والنظائر
وانْ فضّل علیاً رضی الله عنه
علیهما فمبتدع کذا فی الخلاصة

هکذا ثبت بالکتاب والسنة واجماع
الاصحاب والائمة ومن سلک علی غیر
اجماعهم فهو ضال ومضل المجیب مصیب

نظرت وامعنت في تقريرالجواب فوجدت كله على الحق و

الصواب كما يشهد عليه السنة والكتاب لابد لاهل

السنة والجماعة ان يعتقد بافضلية الخلفاء الراشدين

على ترتيب الخلافة لانه استمر خير القرون على هذه

العقيدة فمخالفته بدعة وضلالة

محمد حسن عسكري عفا الله عنه پهلواروی

لله در المجيب من اجاب فقد اصاب الحق يعلو ولا يعلى

ابو المحامد محمد صفة الله قادری محلی فرنگی محلی ثم النعلنیه

لاريب لاريب ان فضل الصحابة على ترتيب الخلافة

عند علماء اهل السنة والجماعة حق

محمد نعمت مجيب قادری

نظرت ورأيت السؤال والجواب فوجدت حق واكمل بالصواب

لاريب في تفضيل الخلفاء الراشدين على سبيل الترتيب كما وقع

واسمہ فقير محمد حسن قادری

٨٠

تفضيل الشيخين وحب الختنين
من عقائد اهل السنة والجماعة
وعليه مشائخنا رضي الله تعالى
عنهم

محمد يحيى
فلواروي

محمد يحيى پھلواروى

[illegible] ١٣١٢

من اجاب بداب الكتاب
فاصاب بجد الثواب

١٣٠٨ هجري
احمد كبير
العبد

[illegible]

والله الوهاب اجر من اجاب بالصواب

شهاب الدين احمد الصديقي
الحنفي النهسوي الپھلواروى

قد ارشدنا الاديب الذى
اجاب طريق الحق والصواب
فطوبى لمن اهتدى وبشرى
لمن اقتدى وتبا لاهل الانفس
والاهواء وويل لاصحاب
الغواية والاغواء

١٢٨٣
على
محمد مقصود

محمد مقصود على النهسوي الفلواروي
وطنا الحنفي مذهبا عفا الله عنه
المجيب الذي اعلى على اعدائه
اعظم الله عظمته وانعم عليه
نعمته ما اطبق الامر بالسنة
والكتاب وما اوفق بقول

٨١

المشائخ والاقطاب فمن انحرف
عنه فقد خطأ بالاجماع و
الاصحاب وهم الذين دل
على فضلهم خير القرون قرني
ثم الذين يلونهم ثم الذين
يلونهم بلا ارتياب فمما
انتسب اليهم الخطاء الا
بسوء الظن والبغض والسباب
فمن ابغضهم فببغضي ابغضهم
يقال عليه بالحق والصواب

العبد الضعيف المتمسك بالله
الصمد السيد حميد الدين احمد
عفا عنه الله الاحد
الحنفي الچشتي الکهراسوی
العظيم آبادی

من اجاب هذه المسألة فهو
اعلى واعظم علماً واكمل فهماً
واقوى ديناً جوابه صحيح لا مجال
فيه للانكار ومن انكر ذلك
فهو ادنى واقل علماً وانقص فهماً
واضعف ديناً انكاره خطاء
لا قابل للاعتبار

المعتصم بالله الحميد
الاحد السيد قسيم الدين احمد
عفي عنه حنفي کریوی
عظيم آبادی

الجواب كله حسن صواب
١٢٨٨
بلا شك وارتياب وهو
موافق للاحاديث والكتاب
١٢٨٨

ولم ينكره الا المسیء الكذاب
١٢٩٨
ولم یخالفه الا من لم یجد العلی
١٢٨٨
والصواب فاقمن علیه یا سمیع
١٢٨٨
الدعوات الی یوم الحساب

وهب للمجیب المدقق فی
١٢٨٨
الكونین احسن ثواب

اللهم انت مالكی انك اعلم
١٢٨٨
وعلمك اعم والیك المآب

حرره محمد منیر عفا عنه
١٢٨٨
السلام الوهاب

هذا الجواب موافق لعقائد
لاهل السنة والجماعة فمن ذهب
الی خلاف هذه العقائد
المتفقة علیها فقد ذهب
الی الضلالة والغوایة فقط

محمد مراد علی
عفی عنه

قد رأیت جواب استاذنا
العلام بالاستیعاب فوجدت
بحسن الآداب اصوب
الجواب وظننت كانه لرؤس
الضالین اشد العقاب

العبد
بشارت حسین عفا عنه
رب المغربین فقط

لا اله الا هو سبحانه عما

يشركون + يريدون ان يطفئوا نور الله بافواههم ويأبى الله
الا ان يتم نوره ولو كره الكافرون + هو الذي ارسل
رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله
ولو كره المشركون + والله اخرجكم من بطون امهاتكم
لا تعلمون شيئاً وجعل لكم السمع والابصار والافئدة لعلكم
تشكرون + افبالباطل يؤمنون وبنعمة الله يكفرون +
فاسئلوا اهل الذكر ان كنتم لا تعلمون + **فهذا** الكتاب ٨٣
انيق ونظم رشيق مبانيه يسيرة ومعانيه كثيرة قد
احتوى على ما اجمع عليه ائمة اهل السنة والجماعة
واستوفى اسانيد وثيقة لا المرية فيها ولا الشناعة
ظهر امر الله بما اودع فيه لا الريبة تعتريه ولا الباطل
يأتيه فيا من حرره وايد الدين القويم ويا من هو على
بينة من رب السموات السبع ورب العرش العظيم +

قد هديت جماهير عُتُلّ وزنيم واتيت بقبس لكل معتد

اثيم وانك لتدعوهم الى صراط مستقيم ولكن ذلك فضل

الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم فان الذين

لا يؤمنون بالآخرة عن الصراط لناكبون بل لجّوا في

طغيانهم يعمهون والذين امنوا وعملوا الصّٰلحٰت طوبى

لهم وحسن مآب هو ربي لا اله الا هو عليه توكلت و

اليه متاب مثل الفريقين كالاعمى والبصير وما يستوي

الاعمى والبصير ولا الظلمٰت ولا النور ولا الظل ولا

الحرور فمن اعتقد افضلية الخلفاء الاربعة على

الترتيب المشهور بين اولى الالباب المذكور في الزبر

والكتاب فقد اهتدى ومن اعرض عنه فانه صد عن

السبيل واضل وضلّ وغوى افلا يتدبرون القرآن

ام على قلوب اقفالها ما اسوأ نفساً لم تكن امنت

٨٥

من قبل فما بالها فعليكم يا اولى الابصار بكلمة حقة فی
هذا الكتاب فانها كلمة طيبة كشجرة طيبة اصلها ثابت
وفرعها فی السماء وایاكم واقاويل الغاوين فانها كسراب
بقيعة يحسبه الظمان ماء حتى اذا جاءه لم يجده
شيئا ولا تقف الذين يبتغون البدع ويتبعون
الاهواء تلك الامثال ما يعقلها الا العالمون انما
يخشى الله من عباده العلماء ومن يطع الله ورسوله ١٨٥
يخشى الله ويتقه فاولئك هم الفائزون اللهم احشرنا مع
العلماء والصديقين والشهداء والصالحين واجعل
اخر دعونا ان الحمد لله رب العلمين ط

كتبه السيد
محمد فضيلت حسين
عفا عنه رب المشرقين

المجیب هو المصیب شکر الله سعیهم و اعاد الینا نفعهم

علاوه ازین از اقوال صوفیهٔ صافیه و احادیث نبوی و آیات قرآنیه
فضیلت شیخین مقبول کونین ثابت ست چنانچه در جواهر الحقائق
مولوی محمد باقر مدراسی رحمة الله علیه در ایقاظ الغافلین از
شیخ محی الدین بن عربی قدس سره نقل مینماید که در طبقات صحابه
بعضی مروج باطن سید انام بودند همچو خلفای راشدین و بعضی دیگر
مروج ظاهر آن حضرت شدند همچو بقیهٔ آن زمرهٔ عالیشان رضی الله عنهم
خلاصه آنکه علوم طریقت و رموز حقیقت در اوائل یعنی صحابه و تابعین
و تبع تابعین که مصدوق و محکوم حدیث خیر القرون اند بصفت کثرت
و اولویت ثابت و متحقق بود اگرچه اعلام بلقب تصوف مشتهر نبودند و
در اواخر قرن ثانی باین لقب ملقب گردیدند انتهی ملخصا و بالاتر صحبت
ازین چه خواهد شد که آن شیر خدا بالای منبرها و منارها نام آن شیخین یاد
کردند و منقبت و فضیلت ایشان بترتیب بیان فرمودند چنانکه سبقی

عن علي بن ابي طالب كرم الله وجهه انه قال على المنبر خير
هذه الامة بعد نبينا ابوبكر وخيرها بعد ابي بكر عمر الخ
وَازآيات قرآنى ثاني اثنين اذهما فى الغار اذ يقول لصاحبه
لاتحزن ان الله معنا فانزل الله سكينته عليه اجمع
المسلمون على ان الصاحب المذكور ابوبكر وازانجمله
والليل اذا يغشى الى قوله ان سعيكم لشتى وازانجمله مالاحد
عنده من نعمة تجزى الى اخر السورة في ابي بكر نازل شد
وَازانجمله ولمن خاف مقام ربه جنتان في ابي بكر وازانجمله
صالح المؤمنين في ابي بكر وعمر وَازانجمله ونزعنا ما فى
صدورهم من غل اخوانا على سرر متقابلين نزلت في ابي بكر
وعمر وعلي وَازانجمله ووصينا الانسان بوالديه احسانا
الى قوله وعد الصدق الذي كانوا يوعدون في ابي بكر

الصدیق و از انجملہ سیجنبہا الاتقی مراد دینجا باجماع مفسرین ہمچو صاحب

تفسیر عزیزی و تفسیر کبیر و دیگر تفاسیر ابوبکر صدیق ست کہ این سورتہا

درشان ایشان نازل شدہ و اہل سنت وجماعت ہمین جا تفضیل حضرت

ابوبکر صدیق رض بعد از پیغمبر بر سائر امت تمسک جستہ اند پس فضیلت

شیخین ازین آیتہا ہمچو شکل اول بدیہی الانتاج ست لان المراد منہ

ابوبکر رض افضل لان المراد من ھذا الاتقی افضل الخلق

لقولہ تعالی اِنَّ اَکْرَمَکُمْ عِنْدَ اللّٰہِ اَتْقٰکُمْ والاکرم ھو

الافضل فکل من کان اتقی وجب ان یکون افضل فینتج ابوبکر رض

افضل وھو المدعی پس فضیلت حضرت ابوبکر رض قطعی ست وانچہ

بعض ظنی وخلاف آن نوشتہ اند بر محل خود صحیح درست ست تفصیلش

اینکہ نظر بر یک ایشان بر خبر آحاد ست وخبر آحاد مفید ظن ست وانچہ

در کلام الٰہی کہ متواتر ست واقع شدہ مثل آیتہای مذکورہ محتمل التاویل

فلا یفید القطع اما چون مجموع آنہا را من حیث المجموع ملاحظہ کردہ شود

مفید قطع میگردد و لبسا ست کہ ہر دلیل کہ مفید ظن گردد مجموع دلائل

مفید قطع کما فی المتواتر فان الاحاد لا یفید الا الظن ومجموعہا

اذا بلغت حد التواتر یفید القطع هکذا في کتاب

ازالۃ الخفا واقع شدہ کہ بعد از غور بران ہیچ شبہہ در قطعیت

این مطلب نمیماند اینست مذہب اہل سنت وجماعت وہر کہ خلاف

ایشان عقیدت دارد باید خارج از جادۂ اعتدال اہل سنت وجماعت است

اللّٰھم وفقنا بمحبۃ النبي المختار واٰلہ الاطهار وصحبه 90

الاخیار لا سیما صدیقه الصدیق الذي منع العباد

عن الغل والاغلال والفاروق ذی الجلال وذی النورین

النال ومولی الموال حررہ حفاظت حسین صانه الله

عن کل شین

حفاظت حسین سید حلیم حفا

وافضلیۃ الخلفاء الاربعۃ علی حسب ترتیبهم في

الخلافۃ مطلقاً کما هو المذکور في کتب العقائد والحدیث

والفقه ومن اعتقد خلاف
ذلك فهو ما حال حول الحق
بل هو في ضلال مبين
الراقم
عبد العلي
ولايتي

هذا الجواب احق واوثق
بالتسليم وهو مقبول كل من
اتى الله بقلب سليم والارتياب
فيه لبس الا من الشيطان الرجيم
العبد
مير صاحب
پشاور

بلدۂ عظیم آباد و حوالے او
قد رأيت هذه الاوراق من اولها
الى آخرها فوجدتها موافقة
لعقائد اهل السنة والجماعة
محمد عظيم عفي عنه
المتوطن نجاب الحال عظيم آباد

ما نقل المجيب من كتب الحديث
الشريف والفقه المنيف و
العقائد الفرائد والفوائد
العمائد واقوال المشائخ الكرام
والاولياء العظام والعلماء الهمام
رضي الله عنهم ورضوا عنه
حق وهو عين مذهب

اهل السنة والجماعة فمن كان
من اهل السنة والجماعة
فتلزم عليه هذه العقيدة
ولا يفارق الجماعة فيها شبرا
فان من فارق الجماعة شبرا
فقد خلع ربقة الاسلام
عن عنقه كما رواه ابوذر عن
النبي صلى الله عليه وسلم
ولا يكون شاذا ولا قاصيا و
لا ناحيا ولا يأخذه الشيطان
لان الشيطان ذئب الانسان
كذئب الغنم يأخذ الشاذة و
القاصية والناحية واياكم و

الشعاب وعليكم بالجماعة
والعامة كما رواه معاذ بن جبل
عن النبي صلى الله عليه وسلم

محمد كمال عفي عنه

الجواب صواب

گلزار اعلى ١٢

من اجاب فقد اصاب

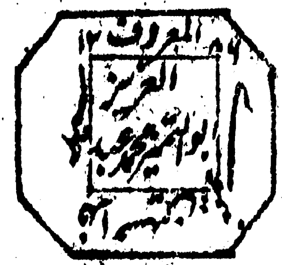
امين الله ١٢ عفي عنه

قد اصاب من اجاب والله اعلم
بالصدق والصواب

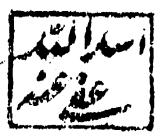
العبد

عبد العلي عفي عنه الجايسي الحنفي
مدرس نارمل اسكول عظيم آباد

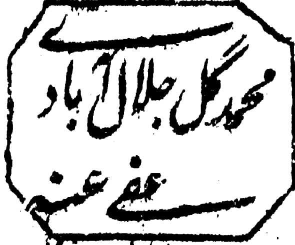
الجواب حق وماهو الحق واجب
الاتباع فلاشك انه مطابق
للكتاب والسنة والاجماع فمن
انكره باغواء الشيطان فهو
من الضالين خارج من اهل
الاسلام والايمان والآيات
والاحاديث الدالة على فضلهم
رضوان الله عليهم من كل
الوجوه ظاهرا وباطنا مصرحة
لايخفى على من تتبع فمن خالف
هذا فقد ضل سواء السبيل

لقد اصاب من اجاب وهو موافق
للوحي والكتاب

ما حرره المجيب ناقلا من
كتب الاحاديث والفقه و
العقائد وكتب المشايخ الكرام
عليهم افضل التحية والسلام
حق وموافق لعقائد اهل السنة
والجماعة وخلافه باطل و
ضلال لمخالفته السنة والاجماع

لله در المجيب ما احسن

93

بجوابه وافق کلامه بقوله تعالی
تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا
الآیة وسلك علی المسلك
المشار الیه بقوله تعالی هٰذَا
صِرَاطِيْ مُسْتَقِيْمًا فَاتَّبِعُوْهُ
وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ
عَنْ سَبِيْلِهٖ ولزم دخول مخالفه
فی المصدق علیه قوله تعالی
وَمَنْ يَّتَعَدَّ حُدُوْدَ اللّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ
هُمُ الظّٰلِمُوْنَ وانحرافه عن المشار
بقوله تعالی هٰذَا صِرَاطِيْ الخ
حتی تفرق عن سبیل الله وغرق
فی بحر الرفض وبتخالفه لقوله

علیها السلام علیکم بالسواد الاعظم
کانه شذ فی النار

امیر الدین احمد ۱۲۸۹
کنتاروی

الجواب صحیح لا یرتاب فیه
الا الرافض والشیعیة و
المنافقون

محمد لطف علی

علیه وجدنا السلف وهو الصواب
ودل علیه الکتاب

ارشاد حسین عفا الله عنه
عظیم آبادی

الحق احق ان یتبع

عنایت احمد عظیم آبادی	ذو الفقار علی عفی عنہ
بلدۂ کلکتہ و مونگیر	الجواب مطابق للکتاب
ذلک الکتاب لاریب فیہ	محمد عنایت حسین ۱۲۶۰
	فقیر محمد عنایت حسین غفری المنعمی القادری
عبد الباری ۱۲۳۱	محمد طیب ۱۲۴۶
لا ارتیاب فی صحۃ الجواب	المجیب مصیب
وھو مذھب جمھور اولی الالباب	غلام حسین بنگالی صوبہ بازاری
محمد اللہ داد غفر لہ یوم التناد	قد اصاب من اجاب
الجواب صحیح	رحمت علی ۱۲۶۷
محمد عبد الحق عفی عنہ	جوابہای این رسالہ ہمہ صحیح و راست
ما علینا اھل الحق ھو الحق	بی کم و کاست موافق احادیث

۹۵ ﮬ

این و تلمیذ رشید مولانا فضل حق خیرآبادی رحمۃ اللہ علیہ ہیں

سید پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم و
بر حسب اجماع علمای راسخین و
بر طبق اتفاق فضلای کاملین ست فقط
ما هو مرقوم هو حکم الکتاب

عنایت اللہ

بروائے محرر ہائی کورٹ کلکتہ

الجواب صحیح مطابق لما فی الکتب
المعتبرة ومذهب علمای اهل السنة
والجماعة وموافق کما قال
الشیخ الامام الانام وحجة الاسلام
وبدر الورع وشمس الشرع المعالی
محمد غزالی رحمة الله علیه
فی کتابه المعروف بالعلوم

باحیاء العلوم هذا ان
الامام الحق بعد رسول الله
صلی الله علیه وسلم ابو بکر
ثم عمر ثم عثمان ثم علی
رضی الله عنهم یجب علی کل
اخواننا وحبیبنا المسلمین
الحنفیین ان یعتقدوا و
یشهدوا بهذا الترتیب و
الترکیب فمن ذهب الی
خلافه فهو لیس من الفرقة
الناجیة ای السنة والجماعة

کتبه العبد
الضعیف الراجی الی رحمة ربه
القوی الیزدانی عبد الباری
غفر الله ذنوبه وستر عیوبه

هذا هو الحق والصواب لاتباع حق

فضل علی عفی عنہ

ہمین ست مذہب حق و صراط مستقیم

فتح علی عفی عنہ

جواب باصواب ست و موافق
اجماع اہل حق

محمد شاہ عفی عنہ

کفی بجواب المجیبین الحق اقتداء

محمد عبد الرحمن

کفی بالعلماء المجیبین رحمہم اللہ

قدوۂ و جزئے تازہ و باید کہ بفہم کس
نالبس ... بشرط نظر حق ملتبس بود
باقب ... صدیقیت صدیق رضی اللہ تعالی عنہ

اللہم احشرنا معہ ثابت قطعی و
صدیقیت قریب درجہ نبوت من
النبیین والصدیقین الآیۃ
فوق درجہ تمین بعد از نبی بوبکر بزرگ
قصہ مختصر بدلیل حدیث خیر الناس
و آیت قرآنی کنتم خیر امۃ اخرجت
۹۷ للناس الآیۃ و محمد رسول اللہ
والذین معہ الآیۃ کفی بہذا القدر
اسوۃ حسنۃ

محمد جمال الدین

الحق ان افضل الصحابۃ بعد
رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ
وعلی آلہ واہل بیتہ واصحابہ

اجمعين ابو بكر الصديق ثم عمر
الفاروق ثم عثمان ذو النورين
ثم علي المرتضى رضوان الله
تعالى عليهم اجمعين على ترتيب
خلافتهم كما هو مصرح في
الكتب المعتبرة من بدء الامالي
وضوء المعاني وتكميل الايمان
وشرح العقائد النسفي
وشرح العقائد العضدية
وغير ذلك قال السيوطي
جعل الله الجنة مثواه في تاريخ
الخلفاء في ترجمة الصديق
اجمع اهل السنة ان افضل

الناس بعد رسول الله صلى الله
عليه وسلم ابو بكر ثم عمر ثم
عثمان ثم علي الى قوله هكذا
حكي الاجماع عليه ابو منصور
البغدادي واخرج
البخاري عن محمد بن علي
بن ابي طالب قال قلت لابي
اي الناس خير بعد رسول الله
صلى الله عليه وسلم قال ابو بكر
قلت ثم من قال عمر وخشيت
ان يقول عثمان قلت ثم انت
قال ما انا الا رجل من المسلمين
ومعنى الافضلية اكثرية

الثواب عند الله تعالى بالمكتسبات
الخير هكذا احكم الكتاب والله
اعلم بالصواب

المسألة صحيحة

المتوسل الى الله الكريم

عبد الرحيم

قال سيدنا ومولانا اماما منا
الاعظم ابو حنيفة
نعمان بن ثابت الكوفي رضي الله
تعالى عنه رضوانا تاما كاملا
في كتابه المسمى بالفقه الاكبر
ما نصه وافضل الناس بعد
رسول الله صلى الله عليه وسلم
ابو بكر الصديق ثم عمر بن الخطاب
ثم عثمان بن عفان ثم على بن
ابي طالب رضوان الله تعالى
عليهم اجمعين ويجب على
سائر اخواننا الحنفيين ان
يعتقدوا بهذا الترتيب فمن
كانت عقيدته بخلافه فهو
ليس منا وليس علينا ان نتكلم
في شانه بل نتركه ونخليه
مع اخوانه

كتبه العبد
الراجي الى رحمة خالقه الحليم
ابو القاسم عبد الحكيم
رضي عنه ربه الكريم

ابو القاسم عبد الحليم

قصبهٔ بهار واطرافش

آني ارسل تحيتنا بترقيم هذا
الجواب فانّه احسن الهدية
وهو اثبات البداهة وان له
لحسن المآب وهل جزاء
الاحسان الا الاحسان
يا ايها الاحباب

امير الدين
امين احمد

هذا الجواب موافق للكتاب
والسنة وما ذكر فيه من
الدلائل كافٍ لمن كان على
هدى من ربه وصراط مستقيم

ومن يضلل الله فلا هادي له
وانا اذكر شيئاً يسيراً عسى ان
يكون تذكاراً قال الامام
ابو عبد الله المازري
اختلف الناس في تفضيل
بعض الصحابة على بعض
فقالت طائفة لا تفاضل بل
نمسك عن ذلك وقال الجمهور
بالتفضيل ثم اختلفوا فقال
اهل السنة افضلهم ابو بكر
الصديق رض وقال الخطابية
افضلهم عمر بن الخطاب رض وقال
الراوندية افضلهم العباس

وقالت الشيعة علي واتفق اهل
السنة على ان افضلهم ابو بكر
ثم عمر قال جمهورهم ثم عثمان
ثم علي وقال بعض اهل السنة
من اهل الكوفة بتقديم علي
على عثمان والصحيح المشهور
تقديم عثمان قال ابو منصور
البغدادي اصحابنا
مجمعون على ان افضلهم
الخلفاء الاربعة على الترتيب
المذكور ثم تمام العشرة ثم
اهل بدر ثم أحد ثم بيعة
الرضوان ومن له مزية اهل

اليقين من الانصار وكذلك
السابقون الاولون وهم من
صلى الى القبلتين في قول
ابن المسيب وطائفه وفي قول
الشعبي اهل بيعة الرضوان وفي
قول عطاء ومحمد بن كعب
١٠١ اهل بدر انتهى نقله النووي
في شرح مسلم وهذه
عقيدة اهل السنة فمن
كان يؤمن بالله واليوم الآخر
فيلتزم هذه الطريقة السنية
العلية التي لا يحوم حولها
باطل وليخرج من اختلاف

اهل البدع الذين في قلوبهم زيغ

سعادت حسین خادم مدرسہ آرہ متوطن بہار

ما في هذه الكراسة حق
حقيق وتحقيق رشيق من جنح
الى الاباطيل بالعدوان الغي
في مواقف الخزى والخذلان
لاهل الاسلام ان يدحروا
نفوسهم من الضلالة ويجردوا
مسالك السنة والجماعة

وحيد الحق البهاري

قال الفقير نور الدين قادري
تنزل الرحمة والقبولية على
هذا الجواب لانه مطابق
للسنة والكتاب وموافق لعقائد
اهل الحق واولى الالباب ومن
اعتقد بخلافه فقد وقع في المعصية
والعقاب لانه اختار خلاف
الصدق والصواب

العبد
شجاعت علی قادری مجددی

قصبہ آرہ

والنجم اذا هوى والشمس و
الضحى وبالله ثم بالله العلي الاعلى
ان هذا جواب فتوى ام لب
ما في الزبر الاولى بشير لمن كان
على الهدى نذير لمن ضل وغوى
كتاب قل ودل ولما كان شتيتا

في المطولات شمل كما ترى الفاظه
درة يتيمة التي لا توجد لمثلها
قيمة الاكتاب على تلاوته يزيد
حلاوة والملازمة على اعادته
يوجب محبة وطلاوة كما
لا يخفى سطورها سنابل النور
والايقان ام انهار يجري فيها
نمير المعرفات واي والله ما اعظم
شان السيد السند الجوهر
الفرد اعظم العظماء اعلم
العلماء هادي السبل استاذ
الكل اللبيب السميدع البادع
البصر القمقام الحبيب انه ما نطق

فيه ما نطق عن الهوى كأنه
وحي يوحى علمه شديد القوى
كتاب كاف ولاسقام القلوب
شاف ويحج اهل الحق واف
ولا باطيل اقوال اهل الغي و
الخذلان ناف كأنه كشكول
١٠٣ لارباب النهى ولمن كان من ربه
على الهدى فيه شفاء العليل
وارواء الغليل واما من كان
في هذه اعمى فهو في الاخرة
اعمى وفيه ابحاث شريفة و
نكت لطيفة وتقريرات
رائقة وتحريرات شائقة

بحيث تذللت منه عقول
اهل النهى وهو حرز حصين
كلام مبين لا تحوم حوم حمى
تحقيقاته حائم الشبهات والاباطيل
جامع لاحكام العقائد حاو لاحسن
الاقاويل فان فيه تعليما لمن اهتدى
وارشادا لمن كان من ربه على ١٠٣
الهدى وتبكيتا لمن تكلم بالاباطيل
واسكاتا لشياطين الانس و
لمن تفوه بالهوى ولطما على
وجوه الذين اسودت وجوههم
وضل سعيهم في الحيوة الدنيا
واني والله متوله في ايه كتاب

ام كوكب دري ام في الليل البهيم
الطويل مصباح وبروح نسيمه
يروح الروح فهو قوة القلوب
ام قرة العيون ام شفاء الصدور
ام غذاء الارواح فطوبى لمن
عمل به واتقى عباد الله والله الله
ثم الحذر الحذر في اصحاب
رسول الله صلى الله عليه وعلى
آله وصحبه وسلم وعليكم
بالاتباع واياكم والاختراع لانه
لا شيء شر من الابتداع والجماعة
احكم الحصون وخير البقاع و
يد الله فوق الجماعة ولا يجتمع

امتي على الضلالة ومن شذ
فقد ضل وغوى ولا يخفى على
من له ادنى مسكة من العلم و
هو من ربه على الهدى ان
الانساب لا تعطي المرء نفعاً
فان الاكرم عند الله من هو
اتقى وان مدار الافضلية
عند الله ليس الا على التقى و
لو كان على اقرب اولى القربى
فسيدنا ومولانا ابو محمد الحسن رض
سبط النبي احرى بان يكون
افضل واولى من سيدنا ومولانا
امير المؤمنين نور الهدى

شمس الضحى سيدنا علي المرتضى رض
وهو كما ترى وفي المواهب
اللدنية واصحابه كلهم عدول
لظواهر الكتاب والسنة فلا يبحث
عن عدالة احد منهم كما يبحث
عن سائر الرواة وافضلهم
عند اهل السنة اجماعاً ابو بكر رض
ثم عمر رض واما بعدهما فالجمهور
على انه عثمان رض ثم علي رض نعم الا
انتهى وفي الفاسي شرح
دلائل الخيرات والاجماع على
افضلية سيدنا ابي بكر
الصديق رض على سائر الصحابة

ولا يعتد بخلاف الروافض و
من قال بقولهم وهذا مذهب
الاكثر وقد سُئل رسول الله
صلى الله عليه وسلم عن احب
الناس اليه فقال عايشة رض قيل
من الرجال قال ابوها رواه
البخاري وغيره وسُئل
مالك رحمه الله في المدينة
من خير الناس بعد النبي صلى الله
عليه وسلم فقال ابوبكر رض ثم
عمر رضي الله عنهما ثم قال او
في ذلك شك انتهى وفي
الصواعق المحرقة قال
صلى الله عليه وسلم سألت
الله ان يقدمك يا علي فابى
الا تقديم ابي بكر رض وفي **نفحة**
اليمن ولله دُرُّ قائله س
ان اردت الفوز بالامل +
لذ بطه سيد الرسل +
ويقوم صاح ودهم +
جاء فيه النص وهو جلي +
اهل فضل خاب منكرهم +
دع ولاة الجهل والخطل +
هم نجوم للهدى ولهم +
خير مدح في الكتاب تلى +
افضل الاصحاب اولهم +

١٠٦

خذ نه في الغار خير ولي +
بعده الفاروق صاحبه +
من سمايا العلم والعمل +
ثم ذو النورين ثالثهم +
جامع القرآن ثم عليٌّ +
فارس الهيجا ابوحسن +
نجل عم المصطفىٰ البطل +
حبهم فرض وبغضهم +
موجب الايقاع في الزلل +
ضل من بالرفض ملتزماً +
داحضاً للحق بالجدل +
كيف من ذم الصحاب يرى +
انه في اقوم السبل +

ذر حبيبي عصبة رفضت +
سنة المختار لا تملي +
هم طغاة لا خلاق لهم +
قبحوا في سائر الملل +

كتبه العبد الحقير

محمد ناصر علي الغيا ثفودي ثم
الآروي ٢ ربيع الاخرىٰ
١٣٠٩ هجريه يوم الخميس

العبد الضعيف تقي الدين احمد
آروي عفا الله عنه

علماء السنة والجماعة قد
اتفقوا على تفضيل الشيخين و
نحن نعتقد عليه

الراقم
محمد نور الحسن الآروي

لو كانت جيحون مداداً وتصبا...

١٠٧

الاحجام اقلاماً لما امكني احصاء
ثناء هذا القسيس الادريس
فانه قد واطى السالفين وضاهى
السابقين وضرب اعناق المبتدعين
باسياف كلمات حقيقة وقطع
رقاب الضالين بصماصيم بيانات
انيقة ولعمري مذ ميطت عني
التمائم وحيطت بي العمائم ما فتق
رتق آذاني مثل هذا الاريب
النحرير احد من الاقاصي والاداني
فليهتد بهذا الاعلام اوليذخر في
الجيوب والاكمام فما بال الذين
ناظروا هذا الحبر لا بل جادلوه

لا بل كابروه لا يكادان يصغى
الى اباطيلهم واما نيهم فانها
بجملتها سفسطة او جزيرة
فهنيئاً للذين تصدوا للتشييد
اعلام الدين وتباً للذين تلقوا
باطماس راياته ورحباً للذين
تفكروا في نجوم القرآن وويل
للذين خاضوا كالذين خاضوا
في آياته فهؤلاء على عرش السنة
والجماعة وهؤلاء على شفا حفرة
من الرفض فهل يستوى ماء
عذب سائغ شرابه وملح اجاج
فمن جسر على تفضيل الصحابة

لا على ترتيب الخلافة بالادلة
الواهنة كبيوت العناكب
ابتغاء مرضاة السفهاء فقد خسر
خسرانا مبينا ووقع في غياهب
الجهالة ومزابل الضلالة
فعسى يتلجلج او يتزعزع ويتعجج
لقدميه وسينكس على عقبيه
بل مثله كمثل من اجرى زورقه
قرطاسية لا مجذاف لها ولا ملاح
في بحر خطم فاذا اشتدت بها
الريح في يوم عاصف وتشتت
اجزاءها فلا ياوى هو والذين
اتبعوه الى عاصم بل كانوا من
المدحضين حرره الطبيب
الشاغل بالرازيانج والزبيب
محمد عبد السلام اني توطن
فهو وطنه وحيثما سكن فهو مسكنه

بلدهٔ كانپور

هو المصوب

لقد اصاب المجيب ورائه
نجيح عند اللبيب ويؤيده ما
في تكميل الايمان وهو هذا و
الخلفاء الاربعة افضل الاصحاب
چهار يار با صفا كه خلفاى راشدين
وجانشين مصطفى اند صلى الله
عليه وسلم ورضي الله عنهم فاضلترين

اصحاب و نزدیکترین احباب او بند
الی ان قال و فضلهم علی ترتیب
الخلافة والمراد بالافضلیة
اکثریة الثواب بدانکه اینجا دو مقام
ست مقام اول آنکه خلیفه برحق
بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم
ابوبکر صدیق ست بعد از وی عمر فاروق
بعد از وی عثمان ذو النورین بعد از وی
علی مرتضی رضوان الله تعالی علیهم
اجمعین و این مسأله نزد اهل سنت
از یقینیات ست انتهی بنقد الحاجة
والله الموفق وهو اعلم بالصواب
وعنده ام الکتاب

حرره العبد الخامل محمد عادل
حامله الله سبحانه بفضله الشامل
وجعله من الامنین یوم الرجف
والزلازل واصلح حاله بلطفه
الکامل فی العاجل والآجل

۱۲۷۸
محمد عادل

الجواب صحیح کتبه

عبد الحق کانپوری

لا یخفی علی من تتبع الکتب
الکلامیة ان الحق المتبع هو
فضل الخلفاء الراشدین علی
ترتیب الخلافة فلا یصغی الی
مقالة من سلك مسلکاً

آخر واختار خلافه كتبه	من دقائق فضائلهم وليس الفضيلة
محمد لطف الله ١٢	الا ما كان عند الله تعالى بالتقرب
من قال تفضيل الخلفاء على ترتيب	اليه وهو امر لا يعلمه الا هو لا سبيل
الخلافة فهو فاضل ومن خالفه	للعقل اليه الا بما يوحى الى من
فخلف وفضول كتبه	اصطفاه رسولا وكم من امر
عبد الغني عفي عنه	لا يعلم من المقال الا بدلالة الحال
بلدة سهارنپور	فهم اعلم بمنطوق النصوص
احمد علي كل حال	الصريحة والمكتنية بما في الفضائل
احمد علي سهارنپوري عفي عنه	بالقرائن والرجوع الى حضرته
ما قال المجيب جواب عليه سلف	صلى الله عليه وسلم وليس
من الاصحاب رضوان الله عليهم	الفضيلة بحسن الانتظام
اجمعين ولهم بذلك علم لما كانوا	الملكية والسياسة المدنية
يشاهدون من احوالهم ويعرفونه	فانها للملوك الذين خابية

عالم الكلام وعالم بالامور ... مقدم ... الانبياء صلى الله عليه وسلم

111

ما أمو لهم الدنيا و ما فيها و انما هي
بوجوه أخر فاجماعهم على ذلك
بحجة قوية لا يتردد اليه ظلمة وهم
احقر الخلائق عبد الحق
السہارنفوری خادم طلبہ مدرسہ آرہ

بلدہ پانی پت

افضلیت خلفای راشدین علی ترتیب
الخلافة مطلقاً همین ست مذہب
اہل سنت مؤید باحادیث صحیحہ و
اجماع امت و اثر حضرت علی رضی اللہ
عنہ و تفضیل حضرت علی کرم اللہ وجہہ
مخالف صریح ست مر قول حضرت علی
رضی اللہ عنہ را کہ تفضیل دہندہ را تکذیب

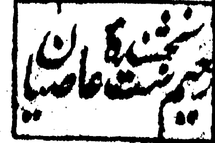
میفرمودند و کفی بالصدیقین شہادة فقط
کتبہ العبد المذنب
عبد الرحمن عفی عنہ
عبد الرحمن ۱۲۴۳
فضیلت کلیہ کہ مدار افضلیت برا نسبت
نیست مگر صدیق اکبر رض را بر جمیع صحابہ
اگرچہ فضائل جزئیہ در دیگران ہم یافتہ
میشوند و هذا اجمال ما فصله
المحدث استاذ الهند الشیخ
الولی الله ابن الشیخ
عبد الرحیم فی قرة العین فی
تفضیل الشیخین و ازالة الخفا
عن خلافة الخلفا

112

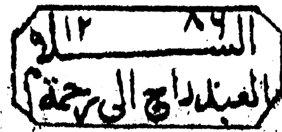

تفضیل علی رضی الله عنه بر اصحاب ثلاثه
ظاہر و باہر ست که خلاف کتب عقائد
اہل سنت و جماعت ست شاہ
عبد العزیز دہلوی در تحفۂ اثنا عشریہ
تحریر فرموده اند که حضرت علی رضی الله
عنه می فرمودند که مرا بر اصحاب ثلاثه فضل میدهد
نیز نہم او را ہشتاد درہ بہتان

والله اعلم بالصواب

وفضلهم على ترتيب الخلافة
حق ثابت لان خلافتهم وقعت بالاجماع
وما يقع بالاجماع اى باجماع الصحابة
فالكلام فيه خطاء بل ضلالة
تائيداً لقوله صلى الله عليه وسلم
لا يجتمع امتي على الضلالة ولهذا
صار مذهب اهل السنة والجماعة

بلدۂ مراد آباد

المجيب الذي اجاب موافق لمذهب اهل
السنة والجماعة الذي سعى سعياً
مشكوراً مطابق لمو سائله على سبيل
الرشد والهداية. محمد عالم علي عفى عنه

بلدۂ دہلی

الحق لا یتجاوز عما فی هذه الرسالة
فماذا بعد الحق الا الضلال

سید محمد نذیر حسین

الحق ان تفضیل الخلفاء الاربعة ثابت و
متیقن علی ترتیب الخلافة عند اهل السنة
والجماعة کما کان فی زمن النبی صلی الله
علیه وسلم فمن تفضل العلی علی الخلفاء الثلاثة
فهو مبتدع ومخالف لاصحاب رسول صلی الله
علیه وسلم ولاهل السنة والجماعة

کتبہ [illegible] محمد مسعود نقشبندی دہلوی [illegible]

محمد مسعود

محمد شفیع [illegible]

فالذی کان علیه اهل السنة والجماعة
ان خلفاء الاربعة افضل الامم بعد
الانبیاء علیهم السلام علی ترتیب الخلافة
عند الله فی کثرة الثواب

حرره الحنفی النسفی محمد شاه
اوصله الله الی ما یرضاه

درویش جہان شاہ [illegible] ۱۲

اصاب المجیب الفهیم اعطاه
الله الاجر العظیم

محمد یوسف عبده ۱۲۸۹

دہلوی

بلدۂ لکھنؤ واطراف

درحقیقت کہ تفضیل حضرت علی

برحضرات اصحاب ثلاثه رضی الله عنهم
اعتقاد نماید بروا طلاق تفضیلی بجا
می آید صاحب تحفهٔ اثنا عشریه
میفرماید فرقهٔ دوم تفضیلیه مذهب
ایشان اینست که مرتضی افضل
الناس بعد الرسول ست و صحابهٔ
کرام را بخیر یاد میکنند و نسبت بظلم
و غصب و ضلال نمی نمایند و درهیچ
مسالهٔ مخالف فرقهٔ اول نمیشوند مگر
در تفضیل فقط انتهی کلامه مختصراً و او مخالف سلف
اجماع ست حضرت ملک العلما مولانا
بحر العلوم قدس الله العلی الاعلی
سره العلی الی یوم معلوم در شرح
فارسی فقه اکبر ارشاد مینماید و بر
تفضیل شیخین جمیع اهل سنت و جماعت
اتفاق دارند و آنچه از امام مالک رح
نقل میکنند که لا افضل احد علی
بضعة رسول الله صلی الله علیه و علی اله
وسلم مخصوص بعالم نسوان ست
بقرینهٔ سوال که فاطمهٔ زهرا افضل ست
یا عایشهٔ صدیقه ورنه امام مالک رح
نص کرده اند برانکه ابوبکر رض افضل
اصحاب ست پس عموم از هیچ اهل سنت
و جماعت شنیده نشد که تفضیل
شیخین را منکر باشد و مخالف
نیستند درین مساله مگر شیعه ازانه

امام ہمام ابی حنیفہ رح پرسیدہ شد کہ مذہب اہل سنت وجماعت چیست امام جواب داد ان تفضیل الشیخین وتحب الختنین فرمود تفضیل دادن شیخین را ومحبت داشتن ختنین را انتہی وتفضیل حضرات اصحاب ثلاثہ رضی اللہ عنہم بترتیب خلافت صرف در امور سیاست مدنی نیست بلکہ از جہت دیگر فضائل وامور باطنی ست **شارح مقاصد** می آرد بالکلام فی الافضلیۃ بمعنی الکرامۃ عند اللہ تعالی وکثرۃ الثواب انتہی **وشارح مواقف** می نگارد ومرجعہا ای مرجع الافضلیۃ التی نحن بصددھا الی کثرۃ الثواب والکرامۃ عند اللہ تعالی و ذلک یعود الی الاکتساب للطاعات والاخلاص فیہما انتہی وحضرت **بحر العلوم** در **شرح فقہ اکبر** میفرماید بدانکہ مراد از افضلیت اکثریت ثواب و اعظمیت مرتبہ است نزد اللہ تعالی چہ مناط مدح در عاجل واستحقاق ثواب در آجل ہمین ست **وشیخ ابن ہمام** در **شرح ہدایہ** در باب امامت گفتہ کہ ابوبکر رض اعلم صحابہ بودند

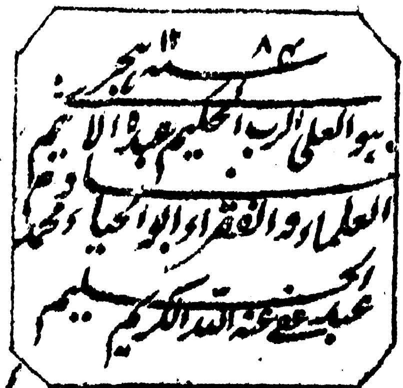
وشیخ عبد الحق دہلوی در شرح
مشکوٰۃ نیز تقریر آن کردہ و امام فخر الاسلام
بزدوی قدس سرہ در کلام خود نیز
بران نص کردہ و شیخ ابن تیمیہ
کہ از اصحاب امام احمد رح است گفتہ کہ
اہل سنت وجماعت بران اتفاق دارند
کہ ابوبکر رض اعلم اصحاب بود و بالجملہ تفضیل
الشیخین ثواباً و علماً مذہب جمہور
اہل سنت وجماعت است وانچہ در
عقائد عضدیہ واقع شدہ است
کہ مراد از افضلیت اکثریت ثواب است
نہ اکثریت علم و شرف اعتبار بآن نیست
کہ از قلم ناسخ باشد انتہی و در روایت

باطنیہ حضرات اصحاب ثلاثہ رضی اللہ
عنہم دخل تمام و از سابق ہم فضل و اکرام
بود چنانکہ مجیب اول تصحیح کمل نمود
اعظم العلی لا اعظم اجرہ الجزیل
یوم الحساب کما بذل سعیہ
الجمیل فی اظہار الحق وتحریر
الجواب واللہ اعلم بالصواب و
عندہ حسن الثواب + کتبہ
الفقیر الی العلی الرب الحلیم
ابو الاحیاء محمد نعیم المدعو بالنعیم
تجاوز اللہ عن سیاٰتہ وکتب
فی الزبر حسناتہ
ھو العلی الرب الحکیم الجواب

الاول صحيح اصح وهو مقرون
بالحق والصواب والمجيب الاول
نجيب انجح وهو مصيب عند اولي
الالباب جزاه الله تعالى خير
الجزاء يوم الحساب لما نظرت
وامعنت في تقرير الجواب فوجدته
كله على الحق والصواب كما يشهد
عليه السنة والكتاب فمن يدعي
خلافه فهو رافض مفتر كذاب
ويؤيده ما في كتب الحديث الشريف
والفقه المنيف وما في كتب العقائد
وفي اقوال المشائخ العمائد حرفا
بحرف وقد اتفق عليه جمهور
اهل السنة والجماعة من السلف
والخلف فمن خالف بهذا الاعتقاد
القويم فقد ضل عن الصراط
السوي المستقيم كما في **شرح**
العقائد النسفي افضل
البشر بعد نبينا ابو بكر الصديق
ثم عمر الفاروق ثم عثمان ذو النورين
ثم علي المرتضى وخلافتهم على هذا
الترتيب ايضا والله اعلم وحكمه
احكم فقط

حرره عبده الاسى القسى الاثيم
خادم العلماء والفقراء ابو الحياء
محمد عبد الحليم عفا عنه الله

الکریم منتقام دار العلم فرنگی محل
منمحلات خیر البلاد لکهنؤ
فی التاریخ احد وعشرین خلون
من شعبان المعظم یوم السبت
سنه ۱۲۸۹ه تسع وثمانین بعد الالف
والمأتین من هجرة رسول الثقلین
اللهم صل وسلم علیه وعلى اله فی الملوین

بر صاحبان افکار ثاقبه وآرای صائبه
که حقیقت شان بکمال انصاف وخالی
از غبار اعتساف ست محتجب ومستتر مباد

که تفضیل شیخین رضی الله عنهما از معتقدات
فرقه حقه سنیه کثرهم الله سبحانه فی البریات
وهمانا که این مسأله اجماعی اهل سنت
والجماعة ست در حدیث ما طلعت
الشمس ولا غربت بعد النبیین
افضل من ابی بکر وقطع نظر از روایات
واخبار واحادیث وآثار کلام ملک
علام الذی لا یأتیه الباطل من
خلفه تنزیل من حکیم حمید ناطق ست
بر افضلیت وسبق مرتبه ابو بکر رض چنانچه
ارشاد میفرماید والسابقون الاولون
من المهاجرین والانصار والذین
اتبعوهم باحسان رضی الله عنهم

ورضوا عنه واز اصرح آیات بینات و
بدیهیات اولیات که دلالت بر فضل
ابی بکر الصدیق رض دارد آیه غارست
که کسی از اصحاب درین فضل مساهم
وشریک او نیست واین فضیلت از
خصائص آنجناب ست ع
۱۲۰ این سعادت بزور بازو نیست تا نه بخشد
خدای بخشنده + امام همام فخر الدین
رازی در ذیل این آیه بسیاری
از فوائد و مهمات مطالب ذکر فرموده
و فرموده که مرجع صحابیه ابوبکر است
وبران بسیاری بکلام عرب وجوه
قائم فرموده من شاء الاطلاع
فلیرجع الیه ولله دره وعلیه
اجره و نیز پوشیده نماند که افضلیت
شیخین رضی الله عنهما در قدیم و حدیث
متفق بوده و کسی را از اسلاف و اخلاف
دران خلاف نبوده اما آنچه گفتیم دلیل
بران افادت بسیاری از محققین منقول است
در عقائد نسفیه مذکور است وافضل
البشر بعد نبینا صلعم ابوبکر
الصدیق ثم عمر ثم عثمان
ذو النورین ثم علی المرتضی
انتهی کلام المصنف و فاضل محقق
و کامل مدقق فقیه لاثانی مستجمع فضائل
ممکنه نوع انسانی سعد الدین تفتازانی

در شرح این کلام سیفر ماید علی هذا
وجدنا السلف والظاهر انه
لو لم یکن لهم دلیل لما حکموا
بذلک واما نحن فقد وجدنا
دلائل الجانبین متعارضة انتهی
کلامه آری در عثمان رض و علی رض اختلاف ست
وهمین مراد از کلام شارح ست که قول
آن محقق فقد وجدنا الخ ست از اہل
کوفه تقدیم علی رض منقول ست عمدة الحفاظ
والمحدثین متبوع الادانی والاقاصی ابو الفیض محمد
بن محمد علی الفاسی در جواهر الاصول
من علم حدیث الرسول مینویسد افضلهم
علی الاطلاق ابو بکر ثم عمر باجماع

اهل الحق ثم عثمان ثم علی رضی الله
عنهم وحکی عن اهل الکوفة تقدیم
علی رض علی عثمان وبه قال ابن خزیمة
انتهی کلامه ملتقطاً بقدر الحاجة
و بر متدرب بصیر و ناقد خبیر که تتبع کتب
رجال و احادیث نموده مخفی نخواهد بود
که مذهب صحیح جمهور محققین و اہل حدیث
تقدیم عثمان رض ست و قول واجب الاخذ
و معتمد به همین ست و از خلاف شرذمه
قلیله خللی متطرق نمیشود و شان عاقل
و متدین آنست که مسلک جمهور اہل حدیث
و ارباب تحقیق اختیار نماید هر چند
این امر بسبب مزید اشتهار حاجت

١٢١

بیان ندارد امابنابر اطمینان قلوب
متعطشان زلال ایقان بنقل کلام
بعض اماثل اعلام پرداخته می آید
رئیس الحفاظ سید المحدثین محیی الدین
ابی زکریا نووی رضی الله عنه
در تهذیب الاسماء واللغات
مینویسد واجمع اهل السنة علی ان
افضلهم علی الاطلاق ابوبکر ثم
عمر وقدم جمهورهم عثمان علی
علیّ رضی الله عنهم قال الخطابیّ
وقدم اهل السنة من اهل الکوفة
علیاً علی عثمان وبه قال ابن خزیمة
والصحیح قول الجمهور تقدیم

عثمان لهذا اختاره الصحابة
للخلافة وقدموه وهم اعلم و
اعرف بالمراتب انتهی کلام الامام
احله الله دار المقام واز افادات
بعض سادات محققین ظاهر وهویداست
که هرکسیکه تفضیل دهد علی رض را بر عثمان رض
پس بتحقیق که او مخالفت کرد اثنا عشر
هزار اصحاب رسول خدا صلی الله علیه
وسلم را حال آنکه ارتحال فرمود جناب
رسالتمآب صلی الله علیه وسلم واز آنها
راضی بود وهرگاه که مخالفت جمهور علما
فی نفسه شنیع وقبیح ست فکیف که مخالفت
اصحاب اولو الالباب جناب ختمی مآب

باشد خاتمة الحفاظ قاضي القضاة شيخ
الاسلام ملك العلماء الاعلام حافظ العصر
حاوي ملكات انساني ابو الفضل
شهاب الدين احمد بن علي عسقلاني
در اصابة في تمييز الصحابة ما بين
وثبت عن الثوري في ما اخرجه
الخطيب بسنده الصحيح انه
قال من قدم عليا على عثمان فقد
ازرى على اثنا عشر الفا مات
رسول الله صلى الله عليه وسلم
وهو عنهم راض انتهى كلامه
اعلى الله مقامه وكم لذلك من
الشواهد العدول كما لا يخفى

على المتتبعين الفحول باقي ماند
تفضيل پس در بودن آن بدعت صغرى
ريبي نيست حافظ ابو عبد الله ذهبي
در ميزان الاعتدال كه نسخه
عتيقه آن بفضل ايزد متعال پيش نظر
اين تشتت البال حاضر ست نص
۱۲۳ برين معنى فرموده والله المسئول
ان يهدينا سواء الطريق وان
يسلك بنا مسالك التحقيق و
ان يرزقنا التسديد والتوفيق
فانه على ما يشاء قدير وبالاجابة
جدير والله يقول الحق وهو
يهدى السبيل قاله بفمه

و کتبه بقلمه العبد
الضئیل افقر عباد الله الجلیل
اکثرهم زللاً واقلهم عملاً
عبد العزیز وفقه الله للعمل فی
یومه قبل ان یخرج الامر من
یده وابصره بعیوب نفسه

هو الولی العزیز

افضل الناس بعد رسول الله
صلی الله علیه وآله وسلم ابوبکر
الصدیق ثم عمر بن الخطاب ثم
عثمان بن عفان ثم علی بن ابی طالب
رضی الله عنهم اجمعین کما صرح
امامنا سراج الامة ابو حنیفة

نعمان الکوفی رضی الله تعالی عنه
واجمع اهل السنة والجماعة کلهم
علی هذا الاعتقاد والتفضیلیة
فرقة مبتدعة من اقسام الروافض
کما هو مستفاد من فتاوی الخلاصة
والعالمگیری والتحفة
الاثنا عشریة وغیرها وما
اجاب المفتی الاول اعنی مولوی
سید علی اعظم فهو حق وصواب
ولله در المجیب المصیب جزاه الله
خیراً نمقه العاصی محمد مظهر کریم
عفی عنه ساکن دریاآباد دو لے
تراب اقدام تلامذه ملک العلماء

١٣٢

قدوة العرفاء مولانا بحر العلوم
عبد العلي محمد قدس سره

محمد منظور کریم ۱۲

لاشك في افضلية الخلفاء على
حسب ترتيبهم في الخلافة في
كثرة الثواب وقد اتفق عليه
الجمهور من السلف والخلف
لاسيما فضيلة الشيخين على
من عداهم من حيث كثرة الثواب
فانه متفق عليه بين جميع اهل
السنة والله اعلم حرره الراجي
عفو ربه القوي ابو الحسنات
محمد عبد الحي تجاوز الله عن ذنبه

الجلي والخفي وحفظه عن موجبات الغي

ابو الحسنات محمد عبد الحي

صح الجواب حرره

محمد رحمت الله عفي عنه

في الواقع افضليت خلفا على حسب
ترتيبهم في الخلافة ثابت است كتبه
ابو الجيش محمد مهدی عفي عنه

ابو الجيش محمد مهدی

اصاب المجيب كتبه اضعف
عباد الله محمد فضل الله عفي عنه

ذالك فضل الله ۱۲

لاريب في فضيلة الخلفاء على
ترتيب الخلافة بانفسهم لا

بسبب الخلافة وعليه العلماء
من المتقدمين والمتاخرين و
من خالفهم فقد خرج من اهل
السنة والجماعة والله اعلم
بالصواب واليه المرجع والمآب
نمقه خادم اولياء الله الكريم
محمد ابراهيم غفرله الله الرحيم ١٢٦
ابن مولانا المولوی علی محمد المرحوم
والمغفور فرنجی محلی

محمد ابراهيم ١٢٨٣

هو الاعلم

الجواب صحيح موافق لما فى الكتب
المعتبرة المعتمدة مطابق بما ثبت
بالروايات الصحيحة المستندة
فانه قد نطقت الاحاديث القوية
وقد وردت الاخبار الصحيحة بان
فضل الخلفاء على حسب ترتيبهم
فى الخلافة رضي الله عنهم
اجمعين وعليه جمهور علماء
اهل السنة من الاولين والآخرين
ومن اعتقد سوى هذا الاعتقاد
القويم فقد مال عن الصراط
السوى المستقيم كتبه

العبد العاصي
المدعو بعباس علي عفا الله عنه
ذنبه الخفي والجلي

هو المصوب

الجواب الاول مقرون بالتحقيق	هو الموفق والمعين
والصواب ومن يدعى خلافه	ما احسن ما اجابه المجيب و
فهو رافض مفتر كذاب اللهم	ما اتقن ما صححوه في اتمام التقريب
اجز المجيب عن سائر اهل السنة	وهذا التصحيح مني لا حقا ولقد
خير الجزاء وانت الشافي لا شفاء	نمقت في جواب هذا الاستفتاء
الا شفاءك فاشفه عن الداء	سابقا امتثالا لامر المجيب العلي
كتبه العبد العاجز الراجي الى	الاعظم بحيث يسكت الناظر
رحمة ربه القادر الاحد تراب	المنصف ويفحم من اراد الاطلاع
نعال اوليائه فخر الدين احمد	عليه يطلبه من عند هذا
اعطاه الله حبه واتباع سيد	المجيب ليزول ريب المريب
المرسلين وحشره في زمرة	وانا العبد الاسى العاصي
المساكين	الاواه محمد ن المدعو الطف الله
فخر الدين احمد ۱۲۶۸	محيت خطاياه وجعلت آخرته

٢٨

خيراً من اولاه ويوم تحريرنا
هذا عشرين من جمادى الاخرى
سنة ۱۳۸۹ه من هجرة نبينا محمد
ن المصطفى صلى الله عليه وسلم
وعلى آله المجتبى وصحبه اخوان
الصفا خصوصاً الاربعة
المتناسبة الذين وصفوا
بالرحمة والرافة وثبتت فضيلتهم
بترتيب الخلافة على الاجماع
المختار وان خرق فيه لبليد
المحتار والله ولي الهداية
والتوفيق ومنه الوصول
الى سواء الطريق فقط

اصاب المجيب الاول فجوابه
حق والحق احق بالاتباع وخلافه
باطل والباطل الزم الاجتناب
لانه رفض وبدعة وخلاف
للسنة والاجماع فمن شذ شذ
في النار كتبه العاصي محمد عبد الوهاب
الساكن في دار العلم والعمل فرنگي محل
من محلات البلدة لكنؤ عفا الله عنه

محمد عبد الوهاب ۱۳۸۳

الجواب صحيح لا ريب فيه
نمقه محمد شمس الدين عفي عنه

اصاب المجيب
نمقه محمد امان الحق عفي عنه

المجیب مصیب بهذا الجواب
ومن انکر من فضائل خلفاء
الراشدین رضوان الله
علیهم اجمعین فهو خاطئ ومفتر
کذاب کتبه الراجي الی رحمة
رب الفلق محمد لمعان الحق
غفر الله ذنوبه وستر عیوبه
من اجاب فقد اصاب جزاه الله
خیر الجزاء یوم الحساب
حرره الراجي الی رحمة ربه
الباري محمد عبد الجبار
الملکا فوری البرلوی
هو العزیز الحکیم

کسیکه اعتقاد فضیلت حضرت علی
کرم الله وجهه بر اصحاب ثلاثه میدارد
وترتیب تفضیل خلافت منحصر بر امور
سیاست مدنی میگمارد بلاشک
از حیطه اہل سنت وجماعت خارج ست
وبلاریب بدائرهٔ تفضیلیه داخل کما
صرح به المجیب المصیب
ناقلاً من الکتب المعتبرة و
الاقوال المعتمدة فی الجواب
جزاه الله تعالی خیراً فی یوم
الحساب لانه سعی لاظهار
الحق ونحو الجواب بالصواب فقط
حرره الفقیر الی رحمة ربه

الرحيلم محمد عبد العزيز

٨٦ محمد عبد العزيز ١٢ عفي عنه

ابن مولانا الحكيم محمد نور كريم
المرحوم المغفور الدريابادي
موطنا والقدوائي نسبا
الذي في هذه الرسالة حق و
الحق احق بالاتباع

كتبه جميل احمد عفا الله عنه بلگرامي

اصاب المجيب الجليل اعطاه الله
الاجر الجزيل وهو يهدي الى
سواء السبيل

كتبه محمد اعلم عفا الله عنه بلگرامي

هو المصيب

قد اصاب من اجاب ولله در
المجيب حيث اتى بتحقيق انيق
وجاء بما هو احق بالتصديق
ولا شك في فضل الاصحاب
الثلثة على الرابع ولا شك ايضا
في فضلهم على حسب خلافتهم
والاجماع منعقد عليه وقد صح
حديث لا تجتمع امتي على
الضلالة ولا ريب في ان الآيات
والاخبار والآثار ناطقة على
هذا المرام واقوال المشائخ
الكبار نادية باعلى النداء على
تصديق هذا الكلام فلا شك

٥٧

١٣٠١

ايضاً في ان ترتيب الخلافة و
الفضل ما كان على الفضل الظاهر
كيف ولو كان كذلك لكان
السلاطين الجائرة افضل
عند الله على الانبياء الذين
لم يدركوا الملك والمال نعوذ
بالله منه ولعمري الفضل عند الله
هو الفضل الباطني والظاهر
تابع له ولما دل الايات والاحاديث
النبوية واقوال الصحابة والمشائخ
على فضلهم ثبت ان فضلهم
كان بالباطن اولاً وبالذات و
بالظاهر تبعاً وبالعرض والله

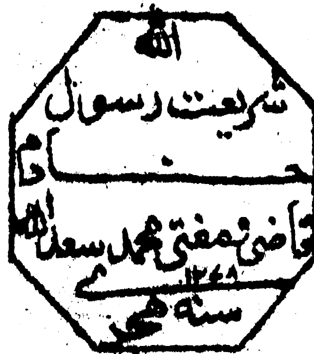
شاهد عليه وكفى بالله شهيداً
ولا شك ان الظاهر مطلقاً تابع
للباطن وليس الفضل فضل
الظاهر الذي خالف الباطن و
الله لا ينظر الى اقوالهم بل الى
احوالهم ولولا الاستعجال
لاثبت بتصريح ما في البال و
زدت توضيحاً لحقيقة الحال
كتبه محمد المدعو بقطب الدين حسن
الحنفي القادري اللكنوي غفر الله له

بلدة رامپور

بسم الله خير الاسماء
لله در المجيب شكر الله سعيه

١٣٣١

ويثيب والامر كما حقق من مذهب
جمهور اهل السنة ان الفضل
الكلي الذي يوجب فضل الثواب
الاخروي بين الخلفاء الراشدين
على ترتيب الخلافة ومن اختار
وراء هذا فقد سلك غير الصراط
المستقيم وخلافه
نمقه العبد الآثم الاواه
محمد سعد الله عفا الله عنه
ما جناه ووفقه لما يحبه ويرضاه

ان هذا الجواب قرين بالحق
والصواب كما لا يخفى على اولي
الالباب حرره احقر الطلاب
محمد لطف الله عفا الله عنه

شک نیست در افضلیت خلفای
راشدین رض بر غیر ایشان از صحابه و من بعدهم
اما اعتقاد افضلیت ایشان فیما بینهم
بحسب ترتیب ایشان در خلافت حق
در امور ظاهریه یا در علوم باطنیه باشد
مذهب اهل السنة والجماعة هست
فمن خالف فقد خرج من هذا
المذهب الشریف وسلک

مسلکاً آخر واللہ تعالیٰ اعلم و
علمہ اتم حررہ العبد الاثیم
محمد عبد الکریم عفی عنہ

غلام اکبر خان
محمد
عبد الکریم خان ولد

عبد الکریم خان ولد غلام اکبر خان

صح الجواب واللہ اعلم بالصواب

نمقہ عبید اللہ عفی عنہ

غلام اکبر خان
عبید اللہ خان ولد

شاہ خان
محمد
غلام اکبر خان ولد

ھذا الجواب مطابق لکتب اھل
السنۃ والجماعۃ

محمد عبد العلی
۱۲۸۱

عبد العلی مدرس مدرسہ

اما بعد فقد استمسک بالعروۃ
الوثقیٰ من اقلع شوائب شکوک
قلوب الشاکین بالجواب
الاسنیٰ ولینظر الماھرون الی
ما اجاب فلیتنافس المتنافسون
الی ما اصاب

ظہور الحق
۱۲۷۸

اصاب من اجاب

محمد جعفر علی عفی عنہ

الجواب صحیح

محمد جلال الدین
مولوی
محمد عبد القادر ولد

محمد عبد القادر ولایتی مدرس

۱۳۴

الجواب صحیح والرای نجیح

۸۹
۱۲
محمد بشارت اللہ
مدرس مدرسہ

الجواب مطابق لمذهب اهل السنة والجماعة

مولوی محمد اسحق
محمد نور النبی ولد
محمد نور النبی عفی عنہ فقیہ رامپور

۸۸
۱۲
سید احمد
ولد
مولوی سیف الدین
مہر مولوی سیف الدین مدرس مدرسہ

فاضل سندی
احمد شاہ ولد

الجواب صحیح

۱۲ ۶۴
محمد حبیب اللہ
فقیہ رامپور

ما اجاب به المجيب هو الحق الملتقى بالقبول الذي استقر عليه اراء العلماء الفحول وهو المؤيد بالكشف الصريح المجمع عليه لاكابر الاولياء واماجد العرفاء وفيه النجاة من الشفاء والعناء والله سبحانه الهادي الى السبيل السواء

۸
۱۲
محمد ارشاد حسین

اصاب من اجاب ولله در

۱۴۳

لمن اجاب 	الحنفي مذهباً والقادري مشرباً والفشاوري ثم الصواتي وطناً عفي عنه ١٢٨٩ عبد الوهاب
	بلدهٔ شاہجہان پور
الجواب صواب محمد حسين رامپوری ما اجاب به الاستاذ القمقام و الفاضل الهمام جناب مولوي محمد ارشاد حسين دام فيوضهم مصححاً لهذه الفتوی فهو الحق القراح والانصاف الصراح وعليه اهل السنة والجماعة رحمهم الله تعالى اجمعين نمقه العبد الاواب محمد عبد الوهاب	قد نظرت في هذا الجواب من اوله الى آخره فوجدته على اعظم تحقيق واتم تدقيق وعلى اسلوب عجيب ونهج غريب جزى الله تعالى المجيب خير الجزاء وحشره في زمرة الصحابة الكبراء آمين ثم آمين ثم آمين خير خواه انام محمد نظام شاہجہانپوری عفا عنه الله المنعام

بلدة طيبة مكة معظمة

ما قولكم دام فضلكم
في رجل يدّعي التسنن ومع ذلك
يفضل عليًا كرم الله وجهه على
الخلفاء الثلاثة رضي الله عنهم
ويقول انه لا دخل لهم في الامور
الباطنية ولا فضل لهم عليه ١٣٦
بوجه من الفضائل قبل الخلافة
بل حصل لهم الفضل بها بان
قاموا بمنصبها اولا منه فحصل
لهم فضل السياسة المدنية
فقط فهل هو مخطي في هذه العقيدة
وقوله يخالف عقائد اهل السنة
والجماعة كثرهم الله تعالى
ام لا وهل يصح عليه اطلاق
التفضيلية ام لا افيدونا ولكم
الاجر

الحمد لله من ممد الكون +
استمد التوفيق والعون

نعم يصح عليه اطلاق التفضيلية
ويخالف قوله عقائد اهل
السنة والجماعة وهو مخطي
في هذه العقيدة ومبتدع
بل شيعي رافضي في آخر الامر
في بيان فرقة اهل السنة و
الجماعة الامام الحق بعد

بعد رسول الله صلعم ابو بكر ثم عمر ثم
عثمان ثم علي والافضلية بهذا
الترتيب ولا تكفر احداً من اهل
القبلة الا بما فيه نفي للصانع
القادر العليم او شرك او انكار
للنبوة او ما علم مجيئه عليه
السلام به ضرورة او المجمع عليه
كاستحلال المحرمات واما
ما عداه فالقائل به مبتدع
غير كافر وقال المحقق
ابن الهمام في الاصل
الثامن من الركن الرابع من
كتابه المسمى بالمسايرة
فضل الصحابة الاربعة على
حسب ترتيبهم في الخلافة
اه ثم قال في اخر ذلك الكتاب
ان الخليفة الحق بعد
نبينا محمد صلعم ابو بكر ثم
عمر ثم عثمان ثم علي والتفضيل
بينهم على هذا الترتيب اه وهكذا
في الكتب الكلامية الاخر وقال
الغوث الاعظم والقطب الافخم
الشيخ عبد القادر الجيلاني في
في كتابه غنية الطالبين
وافضل هؤلاء العشرة الابرار
الخلفاء الراشدون الاربعة

الأخيار وأفضل الأربعة أبو بكر
ثم عمر ثم عثمان ثم علي رضي الله
تعالى عنهم اه ثم قال وخلافة
الأئمة الأربعة كانت باختيار
الصحابة واتفاقهم ورضاهم
ولفضل كل واحد منهم في عصره
وزمانه على من سواه من الصحابة ١٣٨
انتهى كلامه بألفاظه الشريفة
ثم قال في بيان الشيعة إنما قيل
لها الشيعة لأنها تشيعت
عليا رض وفضلوه على سائر
الصحابة ثم قال قيل إن الشيعي
من لا يفضل عثمان رض على علي رض

والرافضي من فضل عليا على عثمان رض
ثم ذكر في بيان عقائد
الروافض ومن ذلك تفضيلهم
عليا على جميع الصحابة انتهى
أمر برقمه خادم الشريعة
والمنهاج عبد الرحمن بن
عبد الله سراج الحنفي مفتي
مكة المكرمة حالا كان الله
لهما حامدا مصليا مسلما

بالله
عبد الرحمن سراج
توفيقي

الحمد لله وحده وصلى الله وسلم

على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه
والسالكين نهجهم بعده اللهم اني
اسألك هداية للصواب الاعتقاد
الحق المسطور في كتب اهل السنة
والجماعة والمتوارث عنهم جيلاً
بعد جيل ان الخلفاء الاربعة
افضل الصحابة رضي الله عنهم
اجمعين وان افضلهم ابو بكر
الصديق ثم عمر بن الخطاب
ثم عثمان بن عفان ثم علي بن ابي طالب
رضي الله عنهم اذا علمت ذلك
تبين لك ان صاحب العقيدة
المذكورة في السؤال مخطئ في
عقيدته وانه مخالف لعقيدة اهل
السنة والجماعة والله اعلم امر برقمه
المرتجي من ربه الغفران احمد
بن زيني دحلان مفتي الشافعية
بمكة المحمية غفر الله له وللمسلمين

احمد دحلان بن زيني

الحمد لله وحده والصلوة والسلام
على من لا نبي بعده اجمع اهل
السنة على تفضيل سيدنا
ابي بكر ثم سيدنا عمر بن الخطاب
ثم سيدنا عثمان بن عفان ثم
سيدنا علي بن ابي طالب رضي الله

١٣٩

والله اعلم امر برقمه المرتجي
من ربه الغفران
احمد بن زيني دحلان مفتي
الشافعية بمكة المحمية غفر
الله له وللمسلمين

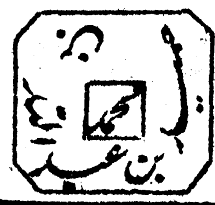
عنهم اجمعين فلعل من خالف من
الروافض والله اعلم كتبه حسين
بن ابراهيم مفتى المالكية
بمكة المحمية مصلياً مسلماً

حسين عبده

الحمد لله رب العالمين والصلوة
والسلام على سيدنا محمد وعلى
اله وصحبه اجمعين لا شك و
لا ريب في افضلية الصديق
ثم الفاروق ثم ذى النورين
ثم ابى الحسنين على هذا
الترتيب عند اهل السنة

والجماعة. وما نقل في هذا السوال
عمن يقول لا دخل للخلفاء
الثلاثة فى الامور الباطنية
فهو نزغة شيطانية واما قوله
فحصل لهم فضل السياسة
المدنية فقط فهو خطاء عظيم
و وبال وخيم يخشى على قائله
الكفر والعياذ بالله تعالى فنعوذ
بالله العظيم وبوجهه الكريم
من تنقيص اصحاب نبيه ذوى
القدر الفخيم وحملة دينه وشرعه
القويم والله يهدى من يشاء
الى صراط مستقيم

كتبه الحقير محمد بن عبد الله بن
حميد مفتي الحنابلة بمكة المشرفة
حامدًا مصليًا مسلمًا محسبلًا محوقلًا

بلدة مطهرة مدينة طيبة منورة

اللهم صل على سيدنا محمد
وآله وصحبه أجمعين

ما قولكم دام فضلكم
علماء أهل السنة والجماعة
أصحاب الشريعة والطريقة
فيمن يدعي أنه من أهل السنة
والجماعة ويفضل عليًا رضي الله
عنه وكرم وجهه على الخلفاء
الثلاثة أبي بكر وعمر وعثمان
رضي الله عنهم أو يقول ما لهم
فضل عليه رضي الله عنه في الأمور
الباطنية أو يقول لا دخل
للأصحاب الثلاثة رضوان الله
تعالى عليهم في الولاية الباطنية
أو يقول إنما حصل لهم الفضيلة
بعد الخلافة لا من قبلها
فعلى معتقدي هذه الكلمات
يطلق اسم التفضيلية ويصح عليه
أنه مخالف الإجماع أم لا أفيدونا
ماجورين

141

الحمد لله تعالى من رافع السماء
بلا عمد اسئل العون والتوفيق والمدد
اعلم انه قد انعقد الاجماع من
الصحابة ومن بعدهم من التابعين
الوارد في حقهم خير القرون قرني
ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم
كما اخبر بذلك الصادق الامين
ثم من بعد هؤلاء ائمة الهدى
ومصابيح الدجى ومن اقتدى بهم
من اهل السنة في كل عصر وحين
على ان افضل الصحابة ابو بكر
فعمر فعثمان فعلي رضي الله عنهم
اجمعين ولقد تواترت النقول
عن العلماء الراسخين الفحول
فمن ذلك ما ذكره احد ائمة
الترجيح من القول الصحيح الرجيح
اعني به الكمال بن همام في
كتابه المسمى بالمسايرة
في علم التوحيد وشرحها لتلميذه
المحقق ابن ابي شريف
ان فضل الصحابة الاربعة على
حسب ترتيبهم في الخلافة
ابو بكر ثم عمر ثم عثمان ثم
علي رضي الله تعالى عنهم اذ حقيقة
الفضل ما هو افضل عند الله تعالى
وذلك لا يطلع عليه الا رسول الله

١٤٢

صلى الله عليه وسلم باطلاع الله
سبحانه وقد ورد عنه ثناء عليهم
كلهم ولا يتحقق ادراك حقيقة
تفضيله عليه الصلوة والسلام
لبعضهم على بعض ان لم يكن
دليل سمعي يصل الينا قطعي في
دلالته وسنده نعم الشاهدون
لذلك الزمان لظهور قرائن
الاحوال الدالة على التفضيل
ادركوا ذلك دون من لم يشهد
ولكن قد وصل الينا سمعيات
تثبت ذلك التفضيل بها لنا صريحا
من بعضها ودلالة واستنباطا

من بعضها كما في صحيح البخاري
من حديث عمرو بن العاص
رضي الله عنه قلت اى الناس
احب اليك قال عايشة فقلت
من الرجال قال ابوها فقلت
ثم من قال عمر بن الخطاب
فعد رجالا ونحوه في صحيح
مسلم وتقديمه في الصلوة
مع الاتفاق على ان السنة
ان يقدم على القوم افضلهم
علما وقراءة وخلقا وورعا
دليل على الافضلية فثبت
بمجموع ما ذكرناه كان افضل

١٤٣

الصحابة رضي الله عنهم
وصح من حديث بن عمر رضي الله
عنهما في صحيح البخاري
قال كنا في زمن النبي صلى الله
عليه وسلم لا نعدل بابي بكر
احداً ثم عمر ثم عثمان ثم
نترك اصحاب النبي صلى الله
عليه وسلم لا نفاضل بينهم
وفي رواية ابي داود
كنا نقول ورسول الله صلى الله
عليه وسلم حي افضل امة
النبي صلى الله عليه وسلم
بعده ابو بكر ثم عمر ثم

عثمان زاد الطبراني فيبلغ
النبي صلى الله عليه وسلم
فلا ينكره وفي اليواقيت
والجواهر للامام الشعراني
عن البخاري مثل رواية
ابي داود وزاد ثم علي ولا
ينكر ذلك علينا انتهى قال ابن
الهمام وصح في صحيح البخاري
ايضاً من حديث محمد بن الحنفية
قلت لابي يعني علياً رضي الله
عنه اي الناس خير بعد رسول الله
صلى الله عليه وسلم فقال ابو بكر
قلت ثم من قال ثم عمر وخشيت

ان يقول عثمان قلت ثم انت قال
ما انا الا واحد من المسلمين فهذا
على نفسه مصرح بان ابا بكر رض
افضل الناس بعد النبيين
فافاد ما ذكرنا من الادلة
تفضيل ابي بكر وحده على
الكل والبعض الآخر ترتيب
الثلاثة فى الفضل ولما اجمع
الصحابة على تقديم على بعد
الثلاثة دل اجماعهم على انه
كان افضل من كان موجودا
منهم وقت تقديمه فثبت على
انه كان هو الافضل بعد الثلاثة

لان اعتقاد اهل السنة والجماعة
تزكية جميع الصحابة وجوبا
باثبات العدالة لكل منهم والكف
عن الطعن فيهم والثناء عليهم
كما اثنى الله سبحانه عليهم وكذا
رسول الله صلى الله عليه وسلم
في كثير من الآيات الشريفة
والاحاديث المنيفة انتهى قلت
فالاحاديث المذكورة مصرحة
ايضا بان التفضيل قد حصل
لهم قبل الخلافة لا بعدها
فتنبه وقد ذكر قدوة العلماء
الاعيان مفتي الانس والجان

الشيخ عمر النسفي في عقائده
وشارحها العلامة الثاني المولى
سعد الدين التفتازاني
نحو ما نقلناه آنفاً عن ابن الهمام
واقره العلامة الخيالي في
حاشيته على شرح العقائد
وايده بقوله عليه الصلوة و
السلام في حديث ابي الدرداء
حين كان يمشي امام ابي بكر رض
اتمشي امام من هو خير منك
والله ما طلعت الشمس وما غربت
بعد النبيين والمرسلين على
احد افضل من ابي بكر ومثل

هذا السوق لاثبات افضلية
المذكور وبه يظهر ان ابا بكر رض
افضل من سائر الامم ايضاً انتهى
قال في شرح المقاصد و
مثل هذا الكلام وان كان
ظاهره نفي افضلية الغير لكن
انما يساق لاثبات افضلية
المذكور انتهى وقد ذكر مثل
ما عزوناه آنفاً عن الائمة
المذكورين الامام الزاهد
النسفي في عقيدته الشهير
بابي الفضل المكحولي كما ترجمه
العلامة عبد السلام

وزاد فان قيل روي انه عليه
الصلوة والسلام قال لعلي انت
مني بمنزلة هارون من موسى
الا انه لا نبي بعدي وخلافة
هرون لم يكن لها تبديل فكذا
هنا فالجواب ان نقول افضلية
لم تكن من هذا الوجه الذي
توهمتم لان النبي صلى الله عليه وسلم
استخلف عليا بالمدينة وخرج
الى بعض الغزوات فقال المنافقون
ان النبي اعرض بوجهه عنه و
حبسه في البيت فاغتم بذلك
علي كرم الله وجهه فقال له
النبي صلى الله عليه وسلم انت
مني الحديث ويدل على ان
التشبيه ليس للخلافة ان
هرون مات قبل موسى وانما يصح
هذا لو قال انت مني بمنزلة
يوشع بن نون وقد كان خليفة
يوم موته انتهى قلت وعلى كل
فالدليل متى طرقه الاحتمال
سقط به الاستدلال كما صرح
به العلماء واما القول بان الثلاثة
لا دخل لهم في الولاية وعلم الباطن
فمما ينفر منه الطبع السليم لانه

١٤٧

١٤٨

انه لم تثبت الولاية للخلفاء
بل لجميع الصحابة فلمن تثبت
من بعدهم على ان اهل السنة
اطبقوا بثبوتها لمن اختصه الله
من هذه الامة الى يوم القيمة
كما لا يخفى على من تصفح اقوالهم او
مؤلفاتهم وممن صرح بذلك
الشيخ الاكبر امام اهل الشريعة
والحقيقة القائل على السمع
عولنا فكنا اولى النهى ولا علم
فيما لا يقال عن السمع سيدي
محي الدين بن العربي
نفعنا الله به في الفتوحات

وكذا عالم اهل الظاهر والباطن
سيدي عبد الوهاب
الشعراني في اليواقيت
والجواهر حيث قال ان
افضل الاولياء المحمديين ابوبكر
ثم عمر ثم عثمان ثم علي رضي الله
عنهم اجمعين وهذا قطعي
عند الامام الاشعري اه قلت
ودليله الحديث الصحيح ما فضلكم
ابوبكر بكثرة صوم ولا صلوة ولكن
بشيء وقر في صدره رواه
السخاوي في المقاصد
الحسنة فهذا الذي

وهو كمال المعرفة بالله تعالى
وقد ارشدنا الله تعالى الى
معرفة الولي فقال عز من قائل
الا ان اولياء الله لا خوف عليهم
ولا هم يحزنون الذين امنوا و
كانوا يتقون الاية وقد ذكر
المفسرون كالبيضاوي ان التقوى
ثلاث مراتب تقوى الشرك وهي
للعامة وهذه مع امتثال الاوامر
واجتناب النواهي للخاصة و
هذا مع اجتناب كثير من
المباحات وترك جم من الملاذ
والشهوات مع ما قارنهما من
عمارة القلب بالله وهذا
لخاصة الخاصة وقد حصل
لكثير من الامة المحمدية فاحرى
ان ينال اصحاب رسول الله
صلى الله عليه وسلم فهذا كله
يرد على المخالف وما رأينا
من سماهم المفضلة وانما
وسموهم بالرفضة والشيعة
وقال **الامام الغزالي** في
تفسير حديث ما فضلكم
ابو بكر الخ لا شك ان ذلك
السر كان متعلقا بعقائد الدين
غير خارج عنها وما كان من

عقائد الدين لم يكن خافياً
بظواهره على غيره انتهى وقد
يحصل الكشف الصادق
للاولياء كما وقع لامير المومنين
عمر بن الخطاب حين رأى
جيشه بنهاوند جبل بفارس
حتى قال لامير جيشه ياسارية
الجبل الجبل تحذيراً له من
وراء الجبل بمكر العدو وهناك
وسماع سارية كلامه مع
بعد المسافة كما في شرح
العقائد للتفتازاني
وفيما ذكرناه كفاية ومقنع

لمن كان يرأى من الحق وسمع
وَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ
وقد ظهر ظهور الشمس في
رابعة النهار فاعتبروا يا اولي
الابصار والله سبحانه وتعالى اعلم
امر برسمه الفقير اليه عز شانه
محمد امين بالي مفتي الاحناف
بالمدينة المنورة عفي عنه

محمد
بالي زاده
عبده

١٥٠

الحمد لله وحده وصلى الله على من
لا نبي بعده وعلى آله وصحبه و
تابعيه وحزبه اما بعد فما قرره
هذا المحقق الامام مفتي مدينة
المصطفى عليه الصلوة والسلام
هو مذهب اهل السنة والجماعة
الذي يعول عليه وغيره مذهب
رافضي لا يلتفت اليه وهو الحق و
الصواب ربنا لا تزغ قلوبنا بعد
اذ هديتنا وهب لنا من لدنك
رحمة انك انت الوهاب آمين
كتبه الفقير الى الله تعالى محمد
بن المغربي الشافعي المدرس بالحرم

المدني عفى عنه

الحمد لله اما بعد فما قرره العلامة
الفاضل مفتي المدينة المنورة
هو الحق واعتقاد اهل السنة و
الجماعة الذي يعول عليه وغيره
مذهب الرافضة والمبتدعة لا
يلتفت اليه ربنا لا تزغ قلوبنا بعد
اذ هديتنا وهب لنا من لدنك
رحمة انك انت الوهاب
كتبه الفقير محمد بن احمد بن فوزان المالكي

محمد ابن محمد بن فوزان

١٥١

الحمد لله تعالى اما بعد فما اجاب

به العالم العلامة مفتي السادة

الاحناف ببلدة سيد الاشراف

هو الحق والصواب وهذا مذهب

اهل السنة والجماعة الذي يعول

عليه ومن يقول بغيره زائغ رافضي

لا يلتفت اليه ونعوذ بالله تعالى

من شر اهل الزيغ والضلال ونسأله

التوفيق لما يرضيه واتباع الحق واجتناب

نواهيه

حرره الفقير الى الله تعالى محمد معتوق قاشقجي

تلميذ شيخ العلماء والمدرسين بمدينة

سيد المرسلين الشيخ يوسف الغزي

الحنفي اطال الله بقاءه

معتوق قاشقجي

الحمد لله عز شانه اما بعد فما حرره

العلامة المحقق الفهامة مفتي

المدينة المنورة هو الصواب

ومذهب اهل السنة والجماعة

الذي يعول عليه وغيره مذهب

رافضي لا يلتفت اليه ربنا لا تزغ

قلوبنا بعد اذ هديتنا وهب لنا

من لدنك رحمة انك انت الوهاب

حرره الفقير اليه عز شانه الرئيس

احمد صغمات مفتي الحنابلة بالمدينة المنورة

احمد عبده

١٥٢

الجواب حق والحق احق بالاتباع — المجيب مصيب

العبد
سید امیر عفا اللہ عنہ
المتوطن کاشغر

العبد
سید محمد سنی یحیی
پیشاوری

المجیب حق والمخالف رافضي والساکت شیعي

العبد
الضعیف غلام احسن کاشغری

خاتمہ الطبع

١٥٣

الحمد للہ العلی العظیم والصلوۃ علی رسولہ الکریم کہ این اعجوبہ روزگار یعنی فتوائے مشتمل بر افضلیت چاریار بر ہجان وسابقیت بترتیب خلافت از افادات قدوۃ العلما عمدۃ الفضلا حضرت مولانا سید علی اعظم صاحب قادری پھلواروی مدظلہ العالی کہ یکی از اولاد حضرت مخدوم جہانیان سید جلال بخاری قدس سرہ ست متضمن بعقائد اہل سنت جماعت ومذہب اولیاء اللہ مناسب کشتہ واستقامت مسمی بہ معیار المذہب مدلل وبرہن بآیات واحادیث

وکتب عقائد و فقه و مستند بمکتوبات و ملفوظات مشایخ صوفیهٔ صافیهٔ و اولیاء الله

از ہر سلسله خصوصاً سلسلهٔ عالیهٔ قادریه و چشتیه و فردوسیه و نقشبندیه و

مجددیه و مزیّن و مشیّد بمواهیر و تحریرات و تصحیحات علمای اعلام و فضلای

مدرسین بررهٔ کرام یعنی مفتیان هر چهار مذهب مکهٔ معظمه و مفتیان و مدرسان

مدینهٔ منوره لاسیما شیخ العلمای بلدهٔ طیبه زادهم الله فضلاً و تعظیماً و علمای عالیمقام

رامپور و لکهنو و دهلی و مراد آباد و کانپور و سهارنپور و پانی پت و عظیم آباد و بلدهٔ کلکته و غیره

و معتضد و محلّی بدستخط و قبولیت زبدة العارفین اسوة الفاضلین شیخ العالمین ۱۵۴

حضرت سجاده نشین قصبهٔ پهلواری و سجاده نشین حضرت مخدوم الملک شیخ

شرف الدین احمد یحیی منیری بهاری قدس سره که در ۸۵ اهجری تالیف شده

بود اکنون در اوائل جمادی الآخره ۱۲۹۲ھ حسب اجازت جناب مصنف ملاذ الانام

راجی غفران محمد عبد الرحمن بن حاجی محمد روشن خان و تربیت یافتهٔ خدمت

برادر معظم محمد مصطفی خان ادخلهما الله بحبوحة الجنان در مطبع نظامی واقع کانپور حلیهٔ

الطباع پوشید و لباس ارتسام در بر کشید

قصیدهٔ مشتمل بر چند سخنان متعلقهٔ معیار المذهب و تاریخ طبع آن از مولوی محمد منیر سلمه الله و رقاه متخلص به حسرت پهلواروی

هزار حمد و ثنا بهر تفضل و منعام — که فضل اوست برون از تعقل احلام

شود بحمدتش لال طوطی خامه — رسد باوج کمالش چه مرغ وهم انام

محمدتش چو بگوید محمد لا احصی — کراست یارا که آنرا کنون کند انجام

مفضلیکه بما خیر امةٍ فرمود — بخیر خواد اتمم هم خطاب خیر انام

چه خیر خلق که گر او نمیشدی مخلوق — نمی نهاد خلائق بملک هستی گام

ز نور حق چو منور شد آن سراج منیر — پدید شد ز رخ انورش همه انام

کجا بیان شود از اوصاف آن سعادتمند — ملائکند بدرگاه عالیش خدام

امام خیل رسل خیر و افضل آنها — چو انجم اند رسولان و آن چو ماه تمام

رسول رحمت عالم ملاذ محتاجان — مشفع ست و شفیع عصات روز قیام

رسد ز حضرت حق در جناب اقدس او — مدام تحفهٔ مرضیهٔ درود و سلام

کنم مدایح اصحاب و آل او که بدند — رعات امت او و حمات دین اسلام

خصوص حضرت صدیق راس صدیقان	که بود غیر پس از جمله انبیای کرام

چه فضلیکه بلایأتل اولوا الفضلش	ستود و داد حق از اکرمیتش اعلام

از آن نخست بمان ریخت رنگ گردیدن	که بد اساس پی شهر علم خیر انام

بحکم قائل مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً	نصیب او شد از ایمان هر خواص و عوام

ازین دلیل ترا معنی لوا تزن	شود پدید اگر دور باشی از اوهام

خدا چو در صفتش وَالَّذِینَ مَعَهُ گفت	معیت نبوی حاصلش شده مادام

کسوف خاص برای رضای او فرمود	خدا چنانکه فترضی پی رسول کرام

پدید میشودش ضمنیت به پیغمبر	ازین بشارت عظمی همای اولی الافهام

عمر که از پی علم رسول حجره ران بود	بنا نمود مساجد بصومعه اصنام

ببین فضائل آن فضل خوار علم نبی	بنوتش شدی حاصل اگر گشتی تمام

چو یافته ز قمیص تجزیه تشریف	بعالمی بدمانید خلعت اسلام

کسوف شمس بود موضح جلالت او	چه بود بدعت که آتش آنگه رسید بر اعلام

مبشر از جَعَلَ الحَقَّ عَلَى لِسَانِ عُمَرَ	ز سهم او بگریزند دیوها چو سهام

نزول وحی ازان حسب رای او میشد | که داد و بود رسولش فان تلک پیغام

خلاصه آنکه بوجه کمال خود شیخین | بیافتند مراتب چو انبیاے کرام

ازین سبب بمحمد نرسد هیچکس برتبه شان | بود اگرچه سر خیل اولیاے عظام

بپای مدینهٔ علم نبی است عثمان سقف | بگفت حق رحماء بوصف آن کرام

و بپای او به ورا بد کرا دو دخت نبی | ورا چنین صفت خاص داد حق زانام

چه دست سید بد از هذه ید عثمان | ورا فضیلت و رفعت بفهم ای فهام

بعلم و رحمت و صبر و رضا و تسلیمش | ز غیر او ننوشتند ناقلان کلام

محافظ دم اخوان و جامع قرآن | رفیق خاتم پیغمبران بدار سلام

در مدینهٔ علم نبی علی است ازان | خطاب داد به اقضاکم رسول انام

کنندهٔ در خیبر شجاع و شیر خدا | ز نام او بگریزند کافران خصام

دلیل بندگی او عیان ز سیماهم | ز تیغ همچون نشانش دهند از الهام

ابن محمد زوج بتول ابو الحسنین | ولی و مومن و والی و ناصر اسلام

برین چهار و بران شش که باقی اند زده | بران دو قره عینین و بضعه خیر انام

بجملہ آل رضی و صحابہ رضی کہ کلہم خیر اند — رسد مراحم و رضوانِ ایزدِ علام

مرا ازین سبب اظہار کردن مقصد — ضرور شد چو رسیدہ درین مقام کلام

کسی عقیدۂ تفضیل کرد استفتا — ز عالمیکہ نحاریر دہر راست امام

چہ محیِ سنت و ماحیِ ظلمتِ بدعت — معین مذہب سُنّی و حامیِ اسلام

عدوّ رافضی و خارجی و وہابی — ز ہیبتش بگریزند این فرق صد گام

برای گردن تفضیلیان و مبتدعان — دوام کلک گہر سلک او مثال حسام

عفیف و ذاکر و مرتاض و شاغل و کاسب — مطاع ما و مطیع خدا و خیر انام

بوحدتیکہ کند کار خلوتش جلوت — بوحدتش ندہد کثرتِ جہان آلام

سریرۂ کہ بگردش گہی نگردد وہم — چو آفتاب منور کند درم افہام

بمعنی راز جمع آن سرائر ۱۲ صراح

بجاہ و حشمت و عزت و علم و شرف نسب — نیافتند چو آن زان حسد برند عوام

بزرفشانی و تدریس و ذکر خیر و بخلق — چنان بخلق شد اشہر کہ عظمتش شد نام

ببین جواب کہ تحریر کرد آن نحریر — ز قول پاک خداوند منعم منعام

ہم از حدیث و ہم اجماع صحب و آل نبی — ہم از عقائد و اقوال صوفیان کرام

ازین جواب به بینی تبحر آن حبر	خدا بهر دو جهانش دهد جزای تمام
نبود حاجت تصحیح کس برین فتوی	مگر برای طمانینت قلوب عوام
مزینش ز سواهیر خویشتن کردند	ز هند تا بعرب جمله مفتیان عظام
کنون نماند کسی را مجال انکارش	مگر ورا که بود مهر نفس و شیطان رام
چو این عقیدهٔ ما سنیان شده مطبوع	ز فضل ایزد کونین اندرین ایام

بگفت ملهم غیبم که طبع شد حسرت
عقیدتیکه در و هیچ کس نکرد کلام ۲

ایضاً منه تاریخ طبع معیار المذهب در نثر فارسی سنة ۱۲۹۲ ہجری

عقائد ما اهل سنت و جماعت

ایضاً منه تاریخ تالیف معیار المذهب در نثر فارسی سنة ۱۲۹۲ ہجری

صحیفهٔ پاک احباب در مدارج چار اصحاب

ایضاً منه تاریخ تالیف در نثر عربی سنة ۱۲۸۸ ہجری

نعم الکلام ما قال المجیب العلام هو الاحق بالاتباع من جد و اوجد سواه بعد من الاجماع ۱۲۸۸

بیان انکه دران فتوی کا جواب است از جانب مسلم مخالف منجنب تفضیل و رد عقائد اهل سنت و جماعت درین زبان باعث ... ۱۵۹ تفضیلیان این مسئله اعظم مسائل عقائد شده ۱۲۵

ایضاً سنہ تاریخ تالیف

کرد تحریر چو آن اعظم دہر	رد تفضیلیہ فتوای نفیس
سال تالیف بمن ہاتف گفت	رد تفضیلیہ بیشک بنویس

تاریخ دیگر بطرز جدید و عجیب از مجمع علوم و فنون مولوی احمد کبیر صاحب ساکن قصبہ پہلواری حیرت تخلص

تاریخ طبع فتوای مسمی بمعیار المذہب 160

نو گریز قلم ہدایت رقم مہر سپہر شریعت ماہ فلک طریقت گل گلستان سخاوت بلبل بوستان فصاحت بحر علم کوہ علم حضرت مولوی و مولانا سید علی اعظم صاحب و قبلہ مدظلہم کہ در نثر از من احمد کبیر حیرت بہ پیرایہ تحریر آمدہ پسند خاطر اصحاب سخن باد و علاوہ آن از ہر عدد کہ فرض کنند تاریخ طبع بر آید و طریق استخراجش اینست کہ اگر عدد مفروض طاق باشد از ہر خانہ کہ خواہند شمار کنند و ہر عدد کہ زیر خانہ را انتہای شمار باید علیحدہ بنویسند و باز از خانہ ہمپہلویش ابتدا کنند و عدد خانہ را انتہای شمار آنچہ بیایند

زیرہ ہمان عدد کہ نوشتہ اند علی الترتیب نوشتہ باشند حتی کہ دائرہ تمام شود

میزان دہند سنہ ۱۲۹۲ ہجری سال مطبوع برآید و اگر عدد مفروض جفت باشد از

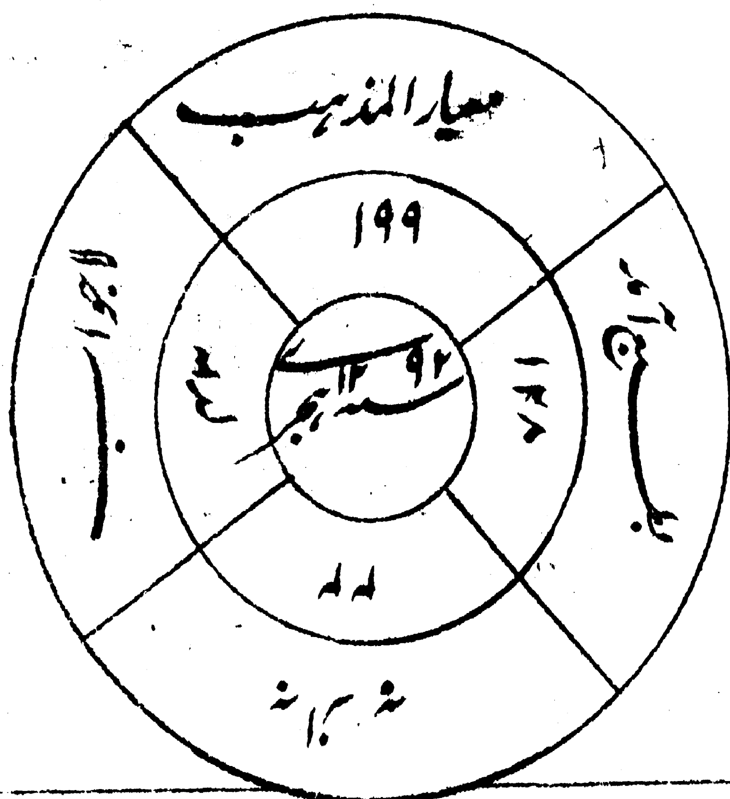
ہر جا کہ خواہند ابتدا کنند و عدد خانۂ انتہای شمار انچہ بیابند علیحدہ بنویسند و

خانۂ انتہای شمار را باز مبدا قرار دادہ شمار کنند و عدد انتہای آن نوشتہ باشند

حتی کہ دائرہ تمام شود میزان دہند سنہ مطلوب برآید و از جمیع اعداد بغیر استثنا

و از جمیع الفاظ خواہ موضوع باشد یا مہمل انچہ بر زبان درآید از ان سن طبع

این نسخۂ متبرکہ ازین قاعدۂ دائرہ برآید الحمد للہ علی ذلک ۔ ۱۶۱

نثر تاریخ طبع از وحید العصر فرید الدہر مولوی احمد کبیر صاحب متخلص
بہ حیرت ابن جناب حاجی مولوی محمد فرید صاحب رحمۃ اللہ علیہ ساکن قصبہ بہلوارے
کہ از ہر سطرش ۱۲۹۲ ہجری بر می آید و اگر از زاویۂ ایمن محرّف تا زاویۂ ایسر بشمارند
۱۸۷۵ عیسوی حاصل گردد و اگر از زاویۂ ایسر محرّف تا زاویۂ ایمن بگیرند ۱۲۸۲ فصلی
بی کم و کاست ظاہر شود

	سال طبع جدید معیار المذہب ۹۲ ۱۲ ہجری	

این گنجینۂ پاک بجواب سائلی ہر تعب	با ہمہ لطف رب	مؤلفہ مولانا	و سیدنا مولوی	۱۲۹۲
علی	اعظم	صاحب	ہمہ وجوہ	۱۲۹۲
اکمل	وارجح	بپیرایۂ	ترکیب طبع	۱۲۹۲
درآمدہ مطبوع اہل حیا شد	واول سن محمد	این اجوبہ	از باب این زوایا حاصل	۱۲۹۲

ایضاً منہ

مولوی سید علی اعظم بدہر		ہست خورشید سپہر عالمان
چونکہ شد فتوای آن مطبوع طبع	تمام شد	سال آن بنوشت حیرت ارمغان ۱۲۹۲ ہجری

۱۶۲

فہرست مضامین و بعض فوائد معیار المذہب

صفحات	متن یا حاشیہ	مضامین مع فوائد	اسامی کتب منقول عنہا
۱۵ تا ۱۹	متن	تفضیلیہ خاطی و مخالف اجماع و شیعہ و رافضی و مبتدع و مرتکب کبیرہ بودن تفضیل دہندہ حضرت علی رضی اللہ عنہ بر اصحاب ثلاثہ رضی اللہ عنہم	تمہید ابوشکور سالمی و شرح مواقف و تحفۂ اثنا عشریہ و فتاوی عزیزیہ و غنیۃ الطالبین
۱۵	حاشیہ	تسبیح کردن سنگریزہا در دست پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم و خلفای ثلاثہ و در دست علی رضی اللہ عنہم نیز	مدارج النبوۃ منقول از تمہید ابوشکور سالمی
۱۶	حاشیہ	مسئلۂ تفضیل الخلفاء علی الترتیب اجماعی ست و مخالف این عقیدہ رافضی ست	شرح فقہ اکبر ملا علی قاری رح
۱۹	حاشیہ	صدیق اکبر افضل اولیای اولین و آخرین ست	شرح فقہ اکبر
۲۱،۲۱،۲۲	متن	شہرت فضل صدیق اکبر عند الناس از خلافت ست اما فضل وی عند اللہ از سری ست کہ نہادہ شدہ در قلب شریف وے	احیاء العلوم از امام محمد غزالی رح
۲۲	متن	شہرت فضل حضرت عمر رض عند الناس از سیاست و عدل ست و فضل وی عند اللہ از علم باللہ ست کہ مردہ عشر آن از موت عمر رض و نیز فضل او عند اللہ بقصد تقرب او در ولایت و عدل و شفقت وی بر خلق و این امور باطنی ست از سر وی رض	احیاء العلوم
۲۲	حاشیہ	ثبوت افضلیت باطن حضرت صدیق رض	رسالۂ قدسیہ ملفوظ حضرت بہاء الدین نقشبند قدس سرہ
۲۳	حاشیہ	مستند بودن کتاب قواعد العقائد تصنیف امام غزالی و بودنش موافق عقائد اہل السنۃ والجماعۃ و تمام و کمال خواندہ شدنش در مجلس شریف رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم و پسند فرمودن و مسرور شدن و شفقت فرمودن حضرت سرور انبیا علیہ الصلوۃ والسلام بحال امام غزالی و وصلۂ آن مع حکایت خواندن ایشان این کتاب خود را و طلاقت بحال ایشان بہ مدام شتن بعدہ حاضر شدن یک رافضی مع اجزای عقیدۂ باطلۂ خود و زجر و اہانت فرمودن او را و انداختن جزہا ایشان را بیرون کشانیدنش از مجلس شریف	نفحات جامی رح

نمبر صفحہ	متن یا حاشیہ	مضامین فوائد	اسامی کتب منقول عنہا
۲۴	حاشیہ	استشہاد از لفظ مُوقنا کہ در احیاء العلوم واقع شدہ برینمعنی کہ مسئلہ افضلیت بر وجہ ترتیب از یقینیات ست عند الاولیا	مؤلف
۲۹	متن	اتصاف و تمکن صدیق اکبر بمقامات عالیہ بعد فوق مقام نبوت و مقام انبیا علیہم السلام	احیاء العلوم
۳۰	متن	اعرف باللہ یعنی اکمل در عرفان و ولایت بودن حضرت ابوبکر صدیق رض	احیاء العلوم
۳۱	متن	تمکن و استقرار حضرت یار غار در فوق مقامات و لایت انبیا بطفیل آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم	مکتوبات دو صدی حضرت شیخ شرف الدین احمد یحیی منیری بہاری قدس سرہ
۳۲	متن	استدلال امام غزالی بر تفضیل صدیق از آیہ کریمہ لا یَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ	احیاء العلوم
۳۲	حاشیہ	آوردن شیخ عبد الحق محدث دہلوی در تفضیل صدیق اکبر این آیہ لا یأتل اولوا الفضل منکم والسعۃ و این بیت حکیم سنائی رح ؏ بود چندان کرامت و فضلش + کہ اولو الفضل خواند ذو فضلش +	مدارج النبوۃ
۳۳ ۳۴	متن	ندا آمدن حضرت رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم را بشب معراج از حضرت رب العزت بہ آواز ابی بکر و استیناس حضرت خیر البریۃ دران مقام بہ استماع این کلام فرمودن خدای تعالے کہ ترا و ابوبکر را از یک طینت آفریدم	فتوحات مکیہ و مدارج النبوۃ
۳۴	حاشیہ	نشان در احیاء العلوم برین نکتہ کہ حضرت رسالت مآب صلی اللہ علیہ وسلم در مرتبہ اخوت جناب صدیق اکبر را با حضرت علی مرتضی رضی اللہ عنہما شریک و ساہم فرمودہ و بر آن بزیادتی فضل حضرت صدیق از جہت مقاربت خلت الہیہ سرفراز نمودہ	احیاء العلوم
۳۵	متن	قائم مقام بودن صدیق اکبر رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم در مقامات عالیہ در حال حیات وی صلی اللہ علیہ وسلم و نبودن کسی اعلی از صدیق اکبر کہ محجوب بسکر دارد از ان مقام	فتوحات مکیہ للشیخ الاکبر محی الدین بن العربی
۳۶	متن	بیان قطعیت خاص اسرار آن و بودن آن مقام تنگ اعلی و احتیاج دوام حضور در ان و بیشتر ثابت ماندن صدیق اکبر دران مقام و کمتر متمکن بودن دیگران دران	فتوحات مکیہ

[illegible]	[illegible]	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنها
٣٧	متن	قطب الاقطاب بودن حضرت صدیق اکبر و غوث سید الجماعة و مقرب بودن حضرت ایشان و همچنین بقیه خلفای ثلاثه و حضرت امام حسن در زمان خود با جامع بودن این خلفای اربعه و حضرت امام حسن و دیگر اشخاص معدوده آن کتاب خلافت ظاهری و باطنی را در زمان خود با رضی الله عنهم	فتوحات مکیه
+	+	**فائده** غوث آن ست که عالم بسوی او محتاج باشد کما فی شرح المثنوی لمولانا بحر العلوم قدس سره و سید آن ست که فائق باشد بر قوم خود در خیر و فخر آنکه رجوع آرد خلق بسوی او در مصیبت و شدتها پس قائم ماند در امور و شدائد آنها و دفع کند آن بلاها را از آنها کذا فی شرح المسلم للامام النووی رح	این فائده جدیده است که در رساله نیست
٣٨	متن	ثبوت مقام قربت که بالای صدیقیت و فروتر از نبوت ست مر صدیق اکبر را و از همان مقام اشاره کرده شده است بالسر الذی وقر فی صدره و بسبب همان ستر افضل از سائر صدیقین شد	فتوحات مکیه
٣٩	متن	بسبب همین مقام حاصل شد مر صدیق اکبر را سر که نهاده شد در نفس شریف وی و ظهور قوت آن سر بر وقت خود و چون آنحضرت صلی الله علیه وسلم در مرض موت خود برای امامت نماز صدیق اکبر را فرمود حضرت عایشه رض عرض نمود که ابو بکر مرد رقیق القلب و اندوهگین ست دیگری را امر فرما اما رسول الله صلی الله علیه وسلم نشناخت از وی رض انجام کار بسبب همان سر که نمی شناختند دیگران پس کسی نماز صحابه بر وز وفات وی صلی الله علیه وسلم که تجاوز نکرده از مقام خود و اختلاط شده در عقل وی بجز ابو بکر صدیق رض که رفت بر منبر و حمد و ثنا کرد و مضامین خود که دستگیری کرد و بحال آورد جمله را	فتوحات مکیه
۴۴	متن	محمد صلی الله علیه وسلم در زمان نبوت خود قطب بود و صدیق اکبر و عبد الملک و عمر که عبد الرب بود مان هر دو وزیران قطب بودند چون رسول الله صلی الله علیه وسلم	فتوحات مکیه

اسامی کتب منقول عنها	مضامین و فوائد	[illegible]	شمار
	وفات فرمود صدیق اکبر رضی قطب شد و عمر و عثمان عبد الملک و عبد الرب یعنی امان شدند و همچنین ست انتظام قطب و امان تا روز قیامت		
این فائده جدید غیر داخل رساله هست	**فائده** در مجالس ستین ملفوظ حضرت غوث اعظم سیدنا شیخ عبد القادر جیلانی رضی الله عنه در مجلس یوم الثلثاء الثامن شعبان ۵۴۵ھ هجری مرقوم ست قطب آنست که تصرف در آشنایان و تصرف کردن او مثل اکمل و تصرف نبی صلی الله علیه وسلم باشد و تصرف آن قطب مثل تصرف نبی چرا نباشد و حال آنکه قطب غلام یعنی کودک و نائب و خلیفه نبی ست وراثت او و آن خلیفه رسول و خلیفه حق تعالی ست این خلافت باطنی ست و امام سائر مسلمین ست مقدم بر همه و این خلافت ظاهر نیست و قطب آن کس ست که حلال نیست کسی را از مسلمین ترک متابعت و اطاعت او انتهی مترجما	+	+
حاشیه بر میر زاهد رساله مصنفه بحر العلوم ملک العلما قدس سره که از کتاب التجلیات صاحب فتوحات نقل فرموده	ملاقات کردن صاحب فتوحات مکیه از حضرت علی مرتضی و صدیق اکبر و عمر رضی الله عنهم و آنچه تقریبات از آنحضرت میان آمده	متن	۳۴
آداب المریدین مصنفه شیخ ضیاء الدین ابو نجیب سهروردی که پیر و شیخ حضرت شیخ الشیوخ شیخ شهاب الدین سهروردی و شیخ نجم الدین کبری ست	ثبوت تفضیل علی ترتیب الخلافة	متن	۳۵

اسامی کتب منقول عنہا	مضامین و فوائد	متن یا حاشیہ	صفحہ
شرح آداب المریدین تصنیف مخدوم جہان قطب ولایت حضرت شیخ شرف الدین احمد یحییٰ منیری بہاری قدس سرہ	ثبوت تفضیل علی ترتیب الخلافۃ	متن	۴۷
شرح آداب المریدین	استدلال بر افضلیت از دو حدیث یکی دال بر افضلیت مطلقہ و دیگری دال بر افضلیت مطلقہ و فضیلت علم باطن بالخصوص	متن	۴۷
شرح آداب المریدین	استدلال عقلی بر افضلیت و جامعیت حضرت صدیق اکبر رض	متن	۴۷
احیاء العلوم	تائید دلیل عقلی مذکور از حدیث شریف	حاشیہ	۴۷
اشباہ و نظائر	ایضاً از صاحب اشباہ و نظائر در مدح حضرت امام اعظم رح	متن	۴۸
اخبار الاخیار از شیخ عبد الحق محدث دہلوی رح	بیان بعضے از احوال حضرت مخدوم جہان ممدوح قدس سرہ و ذکر شرح آداب المریدین	حاشیہ	۴۷
ملفوظ حضرت شیخ الاسلام شیخ فرید گنج شکر قدس سرہ	عبارت راحت القلوب	متن	۴۹
شرح آداب المریدین	استدلال بر افضلیت ہر چہار یار بترتیب خلافت از آیہ محمد رسول اللہ والذین معہ الآیۃ	متن	۵۰
شرح آداب المریدین	تنصیص باین الفاظ (بدین دلیل آمدہ کہ عثمان بہتر از علی بود)	متن	۵۰
آداب المریدین	استدلال بر فوقیت و برتری صدیق اکبر رض از دو حدیث شریف	متن	۵۱
شرح آداب المریدین	تقریر دلپذیر در شرح این قول	متن	۵۲
آداب المریدین	دلیل بر زور و قوت قطبیت صدیق اکبر رض کہ بروز وفات حضرت سرور کائنات صلی اللہ علیہ وسلم از وی رض بظہور آمدہ	متن	۵۲
شرح آداب المریدین	تقریر و بیان قوت ولایت از صدیق اکبر رض تا آنکہ سی و سہ ہزار صحابہ بودند در آن وقت کہ صدیق اکبر بر منبر رفت و خطبہ خواند الخ	متن	۵۲

صفحه	[illegible]	مضامین و فوائد	اسمای کتب منقول عنها
۵۳	متن	بندگان اینجا میگویند که مانند آن صدیق چه دیده بود تا سر وی چنان مشغول آن بود که هیچ چیز وی را از جای نمی‌برد	شرح آداب المریدین
۵۳	متن	سوال وجواب	شرح آداب المریدین
۵۴	متن	اشعار مشتمل بر معنی حدیث مُوتُوا قَبْلَ اَنْ تَمُوتُوا و فرمودن آنحضرت صلی الله علیه وسلم که هر کسی خواهد که مرده را بر زمین رونده و زنده ببیند و جانش بر آسمان باشد صدیق اکبر را ببیند که اتقی و امیر صدیقان است ف قال بحر العلوم قدس الله سره فی شرحه در این ابیات اشاره است بسوی این حدیث شریف مَنْ اَرَادَ اَنْ یَنْظُرَ اِلَی مَیِّتٍ یَمْشِیْ عَلٰی وَجْهِ الْاَرْضِ فَلْیَنْظُرْ اِلَی ابْنِ اَبِیْ قُحَافَةَ کسیکه اراده کند که بیند سوی میت که می رود بر سطح زمین پس بیند سوی ابن ابی قحافه که فانی ست در الله و باقی به بقای او و مبدل ساخته اوصاف خود را باوصاف قدیم متخلق باخلاق الله شده	مثنوی مولانا روم و شرح آن از بحر العلوم قدس الله سرهما
۵۵	متن	اشعار بکمال قرب ولایت ف و حاصل آنکه از زبان افضل الصدیقین ... حکم که جاری می شد از حق که بی حجابست نیز حق بود و در پرده و وقایه بود زیرا که انسان کامل قایم مقام حق می شود در افعال چنانکه شیخ اکبر قدس سره محققان تحقیق آن فرموده پس افعال انسان کامل افعال حق اند و منسوب بسوی انسان کامل و در بیت آینده بعد چند ابیات میفرماید ع هر دو عالم غیر یزدان نیست کس ❊ با بمیت تالی وی یعنی موجود غیر ذات حق نیست پس نیست تاثیرات مگر ذات حق را و از انجمله کلام و استماع ست لیکن در پرده اسباب و این معنی اگرچه عام ست لیکن پیش انسان کامل مشهود ست لهذا گفته انسان کامل گفته حق ست که پرده تعین از نظر برخاسته است پس گفته صدیق اکبر رضوان الله گفته حق ست هکذا فی شرح بحر العلوم قدس سره ف و ایضا قال قدس سره فی شرح هذا الشعر اللاحق ع مستمع او قائل او بی احتجاب ❊ زانکه الاذنان من راس ای شتاب ❊ و در حدیث شریف آمده است الاذنان من الراس گوش‌ها از جمله	مثنوی مولانا روم مع بعض فوائد شرح از بحر العلوم قدس سرهما

صفحه	متن یا حاشیه	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنها
۵۴	متن	پس ور مسح تابع راس باشد و آنرا آب علحده نباید و حاصل مصرع آنکه چنانکه گوشها بظاهر عضو مستقل مینماید لیکن در حقیقت از سرست همچنین صدیق اکبر رضه بلکه انسان کامل عموماً اگرچه بظاهر از وجهت تعین غیر حق دیده می شود لیکن در حقیقت او حق ست که تعین او از نظرش برخاسته انتهی	مثنوی مولانا روم مع بعض فوائد شرح از بحر العلوم قدس سرهما
۵۵	متن	استدلال بر ثبات و شجاعت حضرت صدیق اکبر و حکایت سوال اعرابی و جواب از حضرت رسول مقبول صلے الله علیه وسلم مشعر بکمال قرب و اتصال و تفرد صدیق اکبر و بعده نوشتن مخدوم جهان معلوم شد که او را ازو محل خاص بود که دیگران را نبود)	آداب المریدین للشیخ ضیاء الدین ابو نجیب سهروردی و شرح آن از مخدوم جهان بهاری
۵۵	حاشیه	غزل در بیان حال صدیق اکبر رضه و تفردش در کمالات نبوت	دیوان حضرت مولوی شاه نیاز احمد قدس سره
۵۶	متن	تحریر مشتمل بر دو حدیث یکے لم یفضل ابو بکر بکثرة صلوة الخ و دیگری ما صب الله شیئا فی صدری الا و قد صببته فی صدر ابی بکر و بیان علو رتبه صدیق رضه	مکتوبات بست و هشت حضرت مخدوم الملک موسومه حضرت مولانا مظفر بلخی قدس سرهما
۵۷	متن	عبارت مشتمل بر معنی حدیث ان الله یتجلی للخلق عامة ولابی بکر خاصة	مکتوبات صدی
۵۸	متن	عبارت مشعر به تفرد صدیق اکبر در کمالات	مکتوبات صدی
۵۸	متن	در بیان حدیث ما صب الله فی صدری الخ و فرمودن اینمعنی که (تا عالم ست مثل اینچنین پیر یعنی محمد مصطفے صلی الله علیه وسلم و مثل اینچنین مرید یعنی صدیق اکبر رضی الله عنه دیده و شنیده نه شود) یعنی چنانکه مثل خاتم النبیین ممتنع و محال ست همچنین مثل این افضل الصدیقین ممتنع و محال	فوائد رکنی حضرت مخدوم الملک بهاری قدس سره
۵۸	حاشیه	تائید بر همین معنی پیر و مرید	گنج فیاضی منقول از

صفحہ	متن یا حاشیہ	مضامین فوائد	اسامی کتب منقول عنہا
			قول حضرت سلطان سید اشرف جہانگیر قدس سرہ
۵۸	متن	حدیث لم یفضل ابو بکر بکثرۃ صیام الخ	شرح تعرف
۵۹	متن	سند ہر دو حدیث یعنی ما صب اللہ الخ ولم یفضل ابو بکر الخ کہ بر علو مرتبہ واکملیت حضرت صدیق ناطق ست	مدارج النبوۃ
۵۹	متن	عبارت مشتمل بر خصوصیت ومنقبت عظیمہ صدیق اکبر کہ بی اعانت او کسی گذر در بارگاہ رسالت دشوار ست	مکتوبات قدوسیہ مکتوبہ قطب الوقت شیخ عبد القدوس گنگوہی چشتی قدس سرہ
۵۹	متن	صدیق اکبر یار غار بود کمال وجمال او این مقدار بود کہ ہیچ کس از اولیای اولین وآخرین بمرتبۂ او نمیرسد	مکتوبات قدوسیہ
۵۹	متن	درین مقام صدیق اکبر چنان بلند رفت کہ دست ہیچ ولی از ابتدای عالم تا انتہا گرد دامن اعلای او نہ گشت صورت او بصورت محمد صلی اللہ علیہ وسلم در صحرای دل پدید گشت الخ ف ازینجا معنی تشبہ بالنبی صلی اللہ علیہ وسلم کہ بعضی علما در معنی افضلیت آنرا قرار دادہ اند تصور باید کرد اینجا عجیب تقریر دقیق در تحاد صدیق اکبر با آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ کہ (محمد رسول اللہ در قاب قوسین او ادنی و او بادی بیک صورت وبیک معنی لاجرم اتحاد خلت بصورت حاجت نیامد کہ در معنی ہر دو بیک معنی آمد)	مکتوبات قدوسیہ
۶۰	حاشیہ	بجا رسانید صدیق اکبر را این ادب و قائم مقام و امام گردانید بعد از وی و بجائی رسانید کہ ہیچکس نرسد انتہی تنبیہ ناظرین این فتوی این فقرہ را بغور ملاحظہ فرمایند کہ (بجائی رسانید کہ ہیچکس نرسد)	مدارج النبوۃ

صفحه	متن یا حاشیه	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنها
۶۰	متن	حدیث ما صب الله الخ به تقریر نو	مکتوبات قدوسیه
۶۱	متن	حضرت صدیق رض قدم بکمال رسانید و در غار یار غار شد و گفت من خدای تعالی را در جان محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم دیدم ابوبکر و علی را در فقر داشتی و عثمان و عبد الرحمن بن عوف ابر غنا گماشتی چون بفرمان پیر بود هیچ زیان نداشت بلکه همه کمال بر کمال بود و همه جمال بر جمال می افزود الخ	مکتوبات قدوسیه
۶۱	متن	غیر صحابی اگرچه در مرتبهٔ رفیع رسد و صاحب ولایت و صاحب تصرف و عطا گردد بمرتبهٔ صحابهٔ کرام نرسد که فضل صحبت فضل کلی ست و آن فضل جزئی و فضل جزئی با فضل کلی برابر نبود ازینجاست که صدیق اکبر رض را بر جمله اولیای عالم فضل آمد که از ابتدا تا انتها فضل صحبت یافت ما صب الله شیئا فی صدری الا و قد صببت فی صدر ابی بکر شتافت	مکتوبات قدوسیه
۶۲	متن	از علامات اهل سنت و جماعت تفضیل شیخین و محبت ختنین پس هر که تفضیل دهد بر شیخین فرشی را یا عرشی را ولی را یا علی را پس تفضیل دهنده از ارباب ضلالت ست و خارج ست از اصحاب هدایت و اصرار بر عصیان ایمان را سلب میکند معاذ الله من ذلک پس چون حال ایمان اینچنین شد پس از کجا حالات و مقامات خواهند بود انتهی مترجما و ملخصا	مکتوبات قدوسیه
۶۲	متن	علی رض را بر جمله اصحاب فضل دهد و آن رافضه است	مکتوبات قدوسیه
۶۳	متن	حدیث لم یفضلکم ابوبکر بکثرة صلوة ولا بکثرة صوم و انما هو بشئ وقر فی صدره و نه گوییم که علی رض شجاع تر از وی بود بلکه علی شجاع و او یعنی ابوبکر شجاع ترکمانی الجواهر	فتاوای برهنه
۶۳	متن	شعر در معنی هر دو حدیث لم یفضلکم الخ و ما صب الله الخ سه صد و دین صدیق اکبر قطب حق + در همه چیز از همه برده سبق + آنچه حق از بارگاه کبریا + ریخت در صدر شریف مصطفا + آن همه در سینهٔ	منطق الطیر حضرت فرید الدین عطار رحمة الله علیه

[illegible]	[illegible]		مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنها
			صدیق ریخت + لاجرم تا بود زو تحقیق ریخت +	
+	•		فائده حضرت قاضی ثناء الله پانی پتی قدس سره در سیف مسلول بعد از فراغ بیان مآثر جمیله حضرت صدیق اکبر میفرماید چون این مآثر مذکوره را شنیدی دانستی که ابوبکر جامع جمیع جهات افضلیت و کمال مشابهت به پیغمبر است من حیث الرسالة کسے با وی برابری ندارد که پاکی طینت و کمال صفای باطن و قوت عقل و فراست و کثرت صحبت بلکه دوام صحبت از اول تا آخر و صرف همت بر نصرت دین بر وجه اتم واجتماع اسباب و شرائط بتایید الٰهی و آمدن تایید دین از دست از قوت بفعل در بدو اسلام و توسط و آخر یعنے بعد وفات رسول الله صلی الله علیه وسلم و ظهور جمیع انواع عبادات بدنی و مالی بر دست او و کمال در قرأت و علم و فقاهت آنچه او را میسر شده دیگری را میسر نشدی و لهذا شافعی گفت که مردم مضطر شدند در بیعت ابی بکر کسی را زیر آسمان بهتر از و نیافتند انتهی	فائده جدیده است
	۶۳	متن	اے ای یار غار سید و صدیق نامور + مجموعهٔ فضائل و گنجینهٔ صفا +	شعر شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی رح
	۶۴	متن	تقریر فیض تخمیر در افضلیت صدیق اکبر و وجه تسمیه به صدیق و سبقتش در اسلام بلا توقف و نوشته بودن نام حضرت صدیق اکبر به قرص آفتاب و نگذشتن آفتاب وقت استوا از بام کعبه هر روز و قسم دادن ملائکه بنام صدیق و طلوع آن کند شمس و قبا از بان مقام	افضل الفوائد ملفوظ حضرت شیخ المشائخ نظام الدین اولیا جمع کرده حضرت امیر خسرو قدس سرهما
	۶۵	متن	روزی آمدن حضرت جبرئیل علیه السلام گلیم پوشیده در حضور سرور انبیا و رسیدن آنحضرت صلی الله علیه وسلم که اینچه لباس است و عرض کردن حضرت جبرئیل که امروز ملائکه همه را فرمان شده است که بر موافقت صدیق اکبر رض با همه این لباس پوشیم	فوائد الفواد ملفوظ حضرت سلطان الاولیا ممدوح قدس سره

نمبر	متن یا حاشیه	مضامین فوائد	اسامی کتب منقول عنه
٦٥	متن	بیان حدیث الیوم تسد کل فرجة الخ که در مرض اخیر خود حکم بند کردن جمله دروازه‌های جانب مسجد و کشاده داشتن صرف یک دروازهٔ مکان صدیق اکبر از حضور سلطان الانبیا صادر شد و تقریر ارباب تحقیق که صدیق اکبر را کمال نسبت حبی حبیب خدا صلی الله علیه وسلم ثابت است و اشاره فرمودن آنحضرت جانب این نسبت که همه نسبتها بمقابلهٔ نسبت حبی مضمحل ست و رابطه عبارت ازین نسبت حبی ست ع همین دریچه سوی یوسف باز کن وز شکافش فرجه آغاز کن	رشحات ملفوظ حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره
٦٦	متن	تایید همین معنی در حدیث آمده که ابوبکر رضی پیش آنحضرت صلی الله علیه وسلم سنگریزه در دهن گرفته می نشست تا سخن نتواند کرد و نظر بر جمال آنحضرت دوخته رابطهٔ محبت را نگاه میداشت	مدارج النبوة
٦٧	متن	ضمنیت کبری مقامی ست بس عالی مخصوص بحضرت صدیق رض و حدیث ماصب الله فی صدری الخ مخبر ازان ست	مقامات حضرت میرزا مظهر جانجانان رحمه الله
٦٧	متن	خلافت عام ست از ظاهری و باطنی و خلفای آنحضرت صلی الله علیه وسلم جامع هر دو خلافت هستند	مقامات مظهریه مذکوره
٦٧	حاشیه	در تایید خلافت ظاهری و باطنی نقل عبارت شیخ و مرشد مؤلف گنج فیاضی که بمریدی داده بودند که (بر طریقهٔ اهل سنت و جماعت باشند یعنی خلافت ظاهری و باطنی از رسول صلی الله علیه وسلم بخلیفهٔ اول ابوبکر صدیق بعد ازان بحضرت عمر فاروق بعد ازان بحضرت عثمان بعد ازان بحضرت علی رضی الله عنهم رسیده اعتقاد کامل کنند و افضلیت خلفای اربعه بترتیب خلافت اعتقاد کنند الخ) و تاکید حضرت غوث اعظم رض برای استقامت بر امور شریعت	گنج فیاضی مؤلفهٔ شاه غلام شرف الدین قادری منیری که شیخ ایشان از اولاد و خلفای حضرت شاه دیوان عبد الرشید جونپوری قدس سرهما

		مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنہا
۶۸، ۶۹	متن	در معنی حدیث جئنا من جہاد الاصغر الی جہاد الاکبر و حکایت آمدن رسول قیصر نزد عمر رضہ و لرزہ افتادن بر وا ز ہیبت او و جود خواب عمر رضہ و بعدہ عنایت حضرت عمر بحالش کہ ع خاطر ویرانش را آباد کرد + سے بعد ازان گفتش سخنہای دقیق + و صفات پاک حق نعم الرفیق + و بعدہ ارشاد فرمودنش صاحب مقام تمکین ساختن او را و شیخ کامل بودن حضرت عمر رضہ دران وقت و فرمودن حضرت مولانا روم مر تفضیلیہ را سے ای برادر چون بہ بینی قصر او + چونکہ در چشم دلت رست ست مو + و ہمچنین دیگر مقام فرمودہ سے کی توان با شیعہ گفتن از عمر + کی توان بربط زدن در پیش کر +	مثنوی مولانا روم قدس سرہ
۷۰	متن	قصۂ پیر چنگی و الہام شدن عمر را و رسانیدن نقد و جنس بوی و در گریہ افتادن پیر چنگی و دستگیری عمر رضہ کہ انگریہ کہ مقام ہستی ست بسوی استغراق آوردن و کامل و واصل ساختنش و ظہور کمال زور ولایت و قطبیت حضرت عمر رضہ	مثنوی شریف
۷۰	حاشیہ	ثبوت شیخی و تفرد حضرت عمر در زمان خود بطرز عقلی و نقلی	مؤلف
۷۱	متن	ہرکہ از مرید و شیخ بر مذہب اہل سنت و جماعت نباشد و حکایت او موافق کتاب اللہ و سنت رسول اللہ نباشد و در حقیقت یکی از راہ زنان ست	راحت القلوب ملفوظ حضرت شیخ فرید گنج شکر رحمہ جمع کردۂ شیخ المشایخ حضرت نظام الدین اولیا رح
۷۲	متن	استشہاد بر ہمین معنے مذکور سے آنکہ سنت با جماعت ترک کرد + در چنین مسبع ز خون خویش خورد + الخ	مثنوی شریف
۷۲	حاشیہ	دو حدیث مشتمل بر ہمین معنے مذکور	مشکوۃ شریف
۷۳، ۷۴	متن	بیان واردات وقت خلافت حضرت عثمان رضہ و غلبہ و قوت و قطبیت حضرت عثمان رضہ سے ہمچنین بنشستہ بر خلقش عام جاہ پر شدہ از نور یزدان صحن بام + الخ	مثنوی شریف

نمبرها	[illegible]	مضامین فوائد	اسامی کتب منقول عنها
۷۳ ۷۴	متن	بیان فراست و کمال تصفیه و قوت ولایت و احاطت حضرت عثمان رض	فتوحات مکیه
۷۵	متن	چون اهل بهشت در بهشت فرود آیند ناگاه برقی تابد جمله اهل بهشت چنان منور گردند که همه در سجده افتند و گویند که پروردگار ما تجلی کرد پس آواز آید که نه چنین ست بلکه امیر المومنین عثمان رض از حجره بحجره نقل فرموده است گوشه ردای او تافته است که این تجلی از وی شد +	مکتوبات صدی مخدوم شیخ شرف الدین احمد یحیی منیری

تنبیه فوائد دیگر در ضمن تصحیحات علمای راسخین و فضلای مصححین علی الخصوص علما و مفتیان حرمین شریفین لا سیما تقریر شیخ العلما مفتی احناف مدینه طیبه زادهما الله شرفا و تعظیما بدیدجست که مشتمل ست بر انعقاد اجماع صحابه کرام و تابعین و ائمه مجتهدین و مقتدایان هر عصر و حین و علمای راسخین بر ترتیب افضلیت خلفای راشدین و تصریح شیخ ابن همام محقق حنفیه در مسایره و شاگرد ایشان در شرح آن و بودن صدیق اکبر افضل صحابه علماً و قراءةً و خلقاً و ورعاً و حدیث بخاری و سنن ابی داود و العینی فرمودن عبد الله بن عمر که بودیم در زمان نبی صلی الله علیه و سلم که برابر نمیکردیم ما با ابوبکر ثم عمر ثم عثمان کسی را بعده میگذاشتیم اصحاب را که تفضیل نمیدادیم در ایشان پس میرسید این قول ما بحضور رسالت مآب صلی الله علیه و سلم و انکار نمیفرمود بر آن و فرمودن حضرت علی رض که خیر الناس بعد رسول الله صلی الله علیه و سلم ابوبکر ثم عمر به روایت محمد بن حنفیه از بخاری و فرمودن رسول صلی الله علیه و سلم از ابودردا رض که والله نه طلوع کند آفتاب و نه غروب شود بعد انبیا بر کسی که افضل از ابی بکر باشد و دلیل بر ولایت و خلافت باطنی خلفای اربعه از فتوحات مکیه و عبارت یواقیت و جواهر تصنیف قطب شعرانی رح که افضل الاولیاء المحمدیین ابوبکر ثم عمر ثم عثمان ثم علی رضی الله عنهم و بودن این مسئله تفضیل از یقینیات قطعیات و حدیث صحیح ما فضلکم ابوبکر بکثرة صوم الخ از مقاصد حسنه و آنچه بخته شده است در سینه وی کمال معرفت با حضرت و بعد آن رقم فرمودن شیخ العلما که ندانم آنکس را که نام زد کرده است نهار التفضیلیه و خبر این نیست که تفضیل منهم موهوم به رافضی و شیعه است و بیان کرامت حضرت عمر رض بر سر منبر + انتهی منتخبا

تاریخ طبع کتبه محمد مقصود علی پهلواروی عفی عنه +

فاعتبروا بالحق یا اولی الابصار

۱۲..ھ

صحت نامه معیار المذهب

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱	۲ متن	شیخین بر ختنین	خلفای راشدین	۲۳	۹ بین السطور	سه سدو	سربندو
۴	۱۴ حاشیه	ما	اما	″	۱۰ ″	مردمان	مردان
″	۱۱ متن	خود	خود انتهی	۲۸	۲ متن	بعیدٌ	بُعَیدٌ
۵	۹ ″	مبنی واز	مبنی از	۳۱	۱ ″	تعالی	تعالی انتهی
۸	۱۳ ″	آسمان	آسمان انتهی	″	۸ حاشیه	المنتهی	منتهی
۱۲	۵ ″	همها	همه ها	″	۲۶ ″	لِذَنبِك	لِذَنبِكَ
۱۴	۱۱ حاشیه	اموار	امور	۳۳	۱۳ ″	مقاسب	مقاربت
۱۵	۳۴ ″	اسجع	اشجع	۳۴	۱ متن	یکر	بکر
۱۹	۵ ″	دبد	دهد	۳۵	۳ ″	الخ	الخ انتهی
″	۱۳ ″	ابوبکرن الصدیق	ابوبکر بن الصدیق	۳۶	۵ ″	هستند	هستند انتهی
″	۳۱ ″	للمیتدي	للمبتدی	″	۱۲ ″	تاآخر	تاآخر انتهی
″	۱۲ متن	هر چیار	هر چهار	۳۷	۴ ″	جاز	جائز
″	۲۵ حاشیه	الانساس	الاساس	″	۱۸ حاشیه	فتوحار	فتوحات
۲۰	۱۰ متن	برحمت او	برحمت او انتهی	۳۸	۴ متن	قلنه	قلبه
۲۱	۹ ″	رودزها	روزه ها	۴۳	۶ ″	قیامت	قیامت انتهی
۲۳	۱۴ حاشیه	جلوها	جزوها	″	۷ ″	بحر	بحر
″	۱۴ ″	برسول	رسول	۴۶	۳۱ حاشیه	یریدان	مریدان
″	[illegible]	بوسه	بوسے	۵۸	۴ متن	بگوید	گوید
″	[illegible] متن	الاخیار	الاخبار	۶۰	۲۱ حاشیه	ملخصه	ملخصا
″	۹ ″	جزب	جذب	۶۳	۱ متن	انبیا	انبیا

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
٦٧	٣٣ حاشیہ	دانذ	دانند
٧٠	١ 〃	یعنی صاف	صاف
٧٢	٣٩ 〃	برون	برآن
٧٣	٩ 〃	تفضیل	تفصیل
〃	٣٢ 〃	فرقی	ترقی
٧٤	٣ متن	اُوحي	آوُحِيَ
٧٦	١٠ متن	سیع الجواب	[illegible]
٩٤	٩ 〃	حدودُ	[illegible]
٩٦	٨ 〃	علمائے	[illegible]
٩٨	٢ 〃	عمرن الفارق	عمر الفاروق
〃	٦ 〃	الاماني	الامالی
١٠٢	١٩ 〃	شیر شجاعتعلی	شہیر شجاعتعلی

تتمہ صحت نامہ معیار المذہب

صفحہ	سطر متن	سطر حاشیہ	غلط	صحیح
١٠٦	٨	+	المدونتہ	المدونۃ
١٠٦	١٧	+	دُرّ	دَرُّ
١٠٩	٤	+	عناهب	غیاهب
١٠٩	١١	+	قشت	فشت
١١٢	٢٤	+	ظلمہ	ظلمۃ
١١٤	١٨	+	النسنی	السنی
١١٦	٣	+	تفضیل	تفضّل
١٢٩	٢٦	+	ربہ	دیہ
١٣١	٢٦	+	شکرًالله	شکرًا لله
١٣٤	٩	+	فاضل ہندی احمد شاہ ولد	احمد شاہ ولد فاضل سندی
١٣٤	١٤	+	للملتق	للمتلقی
١٣٤	١٨	+	النجاۃ	النجاۃ
١٣٨	١٤	+	من فضل علی عثمان	من فضل علیًا علی عثمان
١٤٣	٢٤	+	قراءۃً	قراءۃٌ
١٤٧	٧	+	افضلیۃ	افضلیتہ
١٤٧	٢٢	+	طرقۃ	طرقۃ
١٤٨	+	٨	مارون	ہارون
١٥١	٢٥	+	ابن حمد	ابن احمد
١٦١	دائرہ	+	معیار المذہب ١٩٩	معیار المذہب ١٠٩٩

تمت

